

Bronastodobna najdišča v Zgornji Dravinjski in Savinjski dolini ter na Kozjanskem

Bronze age sites in the upper Dravinja Valley, Savinja Valley and in the Kozjansko region

Maja BRICELJ

Izvleček

V članku so predstavljena bronastodobna najdišča in tista na prehodu v starejšo železno dobo s prostora Zgornje Dravinjske in Savinjske doline ter Kozjanskega. V Zgornji Dravinjski dolini sta imeli v bronasti in starejši železni dobi dominantni vlogi naselbini Brinjeva gora in Ljubična nad Zbelovsko goro. Večji poudarek je namenjen Zgornji Dravinjski dolini in poznobronastodobni naselbini na Blatu pri Slovenskih Konjicah. To je bil kratkotrajen zaselek z manjšimi stavbami, s prevladujočim živinorejsko–poljedelskim gospodarstvom in z večjo ter od naselbine Blato odmaknjeno vodno jamo, ki jo interpretiramo kot kraj nepovratnega odlaganja predvsem keramičnih posod iz horizonta mlajše kulture žarnih grobišč. V jami so bili tudi večji prodniki, živalske kosti, drobci oglja in lesa, na dnu jame pa je ležalo potopljeno razmeroma dobro ohranjeno hrastovo deblo.

Ključne besede: bronasta doba; Zgornja Dravinjska dolina; Blato pri Slovenskih Konjicah; Savinjska dolina; Kozjansko; naselbine; grobišča; depoji; keramični depo

Abstract

This article presents Bronze Age sites and those at the transition to the Early Iron Age from the area of Upper Dravinja Valley, Savinja Valley and the Kozjansko region. The settlements Brinjeva gora and Ljubična above Zbelovska gora played a dominant role in the Upper Dravinja Valley during the Bronze and Early Iron Ages. Greater emphasis is placed on the Upper Dravinja Valley and the Late Bronze Age settlement Blato near Slovenske Konjice. It was a short-lived settlement with smaller buildings, a dominant stockbreeding-agricultural economy and a larger water pit located away from the Blato settlement, which we interpret as a place of irreversible deposition mainly of ceramic vessels from the Late Urnfield culture horizon. Other finds include larger pebble stones, animal bones, dispersed fragments of charcoal, wood and at the bottom of the pit, a relatively well-preserved oak trunk was lying submerged.

Keywords: Bronze Age; Upper Dravinja Valley; Blato near Slovenske Konjice; Savinja Valley; Kozjansko; settlements; cemeteries; hoards; pottery depot

Štajerski deželni muzej Joanneum v Gradcu, ustanovljen leta 1811, je prvi sistematično zbiral arheološke najdbe z območja dežele Štajerske, ki je obsegala tudi današnjo slovensko Štajersko. Leta 1850 sta začeli delovati dve pomembni spomeniš-

kovarstveni službi: v Gradcu Zgodovinsko društvo za Štajersko ter na Dunaju Cesarsko-kraljeva centralna komisija za raziskovanje in ohranjanje stavbnih spomenikov, leta 1873 preimenovana v Centralno komisijo za raziskovanje in ohranjanje

umetnostnih in zgodovinskih spomenikov.¹ Med številnimi raziskovalci, ki so zbirali najdbe in odkrivali nova arheološka najdišča, naj omenimo najvidnejše: Anton Albert von Muchar (1786–1849) je objavil obsežni deli o zgodovini rimske province Norik in zgodovini Vojvodine Štajerske, v katerih je ovrednotil na tisoče pisnih in materialnih virov.² Graški klerik Richard Knabl (1789–1873) se je študiju rimskih antik na Štajerskem posvetil šele v zrelih letih, a je po Mucharjevi smrti postal njihov najpomembnejši raziskovalec. Mariborski stolni prošt Ignacij Orožen (1819–1900) je v svojem obširnem delu o zgodovini lavantinske škofije objavil množico podatkov o arheoloških najdbah. Friedrich Pichler (1834–1911) je zbral in objavil vse njemu znane novčne najdbe iz Štajerske, pozneje je svoje delo zaokrožil s karto štajerskih arheoloških najdišč.³ Pomembni so tudi prispevki graškega gimnazijskega profesorja in arheologa Franza Ferka (1844–1925), rojenega v Kranjanah pri Gomilici v Slovenskih goricah, ter Avgušтина Stegenška (1875–1920), profesorja cerkvene zgodovine in patristike v mariborskem bogoslovnem semenišču, ki je najbolj znan po svojih topografijah sakralnih spomenikov.⁴

Poznavanje prazgodovinskih najdišč na obravnavanem prostoru je bilo v tem času daleč od sistematike, večinoma je šlo za beleženje naključnih najdb. Te so na dan prihajale ob kmetijskih delih, neredko ob načrtnih izravninah grobnih gomil, ki so bile zaradi ekstenzivne obdelave v topografiji še dobro opazne. Prek lokalne inteligence – šolnikov, klerikov in višjih uradnikov, ki so se včasih lotili tudi izkopavanj – je del teh najdb našel pot v različne zbirke in graški Joanej. Zaradi razvoja mreže muzejev in konservatorjev z lokalnimi zaupniki so proti koncu 19. st. te poti postajale bolj gotove, najdbe pa so pritegnile pozornost strokovnjakov za prazgodovino. Sprva so bili to geologi, kot direktor Prirodoslovnega muzeja na Dunaju Ferdinand von Hochstetter (1829–1884), prelomno pa je delo profesorja in konservatorja Moritza Hoernesa (1852–1917). Ustanovitelj katedre za starejšo prazgodovino na

dunajski univerzi je bil rojen v družini priznanih geologov, študiral pa je arheologijo in klasično filologijo.⁵ Prav po njunem posredovanju je celjsko Muzejsko društvo začelo izkopavanje gomilnih grobišč v okolici Šešča pri Preboldu in na Rifniku pri Šentjurju.⁶ Ob koncu 19. st. je s posameznimi zapisi o arheoloških najdbah Emanuela Riedla (1840–1917), Karla Dežmana (1821–1889) in Orožna v arheološko literaturo vstopila Zgornja Savinjska dolina. Ob izbruhu prve svetovne vojne so raziskave prazgodovine na obravnavanem prostoru za poldrugo desetletje zastale, po letu 1928 pa je Srečko Brodar (1893–1987) začel sistematične raziskave paleolitskih najdišč, ob tem pa je odkrival tudi najdbe iz mlajših obdobj. V drugi polovici tridesetih let 20. st. je Jugoslovanski odbor Mednarodne akademske zveze začel v nemščini izdajati arheološko karto Jugoslavije. Nadaljnje izhajanje je preprečila okupacija Jugoslavije, kljub temu pa sta v soavtorstvu Balduina Sarie (1893–1974) in Josipa Klemenca (1898–1967) izšla za obravnavani prostor pomembna lista Ptuj⁷ in Rogatec.⁸

Po drugi svetovni vojni se je z odpiranjem službenih mest arheologov v pokrajinskih muzejih vzpostavil boljši nadzor nad novimi odkritji, izvedene so bile številne sondažne in sistematične raziskave. Na prostoru zgornjega dela Dravinjske doline izstopa delo arheologa Stanka Pahiča (1924–2003) iz mariborskega muzeja.⁹ Leta 1953 je začel enajstletne raziskave na Brinjevi gori, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je bil ves gornji del s posameznimi prekinitvami poseljen od zgodnje bronaste dobe do pozne antike.¹⁰ Arheologinja in dolgoletna ravnateljica Pokrajinskega muzeja Celje Vera Kolšek (1930–2007) in arheolog Lojze Bolta (1923–1998) sta v drugi polovici prejšnjega stoletja aktivno delovala na prostoru Savinjske

¹ O zgodovini Štajerskega deželnega muzeja gl. zbornik Pakesch, Muhitsch (ur.) 2011. Zgodovinsko društvo deluje še danes (gl. <http://www.historischerverein-stmk.at>). O zgodovini Centralne komisije gl. <https://www.bda.gv.at/ueber-uns/geschichte-des-bundesdenkmalamtes.html>.

² Muchar, von 1844–1847.

³ Pichler 1865–1875; 1867; 1879; 1880.

⁴ Podatki po <https://www.deutsche-biographie.de>, s. v. in <http://www.slovenska-biografija.si>, s. v.

⁵ https://www.biographien.ac.at/oebl/oebl_H/Hochstetter_Ferdinand_1829_1884.xml; <https://teara.govt.nz/en/biographies/1h30/hochstetter-christian-gottlieb-ferdinand-von>; [https://de.wikipedia.org/wiki/Moriz_Hoernes_\(Prähistoriker\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Moriz_Hoernes_(Prähistoriker)); <https://www.deutsche-biographie.de/pnd117526010.html#dbcontent>.

⁶ Teržan 1990, 14, z op. 16.

⁷ Saria, Klemenc 1936.

⁸ Saria, Klemenc 1939.

⁹ Raziskal je ostanke neolitske stavbe v Zrečah (Pahič 1955), neolitske jame v Brezju pri Zrečah (Pahič 1956), Pavlakovo jamo v Novi Dobravi pri Zrečah z najdbami bronaste in zgodnje železne dobe (Pahič 1965, 170) ter večobdobno Brinjevo goro (Pahič 1962–1963, op. 10).

¹⁰ Pahič 1962–1963; Črešnar, Koprivnik 2014; Črešnar et al. 2014; Črešnar, Teržan 2014, 695–697, sl. 32; Kramberger 2018; Teržan 2021; Koprivnik, Teržan 2021.

doline. Njune terenske raziskave od Mozirja do Rifnika, s poudarkom na antičnih spomenikih Šempetra in Celeje, so pustile velik strokovni pečat v času, ko je povojna generacija arheologov sprva težko dosegla razumevanje lokalnih oblasti za svoje raziskovalno delo.¹¹ Na Rifniku je bilo nekaj žganih grobov izkopanih že konec 19. st., prva izkopavanja halštatske naselbine je med letoma 1941 in 1943 vodil Walter Schmid, nadaljnje raziskave v obdobju 1957–1963 Lojze Bolta s sodelavci celjskega Pokrajinskega muzeja, pozneje Darja Pirkmajer.¹²

Pomembne rezultate je prineslo topografsko rekognosciranje arheologov Slavka Ciglencekega, Janeza Dirjeca in Ivana Turka. Zaradi slabega poznavanja Kozjanskega je Inštitut za arheologijo SAZU v začetku sedemdesetih let prejšnjega stoletja začel izvajati topografske preglede in manjša sondiranja, s čimer so potrdili marsikatero domnevo o poselitvi od prazgodovine do srednjega veka.¹³ Aktivno arheološko delovanje se je nadaljevalo tudi v osemdesetih letih dvajsetega stoletja na Konjiškem, ko je S. Ciglencečki s celjskimi arheologi raziskoval višinske utrdbe, med drugim Ljubično goro nad Zbelovim.¹⁴ S topografskimi pregledi Zgornje Dravinjske doline se je med letoma 2000 in 2003 ukvarjal Srečko Firšt, pod okriljem celjske območne enote ZVKDS so se postopoma izvajale tudi topografske raziskave Zgornje Savinjske doline.¹⁵ S problematiko visokogorja se ukvarja Jana Horvat s sodelavci. V Kamniško-Savinjskih Alpah je kar nekaj lokacij iz srednje in pozne bronaste dobe, predvsem iz starejšega obdobja kulture žarnih grobišč, in sicer največ na Veliki Planini. V območje naše raziskave sodi tudi Mozirska planina, od koder poznamo bronasto sulično ost, datirano v čas med 13. in 11. st. pr. n. št.¹⁶

V zadnjih desetletjih smo priča obsežnim infrastrukturnim projektom, zaradi katerih so ZVKDS in Center za preventivno arheologijo ter zunanji izvajalci arheološko pregledali velike površine, s tem pa smo pridobili nove podatke o poselitvi ali uporabi krajine od prazgodovine do srednjega veka.

ZGORNJA DRAVINJSKA DOLINA

Dravinjska dolina je del Dravinjskih gor, za katere so značilni enotni vodni odtok, saj vse vode odvaja naprej Dravinja, in vinorodne gorice.¹⁷ Valovita subpanonska pokrajina med vplivnimi območji Maribora na severu, Ptuja na vzhodu in Celja na jugu ima hkrati značilnosti panonskega sveta in sredogorskega Pohorskega Podravja. Dravinja, ki izvira pod Roglo na Pohorju, je v zgornjem delu hudourniška in teče po globoki grapi, enako kot njeni številni pritoki. V srednjem in spodnjem delu se ji strmec zmanjša, struga se razširi in počasi meandrira po ozkem in ravnem dolinskem delu.¹⁸

Naselbina na Blatu pod Konjiško goro

Ugodna lega na rečni terasi Dravinje pod Konjiško goro je bila večkrat poseljena, saj so bile na Blatu pri Slovenskih Konjicah (*sl. 1*: 8; 2) odkrite najdbe iz prazgodovinskega, rimskega in srednjeveškega obdobja, hranijo jih v Pokrajinskem muzeju Celje.¹⁹ Prazgodovinsko poselitev izpričujejo predvsem odlomki pozno bronastodobne lončenine – kuhinjskega in shrambnega posodja, ki so v naselbinskih kontekstih običajni – ter sledi navpičnih nosilcev lesenih hiš oziroma stojk in kamni, ki so dajali oporo stojki (*sl. 3*). V vzhodni Sloveniji je v pozni bronasti dobi tak način gradnje zelo pogost.²⁰ Na osnovi odkritih jam za stojke na Blatu je bila izdelana rekonstrukcija štirih manjših pravokotnih stavb s podobno usmeritvijo jugozahod–severovzhod in dela morebitne ograde okoli stavbe 1 (*sl. 4*). Po velikosti so si hiše precej podobne: v širino merijo od 3,5 do 5 m in v dolžino od 5 do 7,5 m. Podatka o hodnih površinah oz. podu v hišah nimamo, saj so bile te površine uničene z oranjem. Popravljen oz. dodatnih jam za stojke, ki bi lahko kazale na večfazno poselitev, ni bilo. Zato domnevamo, da je bila naselbina s

¹¹ Pahič 2000; Lazar 2009.

¹² Bolta 1959, 258–278; Pirkmajer 1983.

¹³ Ciglencečki 2016a s tam navedeno literaturo.

¹⁴ Ciglencečki 1974, 245; Pirkmajer 1986, 252; Ciglencečki 2016b, 36–43.

¹⁵ Poročilo Draksler et al. 2010.

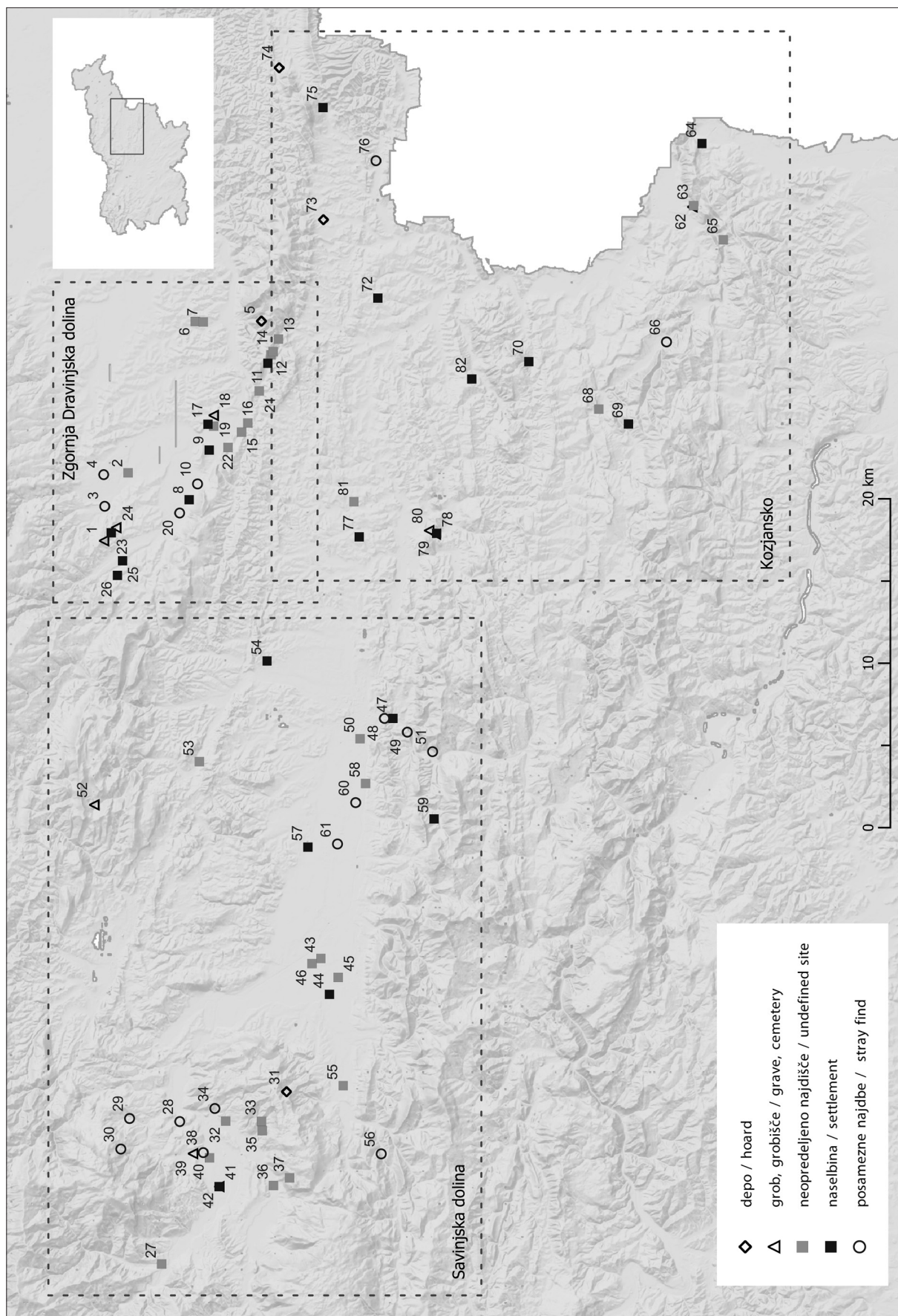
¹⁶ Horvat 2002a; 2002b; 2020, 17, tab. 2.

¹⁷ Melik 1957, 337.

¹⁸ Melik 1957, 363; Šifrer 1974, 105; Mlakar 2005, 18.

¹⁹ Naselbina Blato in bližnja jama sta bili raziskani zaradi gradnje plinovoda. Naselbina v dolžini 170 metrov in širini 12 metrov je bila zamejena v smeri vzhod–zahod, proti severu in jugu se je širila zunaj izkopnega polja. Arheološki izvajalec: podjetje Tica Sistem d.o.o., vodja: M. Ravnik, nadzor ZVKDS, OE Celje: D. Brišnik. Podrobno analizo gradiva je podpisana predstavila v svoji disertaciji (Bricelj 2018).

²⁰ Črešnar 2007.

Sl. 1: Karta bronastodobnih najdišč v Zgornji Dravinjski in Savinjski dolini ter na Kozjanskem.

Fig. 1: Map of known Bronze Age sites in the Upper Dravinja and Savinja valleys and Kozjansko region.

ZGORNJA DRAVINJSKA DOLINA

1. Brezje pri Oplotnici – domačija Sadek
2. Dobriška vas – Pungert
3. Malahorna – ob Gračnici
4. Oplotnica – Prihova
5. Bela pri Poljčanah – soteska potoka Bela
6. Spodnja Brežnica – arheološko območje V logu
7. Spodnja Brežnica – arheološko območje Brežnica
8. Blato pri Slovenskih Konjicah
9. Homec nad Žičami
10. Konjiška vas – Podmočje
11. Ljubična nad Zbelovsko goro
12. Ljubična – Laze v Zgornjem Ljubnem
13. Ljubična – Rančka
14. Ljubična – Vrh nad Lazami
15. Loče – hrib Železnik
16. Loče – vas
17. Podob – gradišče Vrhek
18. Podob – na Lazah
19. Podob – na njivi
20. Slovenske Konjice
21. Zbelovska gora nad Zbelovim
22. Žičnica – Klokočovnik
23. Brinjeva gora
24. Brinjeva gora – Gračič
25. Zreče – Nova Dobrava, Župnikova hosta
26. Zreče – Pavlakova jama

ZGORNJA SAVINJSKA DOLINA

27. Ljubno ob Savinji
28. Brezje pri Mozirju – višinska naselbina Štruljevo gradišče
29. Jazbine pri Selah – sv. Radegunda
30. Šmihel nad Mozirjem – Mozirska planina
31. Čreta pri Kokarjah
32. Dobletina – arheološko območje Dobletina
33. Kokarje – arheološko najdišče Studenica
34. Nazarje – Gradišče, Marijin grad
35. Potok pri Kokarjah – arheološko območje Tlake
36. Šmartno ob Dreti – arheološko območje Tiber
37. Šmartno ob Dreti – arheološko območje Zgornje polje
38. Korita
39. Kugla pri Rečici ob Savinji – gomila Florjan
40. Praznikove njive pri Rečici ob Savinji
41. Šentjanž pri Rečici ob Savinji – arheološko najdišče Sv. Janez
42. Šentjanž pri Rečici ob Savinji – Gradišče nad Šentjanžem

SPODNJA SAVINJSKA DOLINA

43. Orla vas – arheološko območje Juhartove njive
44. Šmatevž – prazgodovinska naselbina
45. Trnava – arheološko območje Ciglarca
46. Trnava – arheološko območje Ob cesti
47. Celje – Miklavški hrib
48. Celje – Savinja
49. Celje – Polule
50. Celje – Ložnica pri Celju
51. Tremerje – nad Savinjo
52. Strmec nad Dobrno – Sv. Jošt na Kozjaku
53. Vinska Gorica – Stražiškove njive
54. Vojnik – arheološko najdišče
55. Čepļe – Čepļjansko polje
56. Ločica pri Vranskem
57. Gotovlje – bronastodobna naselbina Šiman
58. Levec – arheološko območje Za grabnom
59. Liboje – Guzejeva jama
60. Petrovče
61. Žalec

KOZJANSKO

62. Bistrica ob Sotli
63. Bistrica ob Sotli – Kunšperk
64. Silovec nad Orešjem na Bizeljskem
65. Trebče – Gradišče Bukovica
66. Kozje
67. Osredok pri Podsredi – gradišče Veliki vrh
68. Slatina pri Lesičnem – hrib Miza
69. Zagorje pri Lesičnem – gradišče na hribu Gradišče
70. Rudnica – gradišče Rudna
71. Zgornji Gabernik – arheološko območje Kota 481
72. Kačji Dol – arheološko območje Drogenik
73. Cerovec pod Bočem
74. Čermožiče
75. Donačka Gora – arheološko najdišče Dvor
76. Rogatec
77. Primož pri Šentjurju – arheološko območje Pod cerkvijo
78. Rifnik
79. Rifnik – Osetovo posestvo, Koroščevo posestvo, Ratajčevo posestvo
80. Rifnik – Črnolica
81. Uniše pri Ponikvi
82. Orehovec pri Zibiki

kmečkim gospodarstvom z živinorejo kot glavno panogo omejena na čas ene faze. Verjetno se zdi, da so bila pasišča na dolinskem dnu, ki je bilo brez dvoma precej bolj vodnato kot danes.²¹ Sicer maloštevilne živalske kosti kažejo predvsem na pašo goveda in vzrejo prašičev, prilagojenih na bolj gozdnato in vlažno okolje.²²

²¹ Številna mokrišča so vidna še na karti Jožefinske vojaške izmere in na Franciscejskem katastru.

²² Poročilo Toškan 2009, 3.

Jama SE 2012

Dvesto petdeset metrov severozahodno od naselbine, na skrajnem robu rečne terase, je bila ob gradnji plinovoda odkrita večja jama (sl. 2; 4; 5) (SE 2012), vkopana v izmenjujoče se plasti proluvija (prodne plasti iz brežine Konjiške gore) in aluvija (naplavinne plasti Dravinje).²³

²³ Bricelj, Ravnik 2012.

Sl. 2: Konjiška gora, v ospredju naselbina 1 – Blato in 2 – položaj jame (SE 2012). Pogled proti jugu.

Fig. 2: Konjiška gora, in the foreground settlement 1 – Blato and 2 – micro-location of the pit (SE 2012). View to the south.

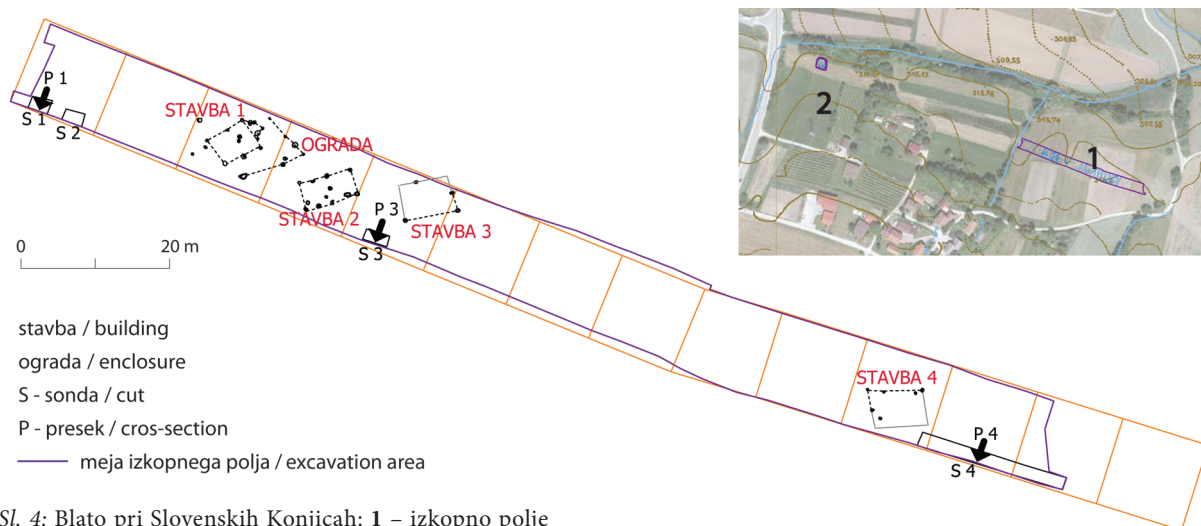

Sl. 3: Blato pri Slovenskih Konjicah: primera jam za stojke.

Fig. 3: Blato near Slovenske Konjice: postholes.

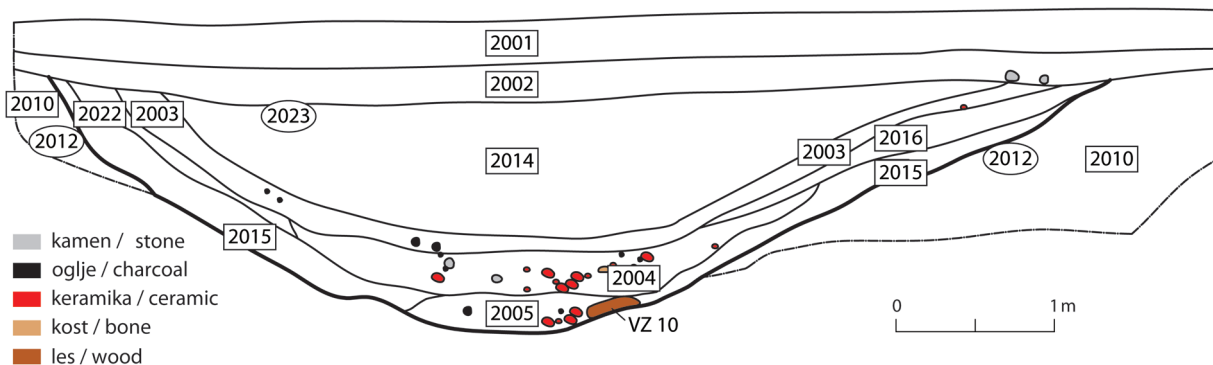
Dno jame je zapolnjevala plast temno sive meljaste glin s posameznimi večjimi prodniki in lomljenci, z delci oglja, moluskov, kosti, lesa in z veliko poznobronastodobne lončenine (SE 2005). Na dnu jame, v SE 2005, je ležalo hrastovo deblo (sl. 6; 7), ohranjeno v dolžini 2,6 m. Plast SE 2005 je delno prekrivala temno sivkasto rjava meljasta glina z manj drobcov oglja, organskih ostankov in tudi manj keramike (SE 2015). Nad njima je bila debelejša plast sivkasto rjave meljaste glin s podobno sestavo in konsistenco ter visoko vsebnostjo keramike (SE 2004). Ob stenah jame sta se nad tem nalagali in pozneje zdrsnili proti sredini jame temno sivkasto rjavi meljasti glini (SE 2016, SE 2022) z drobcu oglja, vendar brez arheoloških najdb. Plasti ob robu (SE 2016, SE 2022) in v osrednjem delu jame (SE 2004) so bile prekrite s tanko plastjo temno sivorjavega ilovnatega melja s kosi prazgodovinske keramike (SE 2003). Nad tem se je v jami odložila debela in enotna plast melja (SE 2014) – to je najmlajša, a še prazgodovinska zapolnitev v jami (SE 2014). Jama torej vse do nivoja ornice in travne ruše (SE 2002, SE 2001) predstavlja zaprt prazgodovinski kontekst.

Oblika in lega na robu rečne terase ter velika količina poznobronastodobne lončenine kažejo na antropogeni nastanek jame. Meljaste glin v spodnjem delu so posledica nekaj časa stoječe vode, ki jo je dovajala podtalnica, najmlajšo prazgodovinsko zapolnitev pa predstavlja poplavni sediment Dravinje. Geološka interpretacija, da se je Dravinja dvignila nad današnjo ježo in je med poplavo zasula jamo s poplavnim sedimentom, temelji na študiju širšega

Sl. 4: Blato pri Slovenskih Konjicah: 1 – izkopno polje z rekonstrukcijami tlorisov stavb prazgodovinske naselbine in 2 – položaj jame SE 2012.

Fig. 4: Blato near Slovenske Konjice: 1 – the excavation area with reconstructions of the plans of the prehistoric settlement and 2 – the location of pit SE 2012.

Sl. 5: Blato pri Slovenskih Konjicah: južni presek jame SE 2012.

Fig. 5: Blato near Slovenske Konjice: southern section of the pit SE 2012.

Sl. 6: Blato pri Slovenskih Konjicah, jama SE 2012: koncentracija lončenine v SE 2004, 2005 in del južnega preseka.

Fig. 6: Blato near Slovenske Konjice, pit SE 2012: pottery concentration in the layers SE 2004, 2005 and part of the southern section.

Sl. 7: Blato pri Slovenskih Konjicah, jama SE 2012: hrastovo deblo na dnu jame, SE 2005 (vzorca Beta-431718, Beta-431719; prim. sl. 9, 10, 11).

Fig. 7: Blato near Slovenske Konjice, pit SE 2012: the oak trunk in the pit base, layer SE 2005 (samples Beta-431718, Beta-431719; see Fig. 9, 10, 11).

povodja v Zgornji Dravinjski dolini ter naravnih ožinah med Homcem in Vrhom nad Podobom (sl. 8: A) ter okoli Mlač in Zbelovega (sl. 8: B, C). Vsa voda se na jugovzhodnem delu doline steka skozi ozke predele, zato ob ekstremnih padavinah povzroči dvig gladine Dravinje in številnih pritokov ter vpliva na hitrost odvodnjavanja Konjiškega in Ložniškega polja.²⁴

Tipološko-kronološka analiza lončenine iz jame SE 2012

Gostota lončenine je bila največja v osrednjem delu jame in odlomki iste posode so v večini primerov ležali skupaj.²⁵ Nekaj rekonstruiranih posod je na ogled v Pokrajinskem muzeju Celje. Na osnovi rekonstrukcije posod v jami predvidevamo, da je bilo v njej najmanj 126 različnih posod in dve piramidalni uteži.²⁶

²⁴ Poročilo Rižnar 2015, 1–3. V plasti SE 2014 ni dolomita niti drugih proluvialnih sedimentnih tekstur s pobočja, ampak le poplavni sediment Dravinje.

²⁵ Od skupno 5192 odlomkov lončenine v jami je bilo 4859 prazgodovinskih, preostalih 333 najdb sodi v rimsko, poznosrednjeveško in novoveško obdobje.

²⁶ Bricelj 2018, 79–80, tab. 1. Keramične najdbe predstavljamo v okviru tipoloških skupin; pri teh so navedene številke iz kataloga v disertaciji Bricelj 2018, v tej pa so na voljo kataloški opisi. Najštevilnejši so bili lonci (50), sledile so skleda (26) in manjši lonci (12), manj je bilo

V jami SE 2012 so prevladovala shrambne posode, kot so različno veliki lonci, pogosto okrašeni z razčlenjenim rebrom in opremljeni z jezičastimi držaji. Na osnovi primerjalne analize lončenine so se pokazale številne podobnosti v tipih, okrasu in izdelavi posod s tistimi z bližnje Brinjeve gore.²⁷ Kroglasti L1 (t. 1: 98) in ovalni lonci L2 (t. 1: 97) z izvihanim ustjem so časovno precej neobčutljivi, saj se pojavljajo na skoraj vseh naselbinskih najdiščih in grobiščih pozne bronaste in zgodnje železne dobe. Na primer kroglasti lonci iz Ormoža,²⁸ Rogoze²⁹ in Orehove vasi³⁰ so datirani v stopnjo Ha A, primeri loncev iz I. horizonta s Pošte, ³¹ Pobrežja³² in ptuj-skega Grajskega griča³³ pa se pojavljajo še v celotnem razponu stopnje Ha B. V mlajšo kulturo žarnih grobišč oz. v časovne stopnje Ha A2 in Ha B1–2 sodijo lonci iz

amfor (7) in skodelic (4), našli pa so še dve uteži ter posamično vrč in pladenj.

²⁷ Bricelj 2018, 125–126, sl. 61, 62.

²⁸ Lamut 1988–1989, 237–239, t. 1: 12 (kroglast lonec); t. 15: 1 (ovalen lonec).

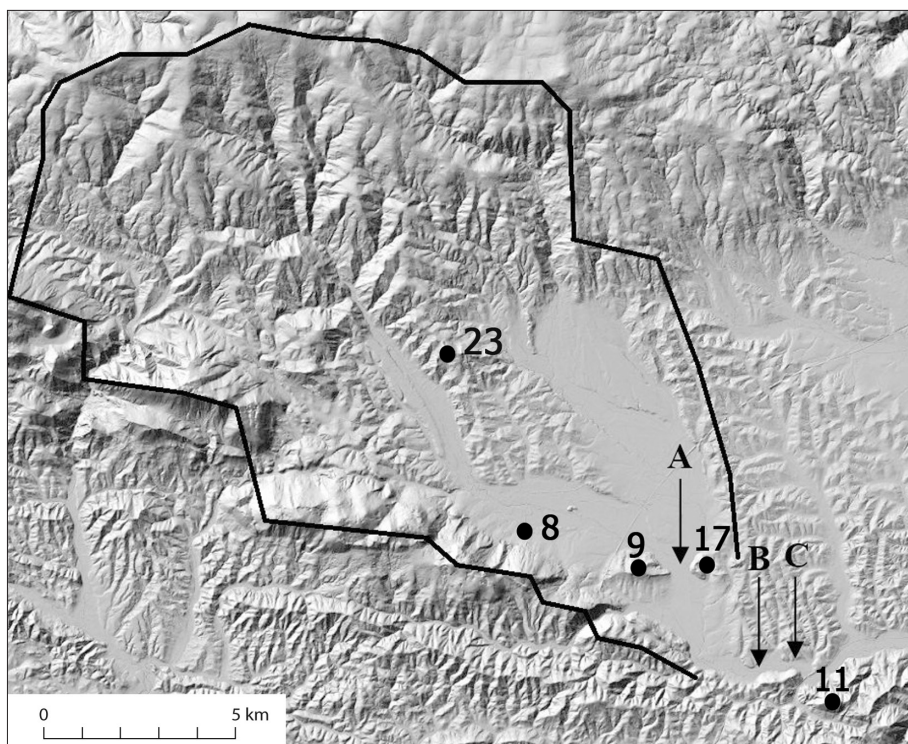
²⁹ Črešnar 2010, 35, sl. 14, tip L4, t. 1: 2 (kroglast lonec); t. 10: 5; 11: 6,7 (ovalni lonci).

³⁰ Grahek et al. 2015, 34, G103 (kroglast lonec), G251, G228 (ovalni lonci).

³¹ Teržan 1990, 31–32, sl. 1: 2,4, t. 22: 1.

³² Pahič 1972, t. 3: 8.

³³ Dular 2013, 145–146, t. 29: 1,3,5,8 (kroglasti lonci); 12: 3; 30: 1 (ovalni lonci).

Sl. 8: Povodje Zgornje Dravinjske doline z zarisom prispevnega območja vseh vod, tremi ožinami (A, B, C) ter z najdišči: 7 – Podob, 8 – Blato, 9 – Homec, 11 – Ljubična nad Zbelovsko goro, 23 – Brinjeva gora.

Fig. 8: The Upper Dravinja river basin with a map of the catchment area of all the waters, the three narrows (A, B, C) and the sites: 7 – Podob, 8 – Blato, 9 – Homec, 11 – Ljubična above Zbelovska gora, 23 – Brinjeva gora.

naselbine Špičak II v hrvaškem Zagorju,³⁴ iz naselbine Stillfried³⁵ in z najdišča Burgstallkogel.³⁶ Vedrasto oblikovane lonce z bolj ali manj izvihanimi ustji L3a, L3b (*t. 1*: 19, 141) vežemo bolj na stopnjo Ha A (horizont Rogoza-Orehova vas),³⁷ čeprav se posamezni pojavljajo tudi v mlajši stopnji kulture žarnih grobišč, na primer lonci z Grajskega griča na Ptujju.³⁸ Enako velja za velike trebušaste shrambene lonce L5 (*t. 1*: 171), ki jih zasledimo v razponu Ha A–Ha B, a se vendarle zdi, da kažejo starejšo tradicijo stopnje Ha A.³⁹ Na enem od takih loncev z Blata je na največjem obodu jezičast držaj s tremi navpičnimi luknjami, zalit s smolo (*t. 1*: 171). Navpične predrtine na držajih niso prav pogoste,

sploh ne tri. Po eno ali dve navpični predrtini poznamo na držajih loncev z Brinjeve gore,⁴⁰ iz Olorisa pri Dolnjem Lakošu⁴¹ in z Grajskega hriba v Gornji Radgoni.⁴² Velik bikoničen lonec s stožčastim vratom in močno izvihanim ustjem L4 (*t. 1*: 116) pa je bolj značilen za čas stopnje Ha B. Analogije so med najdbami iz Ruš⁴³ in s Pobrežja,⁴⁴ z ljubljanskega grobišča na dvorišču SAZU v stopnji Ljubljana Ib (npr. grob 47, 208) in še tudi v stopnji Ljubljana II (npr. grob 38).⁴⁵ Zato se zdi, da se datacija tega tipa bolj nagiba k stopnji Ha B2.

Manjšim kroglastim M11 (*t. 2*: 96) in ovalnim loncem M12 (*t. 2*: 82), datiranim v časovni razpon stopenj Ha A–Ha B, najdemo analogije med gradivom iz tretje naselbinske plasti na Brinjevi gori,⁴⁶ iz Olorisa pri Dolnjem Lakošu,⁴⁷ iz I. in II. kulturnega

³⁴ Pavišić 1993, 174, *t. 1*: 3, 4: 2.

³⁵ Hellerschmid 2006, 168, *t. 2*/1, 36/4, 86/5, 98/7, 4/2, 101/4, 92/6 (kroglasti lonci), *t. 72*/6, 92/6, 98/7 (ovalni lonci).

³⁶ Smolnik 1994, *t. 64*: 8 (kroglast lonec), *t. 8*: 11, 62: 2 (ovalni lonci).

³⁷ Primer lonca iz Rogoze (Črešnar 2010, *t. 10*: 6) in Orehove vasi (Grahek et al. 2015, G286, G287).

³⁸ Dular 2013, 32–33, sl. 8: L9, *t. 5*: 1; prim. Bricelj 2018, *t. 22*: 99.

³⁹ Prim. gradivo z Brinjeve gore (Oman 1981, 145, *t. 14*: 1) in iz I. kulturnega horizonta iz Gornje Radgone (Šavel 1994, 90, pril. 48: 19).

⁴⁰ Oman 1981, *t. 57*: 10, 11.

⁴¹ Dular et al. 2002, *t. 21*: 1, *t. 55*: 3.

⁴² Dular 2013, *t. 64*: 6.

⁴³ Müller-Karpe 1959, 118, *t. 108*: C, 114: A.

⁴⁴ Pahič 1972, tab. 1: 15, 2: 1, 31: 8.

⁴⁵ Škvor Jernejčič 2014, 16–17, sl. 4.2.

⁴⁶ Oman 1981, *t. 28*: 5.

⁴⁷ Dular et al. 2002, 148, sl. 5, *t. 1*: 6, 7; 15: 11.

horizonta iz Gornje Radgone⁴⁸ in z Grajskega griča na Ptuju,⁴⁹ kjer je lonec okrašen z vrezanimi cikcak črtami in motivom smrekove vejice, podobno kot na loncu z Blata (*t.* 2: 96). Manjši lonec trebušaste oblike M13 (*t.* 2: 83) in lonci s stožčastim vratom M14 (*t.* 2: 12, 164) pa kažejo značilnosti mlajše žarnogrobiščne stopnje Ha B. Podobno obliko trebušaste posode s stožčastim vratom in poudarjenim prehodom trebuha v vrat najdemo v naselbini Stillfried v II. naselbinski fazi.⁵⁰ V žarnem grobu 2 v Miklavžu na Dravskem polju sta bila dva manjša ovalna lonca, okrašena s psevdovrvičastimi odtisi, od katerih je eden po obliki podoben loncu z Blata. Zraven so bili še dve manjši keramični posodi, tordirana železna ovrtnica, del bronaste zapetnice in steklena jagoda.⁵¹ Radiokarbonsko datiran vzorec prežganih kosti grob umešča v 9. st. pr. n. št.⁵²

Sklede so takoj za skupino loncev drugi najštevilnejše zastopan tip posodja v jami SE 2012 na Blatu. V horizont Rogoza-Orehova vas (Ha A) datiramo sklede z bolj ali manj izvihanim ustjem S3a, S3b (*t.* 2: 93, 111), ki jim najdemo analogije na Brinjevi gori⁵³ in v prvem horizontu v Ormožu.⁵⁴ Arheološka konteksta iz Rogoze⁵⁵ in Orehove vasi⁵⁶ s podobnimi skledami sta radiokarbonsko datirana in potrjujeta navedeno časovno umestitev. Podobnosti zasledimo tudi v skledah iz Batine v jugovzhodni Panoniji⁵⁷ ter v depojih s keramiko z najdišč Pavlov 1 (Breclav; datiran v stopnjo Bd D)⁵⁸ in Stari Liskovec 2 (Brno; datiran v stopnjo Ha A1).⁵⁹

V širši časovni razpon stopenj Ha A–Ha B in na prehod v starejšo železno dobo sodijo plitke S1a (*t.* 2: 89, 143) in globoke S1b (*t.* 2: 92) sklede z uvihanim ustjem. Za ožjo datacijo v čas stopnje Ha B sta pomembni skleda z drobnim brazdastim okrasom navpičnih, vodoravnih in cikcak črt, zapolnjenih z belo inkrustacijo (*t.* 2: 143), ter skleda s poševnim žlebljenjem (*t.* 2: 89). Obema najdemo

najbližje primerjave v brinjegorskih skledah iz plasti 4 in 5 (Ha B). Za brazdasto okrašene sklede je Oman opozoril, da stilno spominjajo na enako okrašene skodelice s podravskega najdišč,⁶⁰ okras z žlebljenjem pa je v najnižjem naselbinskem sloju na Brinjevi gori razporejen na redko in poševno, od druge plasti navzgor bolj gosto in pokončno, v 4. plasti se pojavijo kombinacije žleba, cikcak črt, vbodov in vodoravnih širokih vrezov.⁶¹ Na povezave s kulturnimi skupinami zgodnje starejše železne dobe Podonavja in Balkana je pri obravnavi okrasnih značilnosti brinjegorske lončenine opozorila Teržanova.⁶²

Med finim posodjem izpostavljamo kroglasto skodelico s presegajočim ročajem, okrašeno z nizom kratkih vzporednih vrezov, zapolnjenih z belo inkrustacijo Sk1 (*t.* 2: 156), datiramo jo v zgodnji Ha B. Podobnosti najdemo na primer med skodelicami iz Rogoze⁶³ in še več iz Ruš.⁶⁴ Majhne kroglaste skodelice iz zelo fine mase in s polirano površino so bile najdene tudi na grobišču Kalsdorf. Vedno so bile pridane v večje posode s stožčastim vratom, zato so se verjetno uporabljale kot zajemalke.⁶⁵ Enako datiramo tudi edini najdeni vrč (*t.* 2: 112). Med gradivom so bile tudi različne pekve in pokrovi P1, P2 (*t.* 2: 107, 108; 137), ki jim najdemo podobnosti na številnih že omenjenih najdiščih (npr. Brinjeva gora, Gornja Radgona, Rogoza, Poštela).

V tipološko skupino amfor z Blata smo uvrstili globoke bikonične ali trebušaste dvoročajne posode in jih razdelili med bikonične amfore z visokim stožčastim vratom in blago ali močno izvihanim ustjem A1 (*t.* 3: 158, 160, 161, 8, 117) ter trebušasto amforo z nizkim vratom A2 (*t.* 3: 95). Čeprav amfore oblikovno predstavljajo dvoročajne posode, smo na podlagi zelo podobnih faktur odlomkov, oblike in okrasa v to skupino posod uvrstili tudi odlomke brez ohranjenih ročajev. Proučitev lončarskih mas je prav v tej tipološki skupini najbolj nazorno pokazala, da gre za enak *t. i.* lončarski recept priprave glinene mase.⁶⁶ Amforam tipa A1 z Blata so podobne bikonične posode z vrezanim ali kombiniranim okrasom iz Ormoža, ki sodijo

⁴⁸ Šavel 1994, 90, pril. 48: 3, pril. 50: 9.

⁴⁹ Dular 2013, t. 54: 10.

⁵⁰ Hellerschmid 2006, 158, 209, t. 42/4.

⁵¹ Črešnar, Murko 2014, 207–209, sl. 10.4: 6, sl. 10.5.

⁵² Črešnar, Teržan 2014, 697, sl. 32: 10_KIA39670.

⁵³ Oman 1981, 144, 149, t. 5: 3, 9: 3.

⁵⁴ Lamut, 1988–1989, 237, t. 1: 17.

⁵⁵ Črešnar 2010, 18–19, sl. 6: So5, t. 2: 5; 8: 2; 9: 5; Črešnar 2014, 233–234 (jama SE 933), sl. 13.11, 13.20.

⁵⁶ Grahek 2014, 255–256, 260, 268, sl. 14.1.8: 4, 14.1.12; Črešnar, Teržan 2014, 693–694, sl. 30.

⁵⁷ Metzner-Nebelsick 2002, 137, sl. 52: 4.

⁵⁸ Palatova, Salaš 2002, sl. 18: 59, t. 12 A.

⁵⁹ Palatova, Salaš 2002, sl. 18: 73, 43–44, tab. 15 B: 6,7; Čižmarova 1978.

⁶⁰ Oman 1981, 151, t. 34: 3; 40: 1–2.

⁶¹ Oman 1981, 145–150, t. 3: 17, 20; 7: 9, 11.

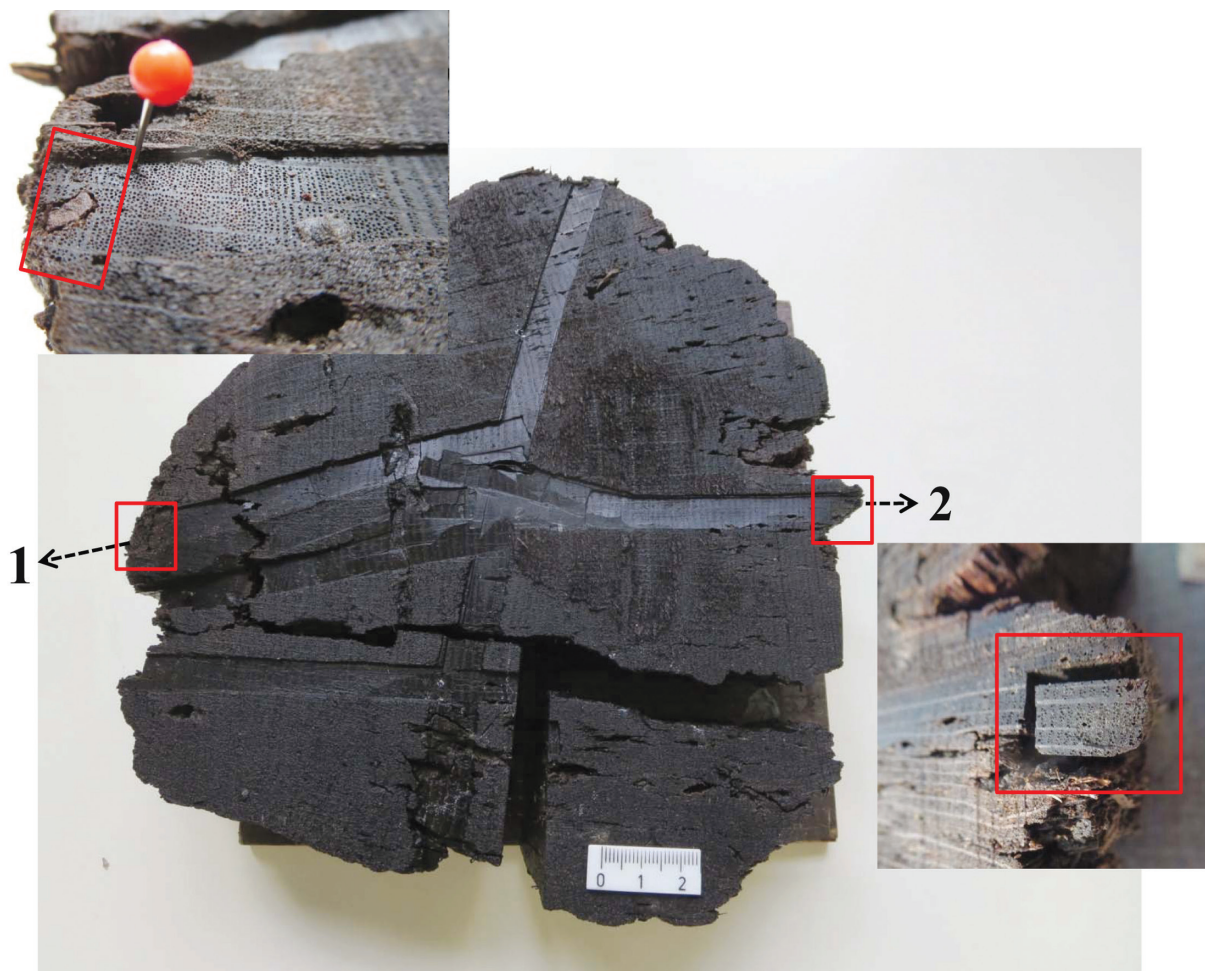
⁶² Teržan 1990, 36–42.

⁶³ Črešnar 2010, 29, Skd4, t. 4: 5.

⁶⁴ Müller-Karpe 1959, t. 108: A; 109: M; 110: D; Kaerner 1988–1989, 228, sl. 9: 11; Črešnar 2006, 128, Skd3.

⁶⁵ Tiefengraber 2005, 107, sl. 36: IXa.

⁶⁶ Finozrnata lončarska glina s kremenom, sljudo, organskimi primesmi in železovimi oksidi (Bricelj 2018, 127–149).

Sl. 9: Blato pri Slovenskih Konjicah, jama SE 2012: dendrokronološko protokoliran odvzem vzorcev hrasta iz SE 2005 za radiokarbonske raziskave. 1 – blizu stržena drevesa (vzorec Beta-431718), 2 – blizu skorje drevesa (vzorec Beta-431719) (Čufar et al. 2015).

Fig. 9: Blato near Slovenske Konjice, pit SE 2012: dendrochronological oak samples from layer SE 2005 for radiocarbon analysis. 1 – a sample next to the cut of the tree (Beta-431718), 2 – a sample closer to the bark of the tree (Beta-431719) (Čufar et al. 2015).

v stopnjo Ormož I (Ha B1–B2), nekatere še tudi v stopnjo Ormož II (Ha B3),⁶⁷ amfori z močno izvihanim ustjem (*t.* 3: 117) je po obliki in okrasu vodoravnih in navpičnih črt podobna amfora v ruškem grobu 99,⁶⁸ neokrašeni amfori s poudarjenim preходом vratu v trebuh (*t.* 3: 158) pa sta sorodna primerka z žarnega grobišča v Mariboru⁶⁹ in s Pobrežja.⁷⁰ Primerljive kroglaste ali bikonične posode z značilnim stožčastim vratom, z bolj ali manj poudarjenim preходом vratu v trebuh in s kompleksnimi okrasi poznamo tudi z avstrijskega grobišča Kalsdorf južno od Gradca, ki jih Tiefen-

graber oblikovno poveže z amforami stopnje Ruše II.⁷¹ Manjši trebušasti amfori z nizkim, rahlo usločenim vratom in ravnim zaobljenim ustjem (*t.* 3: 95) pa sta podobna primerka z Brinjeve gore⁷² in s Pobrežja.⁷³ Med najdbami v jami sta bili tudi dve piramidalni uteži (*t.* 3: 81, 139).

Dendrokronološka analiza lesa in radiokarbonsko datiranje vzorcev iz jame SE 2012

Les iz dna jame (*sl.* 7) je hrast (*Quercus* sp.) z ohranjenimi 156 branikami, brez beljave.⁷⁴ Na vzorcu hrasta je bila opravljena meritev napojitvene

⁶⁷ Lamut 1988–1989, 237, t. 2: 16; 5: 3; 7: 2 (za stopnjo Ormož I); 239, t. 12: 21 (za stopnjo Ormož II).

⁶⁸ Müller-Karpe 1959, t. 111: J3.

⁶⁹ Müller-Karpe 1959, t. 122: 20.

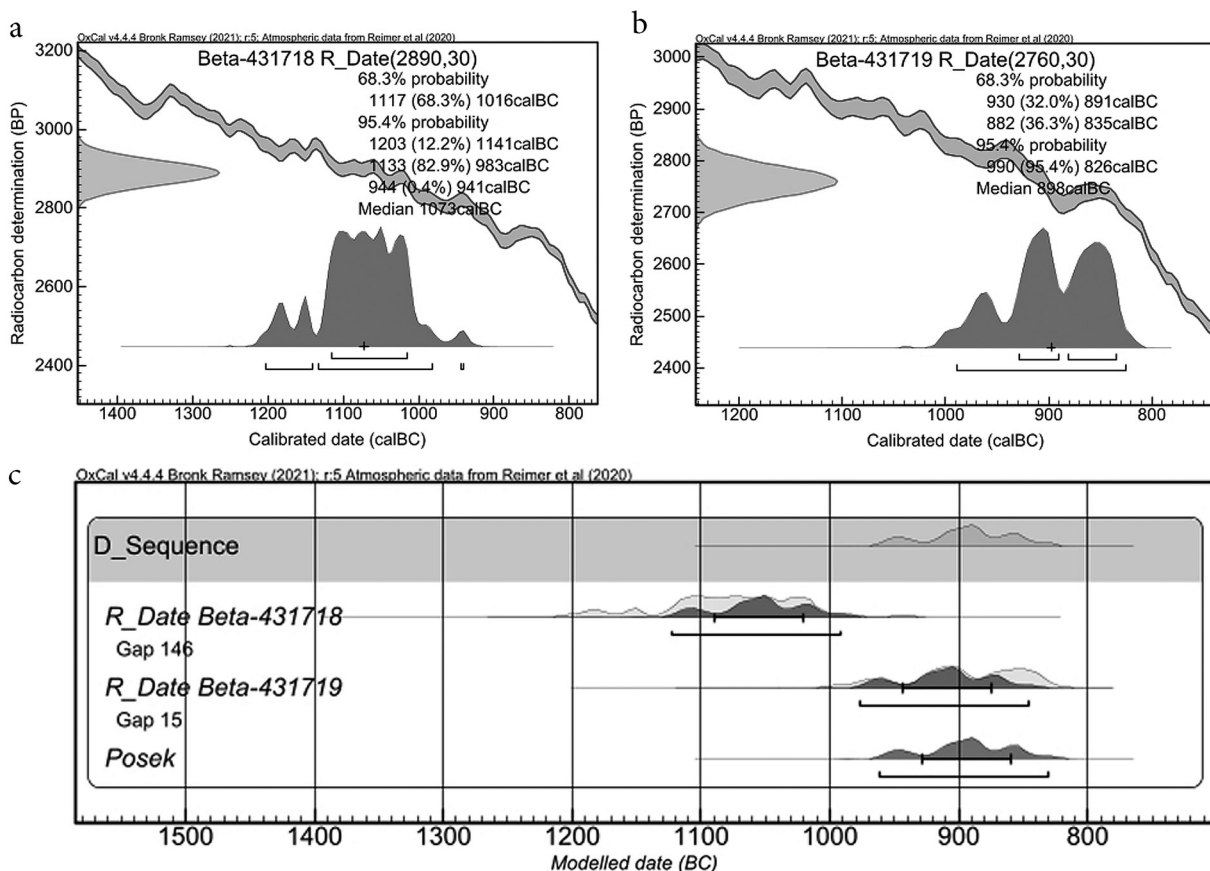
⁷⁰ Müller-Karpe 1959, t. 123: 16; Pahič 1972, t. 25: 10.

⁷¹ Tiefengraber 2005, 92, sl. 33: VI.

⁷² Oman 1981, t. 55: 1.

⁷³ Pahič 1972, t. 4: 14.

⁷⁴ Poročilo Čufar et al. 2015, 1–3, sl. 1.

Sl. 10: Blato pri Slovenskih Konjicah, jama SE 1012, SE 1005: rezultat radiokarbonskega datiranja vzorca hrasta z uporabljenom metodo *wiggle matching*. **a** – vzorec blizu stržena drevesa (Beta-431718), **b** – vzorec blizu skorje drevesa (Beta-431719), **c** – moduliran prikaz poseka drevesa.

Fig. 10: Blato near Slovenske Konjice, pit SE 1012, layer SE 1005: radiocarbon dating of the oak sample using the *wiggle matching* method. **a** – a sample next to the cut of the tree (Beta-431718), **b** – a sample closer to the bark of the tree (Beta-431719), **c** – modelled tree felling.

oz. maksimalne vlažnosti, ta je znašala 375 %, kar pomeni zelo slabo ohranjen les.⁷⁵

Osem radiokarbonsko datiranih vzorcev oglja, lesa in kosti iz jame je že objavljenih,⁷⁶ zato na tem mestu predstavljamo dodatno radiokarbonsko analizo dveh vzorcev hrasta z dna jame (SE 1005).⁷⁷ Zaradi ozkih branik in slabe ohranjenosti lesa so odvzeli po 10 branik na dveh skrajnih delih vzorca (Beta-431718 je vzorec desetih branik ob strženu, Beta-431719 pa vzorec desetih branik bližje skorji; sl. 9).

⁷⁵ Za primerjavo je umax normalne hrastovine približno 130 %, umax zelo razkrojene hrastovine nad 150 %, hrastovina s kolišč na Ljubljanskem barju, stara od 4500 do 5700 let, ima običajno umax nad 500 %.

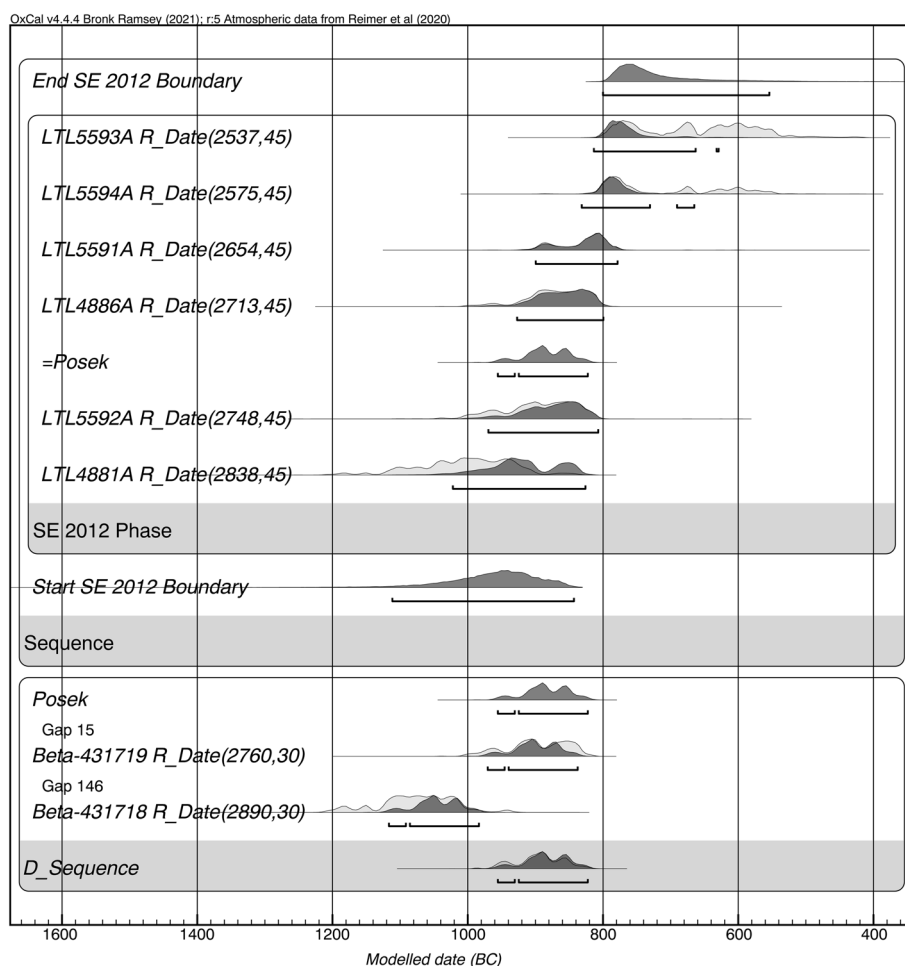
⁷⁶ Bricelj 2014, 287–298. Osem vzorcev je bilo analiziranih v laboratoriju v Brindisiju: CEDAD – Centro di Datazione e Diagnostica Dipartimento di Ingegneria dell'innovazione, Università del Salento.

⁷⁷ Vzorca hrasta sta bila analizirana v laboratoriju Beta Analytic, Miami.

Za določitev verjetnosti leta poseka drevesa je pomembna datacija vzorca iz zunanega dela debla (sl. 10: b), ki je bližje letu poseka, za zoženje intervala pa je seveda pomemben tudi drugi (sl. 10: a), za katerega vemo, da je 146 let starejši, saj je bilo med njima 146 branik. Ker vzorec nima beljave, avtorica dendrokronološke analize Katarina Čufar domneva, da je bilo drevo posekano vsaj 15 let po datumu, ugotovljenem z radiokarbonsko datacijo. Modeliranje z uporabo metode *wiggle-match*⁷⁸ za zoženje intervala dveh datiranih vzorcev oz. za izračun verjetnosti poseka drevesa je torej pokazalo, da je bil hrast posekan med leti 916–876 BC (68,3 % verjetnosti) oz. med leti 962–831 BC (95,4 % verjetnost) (sl. 10: c).⁷⁹

⁷⁸ *Wiggle match dating* je eno od orodij v programu OxCal, s katerim združimo podatke, pridobljene z radiokarbonskim in dendrokronološkim datiranjem (upoštevati je "Gap 15" in "Gap 146").

⁷⁹ Poročilo Čufar et al. 2015, 3, sl. 1.

Sl. 11: Blato pri Slovenskih Konjicah, jama SE 2012: radiokarbonsko datirani vzorci, modelirani z metodo *wiggle matching*. Vzorci: LTL4881A (ogljje: SE 2015), LTL5592A (les: SE 2015), LTL4886A (ogljje: SE 2004), LTL5591A (les: SE 2004), LTL5594A (živalska kost: SE 2004), LTL5593A (živalska kost: SE 2005), posek = Beta-431718, Beta-431719 (hrast: SE 2005).
 Fig. 11: Blato near Slovenske Konjice, pit SE 2012: radiocarbon dated samples, modelled using the *wiggle matching* method. Samples: LTL4881A (charcoal: SE 2015), LTL5592A (wood: SE 2015), LTL4886A (charcoal: SE 2004), LTL5591A (wood: SE 2004), LTL5594A (animal bone: SE 2004), LTL5593A (animal bone: SE 2005), tree felling = Beta-431718, Beta-431719 (oak: SE 2005).

Razvrstitev radiokarbonsko datiranih vzorcev glede na stratigrafijo plasti v jami je pokazala, da so vzorci iz najnižje plasti SE 2005 datirani v celotnem razponu od horizonta pozne srednje bronaste dobe (vzorec lesa LTL 5590A) prek horizonta mlajše kulture žarnih grobišč (vzorec hrasta Beta-431718 in Beta-431719) do konca mlajše kulture žarnih grobišč oz. t. i. "železnega horizonta" (vzorec živalske kosti LTL 5593A). Podobno velja za osrednjo plast SE 2015 (vzorca lesa LTL 488A in LTL5592A ter vzorec oglja LTL4881A), kjer je skrajni časovni razpon med približno 1400 in 800 pr. n. št. Datacije iz plasti SE 2004 (vzorec oglja LTL4886A, lesa LTL5591A in kosti LTL5594A) pa sodijo v osrednji in mlajši del celotnega kronološkega razpona.⁸⁰ Pri tem

je pomembno, da različne intervale in verjetnosti datacij poskušamo razumeti v sklopu najdiščnih okoliščin, izpovednosti posameznih vzorcev ter skupaj z arheološkimi najdbami oz. s celotnim kontekstom, iz katerega vzorci izhajajo.⁸¹

Dveh najstarejših datacij⁸² ne moremo z gotovostjo razložiti, saj gre za vzorca majhnih kosov lesa in zanju nimamo podatkov, kateremu drevesnemu delu sta pripadala. Menimo, da imamo pri teh dveh datacijah opravka s t. i. učinkom starega lesa. S tem ne mislimo, da sta vzorca "slaba" sama po sebi, le da sta starejša kot kontekst, v katerem smo ju našli.

⁸¹ Prim. Črešnar, Teržan 2014, 657.

⁸² Vzorca lesa iz plasti SE 2005 (LTL5590A) in SE 2015 (LTL4885A) sta datirana v čas med letoma 1400 in 1200 pr. n. št. (Bricelj 2014, 295–296, sl. 15.9, 15.11).

⁸⁰ Bricelj 2014, 298, sl. 15.17; 2018, 162, sl. 76.

Sl. 12: Blato pri Slovenskih Konjicah, jama SE 2012: izbor restavrirane lončenine.

Fig. 12: Blato near Slovenske Konjice, pit SE 2012: a selection of reconstructed pottery.

V nasprotnem primeru, če ju ne interpretiramo kot posledico učinka starega lesa, bi bila lahko indic za obstoj in uporabo jame že v 14. in 13. st. pr. n. št., vendar tega ne moremo podpreti z najdbami. To bi pomenilo, da je jama nastala pred naselbino, morda kot neki vodni zbir ali kal, in da se je pozneje, z nastankom naselbine, namen jame spremenil. Ker gre za dolg časovni razpon, v katerem bi bilo treba tako jama vzdrževati, da se notranjost ne zamulji in okolica ne zaraste (tak dolgotrajen proces bi se verjetno odrazil v stratigrafskem zapisu), je to težje zagovarjati oz. za zdaj nimamo dovolj argumentov za potrditev te teze.

V nadaljevanju smo želeli z modeliranjem datacij vzorcev iz SE 2004, 2005 in 2015, ki so nastali znotraj ene časovne faze, bolje razumeti celoten kontekst.⁸³ Kljub pričakovanemu ožjemu časovnemu razponu modelirane datacije vseeno kažejo na čas približno od druge polovice 10. do prve polovice 8. st. pr. n. št., s poudarkom na 9. st. pr. n. št. Menimo, da je najverodostojnejša starejša datacijska meja predstavljena v dendrokronološko modeliranem vzorcu hrasta okoli leta 900 pr. n. št. in da kontekst jame kronološko zaključujeta najmlajša vzorca živalskih kosti iz približno prve polovice 8. st. pr. n. št. (sl. 11).

Deponiranje keramike v jami SE 2012

Jama SE 2012 na robu rečne terase, zapolnjena s podtalnico, odmaknjena od naselbine in z veliko lončenine (sl. 12), je imela gotovo poseben pomen v okviru naselbinske dejavnosti. V analizi smo

vzeli več hipotez ter jih poskušali argumentirati na osnovi najdb v jami, radiokarbonskih datacij in primerjav s podobnimi jamami.

Keramični zbir številnih loncev, skled, pokrovov in večjih posod za shranjevanje živil bi lahko nakazoval, da gre za shrambno jama v smislu hladilnice, v kateri so velike lonce z živežem postavili v hladno vodo. Ob tem bi pričakovali sledove konstrukcije, ki bi varovala vsebino shrambe pred neželenimi dogodki (pregrevanje na soncu, živali ipd.). Slednje bi morda lahko prepoznali v hrastovem deblu in posameznih deščicah, a kljub temu oddaljenost jame od naselbine (okoli 250 m) in prazen prostor med njima⁸⁴ nista v prid tej hipotezi.

Umetno izkopano jama lahko morda razumemo kot preprost kal za zajemanje vode za potrebe poznobronastodobne naselbine. Vendar je tudi pri tem moteča precejšnja oddaljenost od naselbine. V takšnem vodnem zajetju bi razumeli prisotnost posameznih keramičnih predmetov, ki bi v vodo padli ali bili vanjo odvrženi, vendar zbir in ohranjenost najdb kažeta, da je bila – v nekem trenutku – več kot to. Jama bi v sekundarni fazi lahko predstavljala primeren kraj za naselbinski odpad, ko prebivalci ne bi več potrebovali jame kot vodnega zbiralnika. Analogije s sočasnih najdišč kažejo, da so odpadne jame manjše in praviloma bližje bivališčem. V tem pogledu so zanimivi primeri podobnih t. i. vodnih jam iz Velike Britanije, ki so bile v drugi fazi uporabljene kot odpadne jame in so bile bližje naselbinskim objektom, a so imele drugačen nabor lončenine (redke cele posode, več posameznih odlomkov).⁸⁵

⁸³ Geološka analiza jame z opredelitvijo vodonosnih plasti in sestavljanje odlomkov posod kažeta na verjetno različne dogodke znotraj ene faze oz. znotraj horizonta mlajše kulture žarnih grobišč (Bricelj 2018, 161–162, sl. 76).

⁸⁴ Prostor med naselbino in jama je bil dokumentiran pri gradnji plinovoda (poročilo Bricelj 2009).

⁸⁵ Brossler 2001, 129–139.

Na osnovi velike količine in zbira posod, alohtonih prodnikov med zgostitvami keramike – s predpostavko, da so bili ti uporabljeni za obtežitev posod⁸⁶ – ter hrastovega debela na dnu jame menimo, da gre za namensko strukturirano deponiranje⁸⁷ v vodno jamo. Predvidevamo, da ni šlo za enkratno dejanje, temveč za niz obrednih dejavnosti, povezanih z naselbino. Analiza najdb je pokazala celo razliko med načinom deponiranja starejših in mlajših tipov posodja, zato domnevamo, da so sprva v jamo deponirali razbite posode oz. njihove dele, pozneje pa se je način obreda spremenil in so v jamo odlagali cele, pretežno fino izdelane in okrašene posode z organsko vsebino (na stenah nekaterih posod so ohranjene sledi organskih ostankov). Kosi starejših posod v jami so tako lahko odraz obrednega razbijanja, v mlajši fazi pa je prevladalo darovanje hrane oz. pijače. V jami je bilo tudi 39 živalskih kosti, ki so posamično ležale v plasti SE 2004 in nekoliko manj v plasti SE 2005.⁸⁸ Glede na njihovo razpršeno lego ni bilo mogoče ugotoviti nobene jasne povezave z določenimi posodami.

Jamo SE 2012 na Blatu torej interpretiramo kot keramični depo, značilen za pozno bronasto dobo. Ti so bili odloženi v različne jame oz. naravne vdolbine ali potopljeni v vodo. Lahko so bile odložene cele posode z vsebino ali pa samo njihovi deli; pogosto so bili zraven tudi drugi keramični predmeti, živalske kosti, kamni in drugo.⁸⁹ Analiza radiokarbonskih datacij, dendrokronologija in zbir lončenine kažejo, da se je deponiranje na Blatu izvajalo v sorazmerno kratkem obdobju – domnevno v razponu 100 let –, v okviru horizonta mlajše kulture žarnih grobišč (večina radiokarbonskih datacij kaže na čas 9. st. pr. n. št.; *sl. 11*). Podobno, vendar večjo in iz lesa narejeno strukturo, ki so jo italijanski arheologi poimenovali “bazen” (*vasca*),

so odkrili v kraju Noceto v pokrajini Emilija-Romanja. Vanjo so ritualno deponirali med drugim veliko količino celih keramičnih posod, ki sodijo v srednjo bronasto dobo (15. st. pr. n. št.).⁹⁰

Zgornja Dravinjska dolina v bronasti dobi

(*sl. 1: 1–26*)

Zgodnja in srednja bronasta doba sta v tem prostoru za zdaj slabo poznani. Časovno heterogena sestava šestih bronastih predmetov iz soteske potoka Bela pri Poljčanah (kat. št. 5) kaže na darovanje predmetov skozi dolgo časovno obdobje, od zgodnje do pozne bronaste dobe (Bd A/B1–Ha B1), in sodi med depoje dolgega trajanja.⁹¹ V srednjo bronasto dobo sodijo maloštevilne najdbe z Brinjeve gore⁹² (kat. št. 23), najdbe iz gomile v Brezju pri Oplotnici na domačiji Sadek (kat. št. 1) in nekateri odlomki keramike iz Pavlakove jame pri Zrečah (kat. št. 26).⁹³

V starejšem horizontu pozne bronaste dobe (Ha A) se kaže povečana poselitev na višinski naselbini na Brinjevi gori (kat. št. 23), ki se nadaljuje še v mlajši horizont pozne bronaste dobe in v čas starejše železne dobe (Ha B in Ha C). V pozno bronasto dobo sodijo tudi najdbe iz Ljubične nad Zbelovsko goro (kat. št. 11), iz nižinske naselbine na Blatu pri Slovenskih Konjicah (kat. št. 8) in z lokacije Zreče – Nova Dobrave (kat. št. 25) ter maloštevilni odlomki lončenine iz Pavlakove jame pri Zrečah (kat. št. 26). Plano žarno grobišče iz tega časa je bilo raziskano na jugovzhodnem delu Brinjeve gore – v vasi Gračič (kat. št. 24) in je pripadalo brinjegorski naselbini. Najdbe iz Gračiča je Teržanova na osnovi tipološko-kronološke primerjalne analize umestila v časovni okvir Ha A2/B1 do vključno stopnje Ha B1/B2, kar sovпада s štirimi radiokarbonskimi datacijami; gre torej za razmeroma kratkotrajno grobišče treh ali štirih generacij.⁹⁴

Življenje v naselbinah na Brinjevi gori in na Blatu, ki sta med seboj oddaljeni le 5,3 km zračne razdalje, je v pozni bronasti dobi potekalo sočasno. Poselitev na gori se je razvijala in širila, po drugi strani pa stratigrafija in odsotnost sledov kakršnih koli popravil stavb na Blatu kažeta kratkotrajno

⁸⁶ S kamni obtežene posode so našli v večjem kalu v Celju (najdišče Mariborska cesta) iz časa zadnjih dveh desetletij pr. n. št., kar kaže na daritev celih posod, napolnjenih s hrano (Krempuš et al. 2007, 41–42).

⁸⁷ Koncept, poimenovan s sintagmo strukturirano deponiranje, se v nekaterih primerih bolj in v drugih manj uspešno loteva pojasnjevanja različnih načinov odlaganja predmetov (prim. Hill 1995, 95–96).

⁸⁸ Poročilo Toškan 2009: od 39 analiziranih vzorcev iz jame SE 2012 jih je 23 določenih do ravni rodu (prevladujejo primerki domačih živali – domače govedo, prašič, drobnica, pes, redki so primerki divjih živali – divji prašič, srna?, pragovedo), primerljivi so s favnističnim gradivom z najdišč Ormož, Gornja Radgona in Spodnje Škovce.

⁸⁹ Bricelj 2018, 221–257.

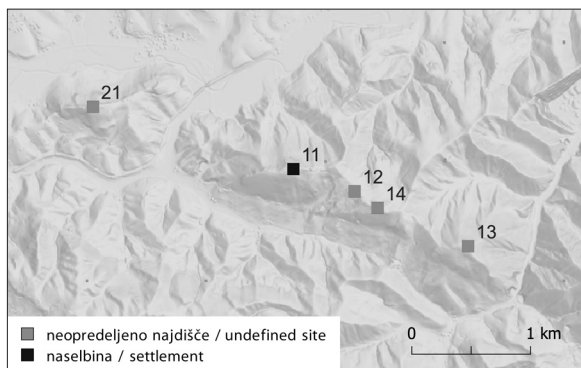
⁹⁰ Cremaschi et al. 2021.

⁹¹ Čerče, Tuark 1996, 11; Čerče, Šinkovec 1995, 131, t. 37.

⁹² Glej tu Kramberger.

⁹³ Pahič, Koprivnik 2002.

⁹⁴ Črešnar et al. 2014; Črešnar, Teržan 2014, 695–697, sl. 32; Teržan 2021.

Sl. 13: Območje Ljubičnega z arheološkimi najdišči: 11 – Ljubična nad Zbelovsko goro; 12 – Laze v Zgornjem Ljubičnem; 13 – Rančka; 14 – Vrh nad Lazami na Ljubični; 21 – Zbelovska gora.

Fig. 13: Archaeological sites in the Ljubično area : 11 – Ljubična nad Zbelovsko goro; 12 – Laze v Zgornjem Ljubičnem; 13 – Rančka; 14 – Vrh above Laze on Ljubična; 21 – Zbelovska gora.

poselitev znotraj ene faze. Tehnika gradnje stavb na Brinjevi gori se je razlikovala od tiste na Blatu, saj je prevladovala gradnja s kamnitimi suhozidnimi temelji in lesenimi tramovi, redkeje so bili uporabljeni navpični koli.⁹⁵ Na preostalih naselbinah se gradnja s tramovi in kamnitimi temelji kaže predvsem v času pozne starejše železne dobe in pozneje.⁹⁶ Glavnino najdb na Brinjevi gori predstavlja lončenina in najštevilnejša je prav tista iz obdobja stopenj Ha A in Ha B, ki je značilna tudi na Blatu. Na obeh naselbinah se kaže tudi podobna zastopanost živalskih kosti (ovce, koze, svinje, govedo), ki kažejo na pomembnost živinoreje v smislu prehrane, izdelave oblačil in morda tudi menjave dobrin.⁹⁷ Živalski ostanki ovc kot tudi glinena vretenca in piramidalne uteži za statve pričajo o domači tkalski dejavnosti. Med gospodarskimi dejavnostmi na Brinjevi gori moramo omeniti domnevno pridobivanje rude. Čeprav še ne poznamo neposrednih dokazov za metalurško dejavnost, pa je indic gotovo delno ohranjen kalup iz peščenjaka za obroček ali zapestnico, izkopan leta 1955 ob steni Falnogove hiše, ki je približno 200 m zahodnje od cerkve sv. Neže.⁹⁸ Gospodarsko zaledje se kaže na južnem delu Pohorja, kjer so znana

nahajališča svinčevo-cinkove rude, v kateri najdemo med drugim bakrove sulfide. Zato se domneva, da je tudi rudarstvo vplivalo na večkratno poselitev Brinjeve gore.⁹⁹

Na jugovzhodnem delu doline je imel pomembno vlogo višinski naselbinski kompleks na Ljubični nad Zbelovsko goro (kat. št. 11),¹⁰⁰ datiran vsaj v obdobje od 11. st. pr. n. št. do 10. st. n. št., vendar ne gre za kontinuirano poselitev, ampak za več različno dolgih poselitvenih faz. Območje prazgodovinskega okopa, ki je skoraj v celoti razviden na lidarskem posnetku, je analiziral Ciglencečki.¹⁰¹ Med najdbami omenimo poleg odlomka bronzatega srpa,¹⁰² antropomorfne bronzaste obeske, bronzaste sulice, meča in jezičastoročajnega srpa,¹⁰³ za katerega menimo, da je sočasen z gradivom z Blata, še tri nove depojske najdbe: zakladno najdbo dveh v celoti ohranjenih srpov z južnega pobočja Ljubične, v neposredni bližini okopa,¹⁰⁴ depo treh bronzastih sekir z ušesci in depo 25 bronzastih surovcev.¹⁰⁵ To postavlja Ljubično med pomembna najdišča v času 11. in 10. st. pr. n. št.¹⁰⁶ Pomen je naselbina obdržala še tudi v začetku železne dobe, saj so bili najdeni deli trako-kimerijske konjske opreme (brzda in žvale), železna tulasta sekira, kotliček z dvojno križno atašo in železna igla z bikonično glavico.¹⁰⁷ Pomembnost Ljubičnega (sl. 13) potrjujejo še posamezne najdbe prazgodovinske lončenine in kamnito orodje s topografskih ogledov na Lazah v Zgornjem Ljubičnem (kat. št. 12), na Vrh nad Lazami (kat. št. 14) in na Rančki (kat. št. 13).¹⁰⁸

Na prehodu pozne bronzaste v železno dobo in nato v starejši železni dobi sta bili poseljeni tudi višinski naselbini Podob – gradišče Vrhek¹⁰⁹ (kat.

Ormožu in Gornji Radgoni (Dular 2013, 117 s tam navedeno literaturo).

⁹⁹ Teržan 1983; 1999, 133; 2001, 127, 131.

¹⁰⁰ Opozarjamo na različno uporabo imena najdišča Ljubična nad Zbelovsko goro – to je v starejši literaturi poimenovano *Gradišče pri Zbelovski gori* ali *Zbelovska gora nad Ločami* ali samo *Zbelovska gora*. Prvi podatki o najdišču segajo v 19. st., sledile so posamezne arheološke raziskave, a do celostne objave ni prišlo, saj je poplava leta 1990 delno prizadela depo celjskega muzeja in uničila dokumentacijo.

¹⁰¹ Ciglencečki 2016b, 38–39, sl. 6.

¹⁰² Šinkovec 1995, 127, t. 144: 15.

¹⁰³ Ciglencečki 2016b, 40, sl. 8.

¹⁰⁴ Ciglencečki 2016b, 40, sl. 8 in tam op. 16.

¹⁰⁵ Turk 2012; Ciglencečki 2016b, 40.

¹⁰⁶ Turk 2012, 222.

¹⁰⁷ Ciglencečki 2016b, 41.

¹⁰⁸ Poročilo Firšt 2015, 37–38; prim. Pirkmajer 1986, 252.

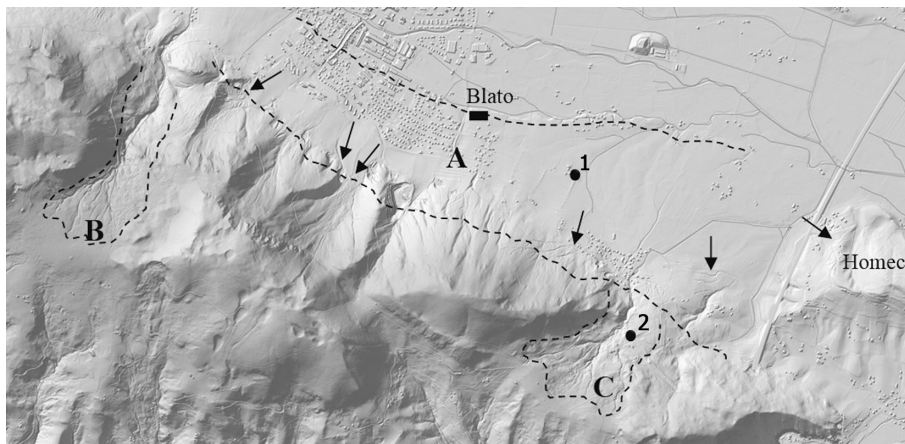
¹⁰⁹ Naselbino na Vrhku nad Podobom sta odkrila Stanko in Vitko Pahič (prim. Teržan 1990, 90 z navedeno literaturo).

⁹⁵ Pahič 1981, 113.

⁹⁶ Prim. Teržan 1990, 26, 49; Črešnar 2007, 325–326 s tam navedeno literaturo.

⁹⁷ Poročilo Toškan 2009.

⁹⁸ Pahič 1981, 114, 75, sl. 5. Kalup ima 9 mm širok polkrožno oblikovan žlebič (ohranjena dolžina 14 cm, širina 9 cm), hranijo ga v Pokrajinskem muzeju Maribor (A 3243). Kamniti kalupi so bili najdeni še na Rifniku, v

Sl. 14: Območje Konjiške gore in rečne terase pod njo: A, B, C – domnevni koridorji preteklih poti (s puščicami so označene nekatere vidnejše sledi), naselbini Blato in Homec ter posamezne najdbe 1 – poznobronastodobna lončenina in 2 – kamnita sekira (vir: LiDAR ©ARSO; GIS pregledovalnik CPA, 2018).

Fig. 14: Konjiška gora and the terrace of river Dravinja: A, B, C – putative former routeways (the arrows indicate the more visible traces), the Blato and Homec settlements and stray finds 1 – Late Bronze Age pottery and 2 – stone axe (source: LiDAR ©ARSO; GIS viewer CPA, 2018).

št. 17), s pripadajočim planim žganim grobiščem Podob – na Lazah iz časa Ha C¹¹⁰ (kat. št. 18), in Homec nad Žičami (kat. št. 9). Grobišče, povezano z naselbino na Homcu, še ni z gotovostjo locirano; železna sekira in sulična ost, najdeni v vinogradu na Homcu, bi lahko bili del inventarja groba halštatskega bojvnika.¹¹¹

Gradišči Homec in Podob sta si geografsko zelo blizu, le približno 1,5 km zračne črte je med njunima vrhovoma. Med njima je samo 500 m široka rečna dolina. Večina sicer redkih najdb sodi v starejšo železno dobo, nekaj morda tudi v čas pozne bronaste dobe ali vsaj na njun prehod. Domnevamo, da sta gradišči vizualno obvladovali širši prostor in morda predstavljali nadzorni točki nad ožino Dravinjske doline. Predvsem za Podob se zdi, da bi lahko imel tudi vlogo opazovanja in nadzora nad dogajanjem na oz. ob reki¹¹² ter domnevne poti med naselbinama, ki je verjetno potekala po najugodnejši (najkrajši) trasi in pri tem prečila Dravinjo.

Vzhodno od Loče se z dvema vrhovoma strmo dviga Zbelovska gora nad Zbelovim (kat. št. 21), kjer so bile pri topografskih ogledih na zahodnem vrhu odkrite prazgodovinske keramične najdbe

in umetno narejene terase.¹¹³ Primeren prostor za poselitev ob Dravinji v Ločah je bil tudi hrib Železnik (kat. št. 15), z umetno preoblikovanim platojem in odlomki prazgodovinske lončenine.¹¹⁴

V dolinskem svetu, zaznamovanem z vijuganjem reke, so na vseh historičnih kartah označena številna mokrišča. Verjetno si ga moramo kot precej vodnatega in močvirnatga predstavljati tudi v pozni prazgodovini, zato ne preseneča, da sta najdišči Blato in Nova Dobrava v Zrečah na vsaj malo dvignjenih terasah.

Indici za uporabo krajine v nižinskem delu so tudi posamezne najdbe v Malahorni – ob Gračnici (kat. št. 3), v Konjiški vasi – Podmočje (kat. št. 10), v Slovenskih Konjicah (kat. št. 20), pod najdiščem Loče – hrib Železnik (kat. št. 15) in na lokaciji Loče – vas (kat. št. 16), ob cerkvi sv. Duha.

Pri razumevanju odnosov med najdišči so pomembne komunikacije med njimi. O prazgodovinskih poteh ni veliko jasnih materialnih dokazov, so pa lahko zgovorni indici za ugotavljanje nekdanjih poti – na primer najdbe, darovane za srečo na poti, na rečnih prehodih ali gorskih prelazih,¹¹⁵ ali rodovitna območja, ki so bila zaradi oddaljenosti od glavnih komunikacij redko poseljena.¹¹⁶ Prazgodovinske poti so bile lahko le dobro uhojene steze, ki jih je močno deževje morda uničilo ali spremenilo

¹¹⁰ Ložar 1930, 20. Odkritih naj bi bilo okoli 60 grobov. Nekaj najdb iz leta 1928, datiranih v čas stopnje Ha C, je prišlo v Narodni muzej Slovenije in so vodene pod imenom Koble; prim. Pahič V. 1984, 208–210, sl. 18; Teržan 1990, 90.

¹¹¹ Ciglencečki 2016b, 44.

¹¹² Naselbine, kot sta Ormož ali Ptujski grad ob Dravi, so verjetno predstavljale postojanke ob prehodih čez vodne poti.

¹¹³ Poročilo Firšt 2015, 35–36. To najdišče ni identično z najdiščem Ljubična nad Zbelovsko goro (kat. št. 11).

¹¹⁴ Poročilo Firšt 2015, 33.

¹¹⁵ Teržan 1987, 76–77.

¹¹⁶ Horvat 2005, 222, 237, 241–242.

njihov potek. Na rečni terasi pod Konjiško goro, južno od naselbine Blato, domnevamo potek ene od poti proti severozahodu do Brinjeve gore in jugovzhodu do Homca, Podoba, Loč in naprej do Ljubične gore. Gre namreč za mejni pas široke terase med poplavno dolino Dravinje na severu in gozdnatimi strminami Konjiške gore na jugu, ki smo ga poimenovali koridor A (*sl. 14: A*). Očitno je bil primeren za prazgodovinsko poselitev in za domnevne poti, ki so se seveda spreminjale, njihove sledi pa lahko vsaj delno prepoznamo na lidarskih posnetkih površja. Na t. i. koridorju A z najdiščem Blato so zaradi novodobne izrabe krajine pretekle sledi že močno zabrisane in nam lidarski posnetki površja ne pomagajo dosti. To se spremeni, ko se približamo pobočju Konjiške gore in so vsaj na dveh prehodih čez Konjiško goro (t. i. koridor B in C) dobro vidne sledi ugreznjenih poti:¹¹⁷ znotraj t. i. koridorja B (*sl. 14: B*) še ne poznamo arheoloških najdb, vendar so ljudje zaradi napornih strmin prehod še do nedavnega imenovali *Konjska smrt*, znotraj t. i. koridorja C (*sl. 14: C*) pa je bila pri lovski koči nad Konjiško vasjo najdena kamnita kladivasta sekira.¹¹⁸

SAVINJSKA DOLINA

Zgornja Savinjska dolina je obsežna alpska pokrajina v gozdnato bogatem območju Kamniško-Savinjskih Alp, v porečju zgornjega toka reke Savinje (*sl. 1*). Tekoče vode v višjih predelih ustvarjajo ozke doline, na nižjih lokacijah odlagajo različne nanose. Predvsem Savinja in Dreta sta v prodnih nanosih izoblikovali številne rečne terase. V prispevku predstavljamo spodnji del Zgornje Savinjske doline, na območju današnjih občin Ljubnega ob Savinji, Mozirja, Rečice ob Savinji in Nazarij.

Zgornja Savinjska dolina v bronasti dobi (*sl. 1: 27–42*)

Najdbe iz Potočke zijalke na Olševi nam dokazujejo, da je človek na območju Zgornje Savinjske doline bival vse od kamene dobe. Čeprav bronastodobna naselbina tu še ni bila odkrita, se postopoma razkrivajo lokacije s posameznimi najdbami, ki posredno nakazujejo ostanke bivališč oz. pri-

sotnost človeka v tem prostoru. To so večinoma naravno nekoliko dvignjeni in včasih izravnani prostori, na primer terasa ob izlivu Ljubnice v Savinjo, ki se dominantno dviguje nad Ljubnim ob Savinji (kat. št. 27). Pri topografskem ogledu so bili najdeni odlomki prazgodovinske lončenine.¹¹⁹

Za prazgodovinsko poselitev v Nazarju – Gradišče, Marijin grad (kat. št. 34), ob sotočju Savinje in Drete, smo do nedavnega poznali le redke sporadične prazgodovinske najdbe lončenine in bronasto sekuro,¹²⁰ leta 2021 pa so potekale arheološke raziskave ob rekonstrukciji ceste in ureditvi parkirišča ob samostanu.¹²¹ Čeprav je glavnina prazgodovinske keramike ožje kronološko nedoločljiva, je nekaj odlomkov datiranih v zgodnjo bakreno dobo in primerljivih z lasinjsko kulturo, najdeni pa so bili tudi kosi brona in železove žlindre.

Iz bližine Rečice ob Savinji, v ravnini med potokoma Rečica in Lučnik, poznamo verjetno starejšeželeznodobno gomilo Kugla pri Rečici ob Savinji – Gomila Florjan (kat. št. 39).¹²² Na t. i. Praznikovih njivah oz. Praznikovih gomilah pri Rečici ob Savinji (kat. št. 40) pa so bile najdene posamične prazgodovinske najdbe lončenine,¹²³ kar je morda pomenljivo v smislu kontinuitete, saj so bile na tem prostoru pozneje rimskodobne gomile.¹²⁴ Iz Šentjanža pri Rečici ob Savinji – arheološko najdišče Sv. Janez (kat. št. 41) poznamo le skromen del planega starejšeželeznodobnega grobišča južno od cerkve sv. Janeza Krstnika, ki so ga odkrili in deloma uničili ob gradnji ceste v Logarsko dolino leta 1963. Grob, s štirih strani obdan s kamnitimi ploščami, je Teržanova datirala v čas druge polovice 8. st. in zgodnjega 7. st. pr. n. št.¹²⁵ Drugi grob iz te nekropole, odkrit leta 1976 pri hišah ob vnožju hriba, sodi v sredino 7. st. pr. n. št.¹²⁶ Naselbino temu grobišču morda predstavlja Gradišče nad Šentjanžem (kat. št. 42) s terasami in zidanimi utrditvami.

Najdbe posamičnih kovinskih predmetov, kot so sulične osti, srpi, igle in kamnite sekire, so v pozni bronasti dobi pogoste na širšem prostoru jugovzhodnih Alp, in kot kažejo nova odkritja, tudi v visokogorju.¹²⁷ V čas pozne bronaste dobe

¹¹⁹ Poročilo Draksler et al. 2010.

¹²⁰ Pahič 1975a, 269.

¹²¹ Poročilo Murko et al. 2021.

¹²² Teržan 1990, 112.

¹²³ Poročilo Draksler et al. 2010.

¹²⁴ Kolšek, Bolta 1962b, 196.

¹²⁵ Bolta 1965, 174–175; Teržan 1990, 368–369, t. 80, 81.

¹²⁶ Teržan 1990, 112–113.

¹²⁷ Horvat 2020, 15.

¹¹⁷ Prim. Mlekuž 2014, 7–18.

¹¹⁸ Pirkmajer 1985, 193, sl. 4 (sekira je datirana v obdobje neolitik/eneolitik).

(Bd D/Ha A) sodita bronasta sulična plamenasta ost iz Šmihela nad Mozirjem – Mozirska planina (kat. št. 30), ki se z najvišjimi vrhovi prek 1500 m nadmorske višine dviguje nad Zgornjo Savinjsko dolino,¹²⁸ in bronast srp iz Jazbin pri Selah – sv. Radegunda (kat. št. 29).¹²⁹ Z Brezja pri Mozirju poznamo višinsko naselbino Štruljevo gradišče (kat. št. 28), ki je s treh strani dobro zavarovano s strmimi pobočji, na severozahodni strani pa sta vidna obrambna jarka. Leta 1960 sta bili izkopani dve sondi: ena čez oba jarka, druga zgoraj na robu ravnice. Poleg srednjeveških kamnitih ostalin in lončenine je bila najdena tudi kamnita sekira, ki je za zdaj edina sled prazgodovinskega časa.¹³⁰ Ciglencečki je to gradišče umestil v skupino 2c, ki predstavlja utrjen prostor z jarki in okopi nekoli-ko večjih dimenzij ter arhitekturnimi ostanki v notranjosti zavarovanega prostora.¹³¹

Z rezultati topografskih pregledov smo pridobili nekaj potencialnih prazgodovinskih in srednjeveških lokacij v okolici Nazarij, Potoka pri Kokarjah in Šmartna ob Dreti (kat. št. 32–33, 35–37), kjer so bili odkriti posamezni odlomki prazgodovinske lončenine bronaste in/ali starejše železne dobe, v Dobletini pa še kremenasto orodje.¹³² Zanimiv je že Pahičev zapis, da se najdbe kamnitega orodja v tem prostoru pojavljajo redkeje kot v Podravju,¹³³ česar z današnjimi podatki ne moremo spremeniti. Na območju Dobletine sta Kolšek in Bolta navedla tudi najdbe amorfnih odlomkov keramike.¹³⁴ Iz Črete pri Kokarjah (kat. št. 31) pa je za zdaj poznan edini žarnogrobišni depo treh bronastih jezičastoročajnih srpov s tremi rebri na ročaju.¹³⁵

Spodnja Savinjska dolina v bronasti dobi

(sl. 1: 43–61)

Spodnja Savinjska dolina, imenovana tudi Savinjska ravan, obsega zahodni in osrednji del Celjske kotline. Sestavlja ga obsežen vršaj, ki ga

je nasula in izoblikovala Savinja s pritoki. Večina osrednjega dela površja na obeh straneh Savinje je prekrita s sipkimi kvartarnimi nasutji, predvsem karbonatnega proda in peska, na obrobju pa prevladujejo peščeno-glineni rečni nanosi.¹³⁶

V zadnjih nekaj desetletjih smo Savinjsko ravan zaradi številnih velikih posegov v prostor (avtoceste, plinovodi, poplavna območja) večkrat arheološko raziskovali. Na trasi avtoceste je bila v Gotovljah odkrita bronastodobna naselbina Šiman (kat. št. 57), in sicer na pobočju nad potokom Ložnica. Ostaline bivalnih objektov, številni odlomki lončenine in kamnita orodja pričajo o večkratni poselitvi v prazgodovinskem in pozneje rimskem obdobju. Keramične najdbe kažejo na poselitev v srednji bronasti dobi v času kulture gomil in morda virovitiške skupine (t. 4).¹³⁷

V zgodnji bronasti dobi je bila v Libojah poseljena Guzejeva jama (kat. št. 59), v kateri so se ohranile bogate ostaline: ilovnat tlak debeline nekaj cm, lončenina, koščena šila, kamnita kalupasta sekira, kremenov odbitek, brus, oglje in živalske kosti (domače govedo, svinja, drobnica, gozdni jelen, rjavi medved, bober).¹³⁸

Na začetek pozne bronaste dobe sodi nastanek naselja na Šmatevžu, na trasi avtoceste južno od dvorca Štrovsenek (kat. št. 44).¹³⁹ Analiza naselbinskih ostalin in najdb kaže, da je bila naselbina po koncu virovitiške skupine za nekaj časa opuščena in znova poseljena v času Ha B oziroma na začetku ruške skupine ter ponovno v mlajši železni dobi.

Na koncu bronaste in nato v starejši železni dobi je bil v Celju poseljen Miklavški hrib (kat. št. 47) visoko nad Savinjo, ki je takrat tekla bolj severno kot danes. Halštatsko grobišče lahko na osnovi nekaj sicer slabo ohranjenih žar in odlomkov lončenine predvidevamo na severnem pobočju, na Bregu.¹⁴⁰ Poznobronastodobne (Bd D/Ha A) posamične kovinske najdbe so bile najdene tudi v Savinji (kat. št. 48)¹⁴¹ in na bližnjih Polulah (kat. št. 49).¹⁴² Na območju Ložnice pri Celju (kat. št. 50) pa so bili v zadnjih letih – poleg številnih rimskodobnih ostalin – odkriti tudi odlomki prazgodovinske lončenine. Medtem ko nekatere površinske najdbe¹⁴³ lahko razumemo kot posledico

¹²⁸ Šinkovec 1995, 82, t. 4: 1.

¹²⁹ Pahič 1975a, 269.

¹³⁰ Kolšek, Bolta 1962c, 218; Pahič 1975a, 269; poročilo Draksler, Vučkovič 2008.

¹³¹ Ciglencečki 1978, 483, 489.

¹³² Poročilo Draksler 2008.

¹³³ Pahič 1975b, 47.

¹³⁴ Kolšek, Bolta 1962a, 219.

¹³⁵ Šinkovec 1995, 147–148, t. 50A: 1–3 in tam navedena literatura. Šinkovec navaja, da je podatek o sekirah in sulicah iz tega depoja v ANSL napačen, saj teh predmetov v Narodnem muzeju Slovenije ni.

¹³⁶ Perko, Orožen Adamič 2001.

¹³⁷ Tomažič, Olić 2009, 49–50.

¹³⁸ Dirjec, Turk 1988, 207.

¹³⁹ Tica, Djurić 2007.

¹⁴⁰ Teržan 1990, 353–354.

¹⁴¹ Šinkovec 1995, 49, 85, 116.

¹⁴² Kolšek 1975, 279–280.

¹⁴³ Poročilo Perko et al. 2021.

različnih aluvialnih delovanj Savinje, Koprivnice in Sušnice, pa so bronastodobne najdbe iz kulturnih plasti dodaten indic za poselitev v nižini.¹⁴⁴

Skromni bronastodobni naselbinski ostanki so bili najdeni tudi v Vojniku (kat. št. 54). Med redkimi odlomki lončenine so bili tudi manjša skodelica s presegajočim ročajem, značilna za pozno bronasto dobo, vijček za statve in odlomek bulbusa.¹⁴⁵

Na rahlo dvignjenem prodnem vršaju v okolici srednjetlatske naselbine na Trnavi¹⁴⁶ je bilo s terenskimi pregledi odkritih precej prazgodovinskih, rimskih in srednjeveških odlomkov lončenine ter gradbenega materiala. Kot prazgodovinske potencialne na osnovi bronastodobne in/ali železnodobne lončenine v katalogu najdišč navajamo arheološka območja Ciglarca (kat. št. 45), Ob cesti (kat. št. 46) in Juhartove njive v bližnji Orli vasi (kat. št. 43).¹⁴⁷ Vse to kaže, da so dolinski svet ob cestnih in vodnih komunikacijah uporabljali vedno znova. Reke in moderna kmetijska uporaba doline so marsikatero arheološko sled tudi zakrile; na prodnih zasipih Savinje in Bolske je moderna raba tal izbrisala večino starejših sledov kulturne krajine. Urejanje hmeljnih nasadov v drugi polovici 19. st. in komasacije so bistveno spremenili sliko pokrajine.

Bronastodobnih grobišč s tega prostora še ne poznamo. Velja pa na tem mestu spomniti na veliko starejše železnodobno gomilno grobišče med Grižami in Sv. Lovrencem pri Preboldu, ki obsega okoli 180 gomil in pripada prazgodovinski naselbini na Homu. Posamezni železnodobni grobovi so bili odkriti tudi na vzhodnem delu šempetrške nekropole, neposredno ob rimskih, in v Drešnji vasi. V Petrovčah, od koder je tudi plavutasta sekira¹⁴⁸ (kat. št. 60), pa so konec 19. st. odkrili plano grobišče iz latenske in zgodnje antične dobe ter navajali, da naj bi že v prazgodovinski dobi tu potekala cesta.¹⁴⁹

KOZJANSKO

Kozjansko pokrajino zamejujejo reke Voglajna, Savinja, Sava in Sotla. V njej se prepletajo predalpske in subpanonske značilnosti, zato jo delimo na

Kozjansko hribovje, včasih imenovano tudi bukova dežela ali kar pragozd (*Urwald*), in Srednjesotelsko gričevje z veliko obdelovalnih površin.¹⁵⁰

Kozjansko v bronasti dobi

(sl. 1: 62–82)

Pri topografskih rekognosciranjih v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je bila ekipa Inštituta za arheologijo ZRC SAZU pozorna tudi na najstarejše prazgodovinske lokacije, saj je Brodar ta prostor primerjal s tistim okoli Krapine. Ogledi jamskih lokacij sicer niso prinesli arheološko pozitivnih rezultatov, je bil pa v neposredni bližini Jurkloštra, v zaselku Blatni Vrh, odkrit kremenov retuširan odbitek, kar je Brodarju služilo kot dokaz za prvo plano paleolitsko najdišče v Sloveniji.¹⁵¹ Sledove iz neolitskega obdobja so največkrat predstavljale le kamnite sekire, najdene pri poljedelskih delih.¹⁵² Vendar so bile te uporabljene tudi v bronasti in starejši železni dobi, zato je datacija brez širšega konteksta lahko vprašljiva.

Za šentjurski prostor je bil zelo pomemben center na Rifniku, poseljen v različnih časovnih obdobjih od zgodnje bakrene dobe, kar dokazujejo posamične najdbe,¹⁵³ z naselbino in žganimi ter gomilnimi grobišči po pobočju v pozni bronasti in v starejši železni dobi¹⁵⁴ ter s ponovno poselitvijo v poznoantičnem obdobju (kat. št. 78, 79).¹⁵⁵ Rifniške prazgodovinske grobiščne najdbe iz Naravoslovnega muzeja na Dunaju, Joanneuma v Gradcu in Pokrajinskega muzeja v Celju je obdelala Biba Teržan ter jih umestila v širšo kronološko shemo, v kateri je najstarejši horizont še del pozne bronaste dobe (Ha B1; 10. st. pr. n. št.), najmlajši pa sodi v starejšo železno dobo (Ha D; v razpon 6. st. pr. n. št.).¹⁵⁶ Za naš prispevek so pomembne poznobronastodobne najdbe iz devetih, sicer precej uničenih žganih grobov pod veliko halštatsko gomilo v Črnllici, severovzhodno pod Rifnikom (kat. št. 80). Izkopavanja pod vodstvom Alenke Vogrin sredi osemdesetih let 20. st.¹⁵⁷ je ponovno

¹⁴⁴ Poročilo Praprotnik 2017; poročilo Merc 2015; 2019; poročilo Sovdat 2023.

¹⁴⁵ Brišnik, Bricelj 2008, 236–237.

¹⁴⁶ Novšak et al. 2006 s tam navedeno literaturo.

¹⁴⁷ Poročilo Bricelj et al. 2011.

¹⁴⁸ Šinkovec 1995, 57, št. 72.

¹⁴⁹ Klemenc 1961, 429 s tam navedeno literaturo.

¹⁵⁰ Polšak 2003, 79–81.

¹⁵¹ Brodar 1960–1961, 46–49.

¹⁵² Kamnite sekire v Železnem pri Gorjanah (Ciglencečki 2016a, 7, sl. 1), Mestinju in Lembergu pri Šmarju (Bolta 1975b, 293), na ledini Groblje na Bučah (Vogrin 1988, 192).

¹⁵³ Bolta 1962–1963, 287–291.

¹⁵⁴ Pirkmajer 1983; Teržan 1990, 49ss; Vrenčur 2018.

¹⁵⁵ Bausovac 2011 s tam navedeno literaturo.

¹⁵⁶ Teržan 1990, 19, 49–53, 90–106.

¹⁵⁷ Vogrin 1986, 68.

osvetlil Iztok Vrenčur in obdelal bronastodobno lončenino, na osnovi katere je grobišče umestil v čas stopnje Bd D.¹⁵⁸

Z raziskavami ob gradnji plinovoda smo v letih 2012–2014 pridobili zanimive indice za prazgodovinske poselitve med Šentjurjem in Rogaško Slatino. Na najdišču Primož pri Šentjurju – arheološko območje Pod cerkvijo (kat. št. 77) so se v večji kotanji na spodnji terasi sprva odlagale koluvialne plasti s prazgodovinsko lončenino in drobcu oglja, ki domnevno izvirajo iz jugovzhodnih pobočij hriba Koblek. Te plasti so bile prekrte s pokopanimi tlemi poznosrednjeveške krajine. Na zgornji terasi pa so bile ohranjene rimskodobne naselbinske ostaline.¹⁵⁹ V naselju Uniše pri Ponikvi (kat. št. 81) je bila v vrtači odkrita kulturna plast z drobcu prazgodovinske keramike, ogljem, ožgano zemljo, kosi žlindre in kamnito grobljo, na robu vrtače še kamnito orodje in dva kamnita odbitka.¹⁶⁰ V smeri proti vzhodu pa smo na precej strmem terenu sedla v Kačjem Dolu – arheološko območje Drofenik (kat. št. 72), med Rogaško Slatino in Mestinjem, delno raziskali prazgodovinske, rimskodobne in srednjeveške naselbinske ostaline. Prazgodovinska lončenina kaže na čas od bakrene do zgodnje in srednje bronaste dobe. Poleg dela kamnite sekire izstopajo predvsem odlomki keramičnih zajemalk, s precej kratkim vodoravno predrtim tulcem z nastavkom za lesen ročaj, značilne za lasinjski kulturni krog.¹⁶¹ Na osnovi tovrstnih lokacij se nam postopoma izrisujeta tudi poselitve in uporaba krajine zunaj t. i. tradicionalnih naselbinskih najdišč ali grobišč.

Severno od Rogatca dominira visoka Donačka gora – arheološko območje Dvor (kat. št. 75), nekoč imenovana Rogaška gora ali Rogač. Med letoma 2006 in 2016 je ekipa Pokrajinskega muzeja Celje skupaj z zunanjimi sodelavci občasno izvajala terenske preveritve in pozneje sondažna izkopavanja. Številna prazgodovinska lončenina, keramične uteži in vijčki za statve ter v skalo vklesane terase kažejo, da je bila na južnem pobočju naselbina v času pozne bronaste in na prehodu v starejšo železno dobo.¹⁶² Poznoantične in srednjeveške najdbe pričajo tudi o poznejših poselitvenih intervalih. V neposredni bližini sta bili odkriti dve depojski najdbi: južno od Donačke gore manjši

bronastodobni depo Cerovec pod Bočem (kat. št. 73), iz zgodnje stopnje kulture žarnih grobišč oz. horizonta I po Petru Turku,¹⁶³ vzhodno pa depo Čermožiše (kat. št. 74), ki sodi med večje depoje mešane sestave oz. v horizont II po Turku.¹⁶⁴

Potres na Kozjanskem leta 1974 je med drugim poškodoval poznogotsko cerkev sv. Janeza Krstnika v Orehovcu pri Zibiki (kat. št. 82). V nadaljnjih desetletjih se je stanje zelo poslabšalo, zato so v letu 2015 potekala statično vzdrževalna dela in arheološke raziskave. Poznobronastobno poselitev izpričujejo odlomki lončenine, glinene uteži za statve, drobcu hišnega lepca in ostanki hodne površine, v katero so bile vkopane jame za navpične stebre enega ali več lesenih objektov.¹⁶⁵ Petra Vojakovič je na podlagi najdb naselbino datirala v pozno bronasto dobo oz. v časovni razpon od 13. do 8. st. pr. n. št.¹⁶⁶ Iz okolice Orehovca smo prej poznali le poznobronastodobno skodelico z ročajem iz Zibike, prek katere je v antiki potekala komunikacija na rimsko cesto med Podčetrtnikom in Mestinjem.¹⁶⁷

V enakem obdobju pozne bronaste dobe je na skoraj 700 m visokem in zelo dobro zavarovanem najdišču Osredok pri Podsredi – Gradišče Veliki vrh (kat. št. 67) nastala naselbina z delno ohranjenim okopom. Na umetno narejenih terasah zahodno in vzhodno od vrha ter na južnem pobočju je primeren prostor za bivalne objekte. Z nekaj manjšimi sondami se je potrdilo, da je bilo gradišče utrjeno in na terasah poseljeno v prazgodovinskem obdobju ter ponovno uporabljeno za pribežališče v času pozne antike.¹⁶⁸ Morda je bila sočasno poseljena tudi manjša, a naravno zavarovana vzpetina Zagorje pri Lesičnem – gradišče na hribu Gradišče (kat. št. 69), z delno še vidnim okopom na severovzhodni strani, na zahodni strani pa sta umetno oblikovani terasi.¹⁶⁹ Podobno s prazgodovinskimi najdbami skromna je lokacija na nizkem in majhnem hribu Miza v Slatini pri Lesičnem (kat. št. 68); morda jo lahko razumemo kot zatočišče, medtem ko bi poselitev ali uporabo nižinskega dela pričakovali na zavarovanem okljuku rečice Bistrice.¹⁷⁰

¹⁵⁸ Vrenčur 2011.

¹⁵⁹ Bricelj et al. 2014, 204–205.

¹⁶⁰ Bricelj, Košir 2018, 273–274.

¹⁶¹ Bricelj, Erjavec 2014, 90–92.

¹⁶² Poročilo Odar 2017.

¹⁶³ Čerče, Šinkovec 1995, 135–137; Turk 1996, 106–108.

¹⁶⁴ Smodič 1955; Čerče, Šinkovec 1995, 138–147; Turk 1996, 108–113.

¹⁶⁵ Poročilo Novšak et al. 2017.

¹⁶⁶ Poročilo Novšak et al. 2017, 33–34.

¹⁶⁷ Bolta 1975e, 287.

¹⁶⁸ Ciglencečki 1981, 274; Ciglencečki, Vogrin 1986, 257.

¹⁶⁹ Ciglencečki 1979, 277.

¹⁷⁰ Ciglencečki 1984, 84; 2016a, 9, sl. 5.

ZAKLJUČEK

Zgodnja in srednja bronasta doba sta v severovzhodni Sloveniji še vedno slabo pojasnjeni, saj so najdišča redka. Na zgodnjebronastodobno poselitev kažejo ostaline v Guzejevi jami v Libojah, srednja bronasta doba pa je izpričana v naselbini Šiman pri Gotovljah in z gomilo z Brezja pri Oplotnici s petimi skeletnimi grobovi, datiranimi v časovni razpon 16. st. pr. n. št.,¹⁷⁸ ter maloštevilnimi srednjebronastodobnimi najdbami z Brinjeve gore.

Za čas pozne srednje bronaste dobe oz. horizonta Oloris – Podsmreka (od Bd B2/C1 do Bd D/Ha A1) se na širšem prostoru kaže, da se je poselitev zgostila predvsem v nižinah. Gre za obdobje, ki ga je Ksenija Vinski-Gasparini prva predstavila kot začetno stopnjo kulture žarnih grobišč, in sicer kot virovitiško kulturno skupino z jedrom v medrečju Drave in Save.¹⁷⁹ Na novo odkrita najdišča v Sloveniji in na Hrvaškem so pokazala na več sočasnih skupin, npr. Barice-Gređani v hrvaški Posavini in severni Slavoniji.¹⁸⁰ Slovenska najdišča so bila sprva opredeljena v stopnjo Oloris-Rabelčja vas,¹⁸¹ pozneje v horizont Oloris-Podsmreka, predvsem zaradi serije radiokarbonskih datacij in keramičnega gradiva iz naselbine v Podsmreki pri Višnji Gori.¹⁸² Iz tega obdobja smo v zadnjih letih spoznali precej najdišč v Prekmurju¹⁸³ ter na Dravskem in Ptujskem polju.¹⁸⁴ Radiokarbonske datacije kažejo na dolg razpon, katerega začetki segajo že v drugo polovico 16. oz. v prvo polovico 15. st. pr. n. št., najbolj intenzivno obdobje od druge polovice 15. do konca 13. st., konec pa delno še v prvo polovico 12. st. pr. n. št.¹⁸⁵ Glavnina poselitve se kaže ob vznožju vzpetin in v bližini rek, medtem ko so bile višinske lege v tem obdobju bolj izjemoma poseljene, pa vendar so za

naš prostor pomembne Brinjeva gora in Ljubična nad Zbelovsko goro ter najdbe iz žganih grobov v Črnllici, ki sodijo v konec tega obdobja (Bd D).

Bistveno številčnejše se kažejo najdbe ter stavbne ostaline iz pozne bronaste dobe, in sicer tako iz horizonta Rogoza-Orehova vas (Ha A) kot iz horizonta mlajše kulture žarnih grobišč (Ha B). Izbira lokacij za poselitev se ni močno spremenila. Ključnega pomena so bile visoke rečne terase, odmaknjene od poplavnih ravnic in z zagotovljenim virom vode, ter vznožja vzpetin in nekateri redki višinski predeli.¹⁸⁶ V Savinjski dolini izpostavljamo naselbino Šmatevž in skromne sledi dominantnega Miklavškega hriba v Celju, na Kozjanskem Rifnik, Donačko goro nad Rogatcem, Orehovec pri Zibiki ter Orešje na Bizeljskem. Težišče poselitve gradišč se kaže v zaključnem obdobju bronaste dobe. Na nekaterih se je življenje nadaljevalo tudi v starejšo železno dobo, posamezne grobne najdbe pa nakazujejo že tudi naselitev v ravninskih delih – na primer žarna nekropola s planimi grobovi na polju v Bistrici ob Sotli, z elementi starejšezelznodobne noše.¹⁸⁷

V Zgornji Dravinjski dolini poznamo številne poznobronastodobne brinjegorske naselbinske najdbe in tiste z grobišča Gračič ter najdbe iz Ljubične nad Zbelovsko goro. Na robu nekoliko dvignjene dravinjske terase, v zaledju Konjiške gore, je znotraj časovnega razpona mlajše kulture žarnih grobišč delovala kratkotrajno poseljena naselbina na Blatu, ki – glede na najdbe in stavbne ostaline – ni segala v železno dobo. Nenavadna jama v bližini s številnimi keramičnimi posodami ima elemente strukturiranega deponiranja, značilnega za pozno bronasto dobo, a je v našem prostoru še brez primerjave. Poselitev na Blatu se je končala pred začetkom starejše železne dobe, ko sta v bližini postali pomembni novi naselbini Homec in Podob. Razloge za konec poselitve na Blatu morda lahko povežemo na eni strani s klimatskimi spremembami okoli leta 800 pr. n. št. in posledično s poplavo, ki je v nekem trenutku povzročila, da je Dravinja, kot se kaže v jami na Blatu, prestopila bregove terase. Podnebne spremembe so v odnosu z naravnimi in antropogenimi dejavniki vedno močno vplivale na poselitev posameznih območij.¹⁸⁸ V večjem

¹⁷⁸ Črešnar, Koprivnik 2014, 299–303; Črešnar, Teržan 2014, 679–681.

¹⁷⁹ Vinski-Gasparini 1973; 1983, 551–566.

¹⁸⁰ Karavanić 2011; Ložnjak Dizdar 2011.

¹⁸¹ Dular et al. 2002.

¹⁸² Murgelj et al. 2013; Murgelj 2014, 437–450; Črešnar, Teržan 2014, 681–689; Murgelj 2022, 49–97.

¹⁸³ Prim. Dolga vas pri Lendavi – Gornje njive (Šavel, Kerman 2008; 2014, 79–82); Pince – Pod Grunti (Kerman 2011; 2014, 31–63); Nedelica pri Turnišču (Šavel, Sankovič 2014, 83–90); Gomila pri Lenartu (Tomaž 2010; 2014, 191–195); Sodolek (Kavur 2011). Glej tudi Kerman v tej publikaciji.

¹⁸⁴ Prim. Rabelčja vas (Strmčnik Gulič 1988–1989, 160; Dular et al. 2002, 163–168); Zgornja Hajdina (Lubšina Tušek 2008a; 2008b; 2008c); grobišče ob Potrčevi cesti na Ptuj (Jevremov 1988–1989). Glej tudi Kramberger v tej publikaciji.

¹⁸⁵ Črešnar, Teržan 2014, 681–688.

¹⁸⁶ Teržan 1999, 133; 2001; Dular 2013, 111–112. V analizi poznobronastodobne poselitve severovzhodnega dela Slovenije je Dular pokazal, da je od 34 naselbin kar 24 nižinskih in v bližini rek (Dular 2013, 84).

¹⁸⁷ Petru 1975, 246; Ciglencečki 2016a, 9.

¹⁸⁸ Šercelj 1987, 20.

delu bronaste dobe so prevladovala razmeroma tople klimatske razmere, vendar sta bili okoli 2140 pr. n. št. in 1600 pr. n. št. vsaj dve fazi močnega deževja z upadom temperatur, bolj vlažno obdobje z nižjimi temperaturami naj bi se ponovilo okoli 800 pr. n. št. s koncem bronaste dobe. Pred tem pa predvidevajo klimatski optimum med okoli 1000 in 800 pr. n. št.¹⁸⁹ Podatki iz pelodnih vrtin v bližini velikih višinskih naselbin iz obmejnega ozemlja med Avstrijo in Slovenijo (Novine, Gornja Radgona, Königsberg bei Tieschen, Stadtbergen bei Altenmarkt) so pokazali, da so bile v času mlajše in pozne kulture žarnih grobišč (pribl. 1050–800 pr. n. št. oz. čas stopnje Ha B) na teh območjih večje površine pašnikov in drugih rastlin, velik je bil porast trav in travam podobnih rastlin.¹⁹⁰ V tem kontekstu so zanimive tudi historične karte, na katerih so v dolini prikazani predvsem močvirni travniki, na pobočju Konjiške gore z naselbino Blato so pašniki in njive, medtem ko je

bila parcela na robu terase, kjer je bila jama SE 2012 s poznobronastodobno lončenino, še v 19. st. kartirana kot zaraščen teren z visokimi drevesi (sl. 15). To se zdi zanimivo v smislu razumevanja razvoja kulturne krajine in ohranjanja določenih struktur oz. posebnih prostorov, namenjenih kulturnim ali verskim običajem, kaže pa tudi, kako so se informacije o njih prenašale skozi stoletja.

Zahvale

Za nasvete in korekture pri nastajanju prispevka se najlepše zahvaljujem akad. dr. Bibi Teržan. Izhodišče prispevka je najdišče Blato pri Slovenskih Konjicah, ki ga je raziskala ekipa podjetja Tica Sistem d.o.o. in mi je gradivo predala v obdelavo. Sodelavci Centra za preventivno arheologijo ZVKDS so izdelali risbe predmetov, določitev lesne vrste in dendrokronološko datacijo lesa je naredila dr. Katarina Čufar, analizo živalskih kosti dr. Borut Toškan, geološko analizo dr. Igor Rižnar. Srečko Firšt mi je posredoval podatke iz svojih topografskih pregledov Zgornje Dravinjske doline. Slikovno gradivo v prispevku so mi pomagali pripraviti dr. Eva Zorc, Nives Zupančič in Gašper Rutar. Dr. Philip Mason in Robert Krempuš sta poskrbela za prevod povzetka. Iskrena hvala vsem.

¹⁸⁹ Scholz 2012, 161 s tam navedeno literaturo.

¹⁹⁰ Lippert 2001, 51, t. 1.

KATALOG NAJDIŠČ

V katalogu so najdišča razporejena znotraj občinskih mej v treh geografskih enotah, ki jih obravnavamo v besedilu. Nekatera imena najdišč v katalogu so nekoliko daljša, kot jih navajamo v besedilu, saj je v kataloškem delu imena poleg naselja navedeno še ledinsko ime ali ime domačije ali celotno ime iz registra kulturne dediščine. Najdišča imajo navedeni koordinati v Gauss-Krügerjevem sistemu (D48 GK), v primeru zavarovanih najdišč evidenčno številko dediščine (EŠD) ali številko lokacije iz Arheološkega katastra Slovenije (Arkas ID), tip najdišča, datacijo in ključne vire za prazgodovinske faze najdišč.

Okrajšave:

RKD – register kulturne dediščine; EŠD – evidenčna številka dediščine, vodena v Registru kulturne dediščine, INDOK; ARKAS – Arheološki kataster Slovenije, arhiv ZRC SAZU Inštitut za arheologijo; TP – terenski pregled, topografski pregled.

ZGORNJA DRAVINJSKA DOLINA

Oplotnica

1. Brezje pri Oplotnici – domačija Sadek (531305, 137410). *Tip, datacija*: gomilno grobišče (srednja bronasta doba). *Lit.*: Pahič 1983, 44; Pekovšek 2009, 12; Črešnar, Koprivnik 2014, 299–303.
2. Dobriška vas – Pungert (535439, 135938; EŠD 29853). *Tip, datacija*: nižinsko najdišče (TP: prazgodovina, rimska doba, srednji vek). *Lit.*: Bricelj et al. 2012 (neobjavljeno poročilo).
3. Malahorna – ob Gračnici (533401, 137356; EŠD 29858). *Tip, datacija*: posamezna najdba (kamnita sekira; prazgodovina), nižinsko najdišče (TP: prazgodovina, rimska doba, srednji vek). *Lit.*: Teržan 1983, 55–56, sl. 3: 7; Lubšina-Tušek 1993, 128; Bricelj et al. 2012 (neobjavljeno poročilo).
4. Oplotnica – Prihova (535327, 137417; EŠD 29857). *Tip, datacija*: posamezna najdba (kamnita sekira z luknjo; prazgodovina), nižinsko najdišče (prazgodovina). *Lit.*:

Pahič 1956, 235; Lubšina-Tušek 1993, 128; Merc 2015 (neobjavljeno poročilo); Merc 2019 (neobjavljeno poročilo).

Poljčane

5. Bela pri Poljčanah – soteska potoka Bela (544662, 127835). *Tip, datacija*: posamezne najdbe (neolitik / eneolitik), depo oz. vodne najdbe (bronasta doba). *Lit.*: Saria 1939, 14; Pahič, 1962–63, 361; Gabrovec 1983, 74; Čerče, Turk 1996, 11; Čerče, Šinkovec 1995, 131–132; Črešnar 2010, 76–77, sl. 39, 40.
6. Spodnja Brežnica – arheološko območje V logu (544641, 131859; EŠD 29831). *Tip, datacija*: nižinsko najdišče (TP: prazgodovina, rimska doba, srednji vek). *Lit.*: Stergar 2013 (neobjavljeno poročilo).
7. Spodnja Brežnica – arheološko območje Brežnica (544609, 131375; EŠD 29832). *Tip, datacija*: nižinsko najdišče (TP: prazgodovina, rimska doba, srednji vek). *Lit.*: Stergar 2013 (neobjavljeno poročilo).

Slovenske Konjice

8. Blato pri Slovenskih Konjicah (533800, 132221; EŠD 29007). *Tip, datacija*: nižinska naselbina, keramični depo (pozna bronasta doba, rimsko obdobje, srednji vek). *Lit.*: Bricelj, Ravnik 2012; Bricelj 2014; 2016, 60–69; 2018.
 9. Homec nad Žičami (536819, 131006; EŠD 25804). *Tip, datacija*: višinska naselbina (starejša železna doba). *Lit.*: Pekovšek 2009, 26; Firšt 2015, 29–30 (neobjavljeno poročilo); Ciglencečki 2016b, 36–47.
 10. Konjiška vas – Podmočle (534761, 131716; EŠD 29008). *Tip, datacija*: posamezne najdbe (pozna bronasta doba), nižinska naselbina (rimska doba). *Lit.*: Tica, Ravnik 2016, 49.
 11. Ljubična nad Zbelovsko goro (542100, 127448; EŠD 10200). *Tip, datacija*: višinska naselbina (pozna bronasta in železna doba, rimska doba, srednji vek). *Lit.*: Ciglencečki 1974, 245; Pirkmajer 1986, 252; Šinkovec 1995, 127, št. 15; Črešnar 2010, 76–77, sl. 39–40; Ciglencečki 2016b, 36–47.
 12. Ljubična – Laze v Zgornjem Ljubičnem (542615, 127261). *Tip, datacija*: višinsko najdišče (TP: prazgodovina). *Lit.*: Pirkmajer 1986, 252; Firšt 2015, 37 (neobjavljeno poročilo).
 13. Ljubična – Rančka (543570, 126801). *Tip, datacija*: višinsko najdišče (TP: prazgodovina). *Lit.*: Firšt 2015, 38 (neobjavljeno poročilo).
 14. Ljubična – Vrh nad Lazami (542809, 127124). *Tip, datacija*: višinsko najdišče (TP: prazgodovina). *Lit.*: Firšt 2015, 38 (neobjavljeno poročilo).
 15. Loče – hrib Železnik (537911, 129039). *Tip, datacija*: višinsko najdišče (TP: prazgodovina). *Lit.*: Firšt 2015, 33 (neobjavljeno poročilo).
 16. Loče – vas (538466, 128666). *Tip, datacija*: nižinsko najdišče (TP: prazgodovina). *Lit.*: Firšt 2015, 35 (neobjavljeno poročilo).
 17. Podob – gradišče Vrhek (538389, 131082; EŠD 10199). *Tip, datacija*: višinska naselbina (pozna bronasta doba – starejša železna doba). *Lit.*: Pahič S. 1985, 299; Teržan 1990, 343; Pekovšek 2009, 27–28.
 18. Podob – na Lazah (538930, 130750). *Tip, datacija*: plano žarno grobišče (pozna bronasta doba – starejša železna doba). *Lit.*: Pahič V. 1984, 208–210; Pahič 1985, 299; Teržan 1990, 90, 343, 344.
 19. Podob – na njivi (538277, 130740). *Tip, datacija*: nižinsko najdišče (TP: prazgodovina). *Lit.*: Firšt 2015, 32 (neobjavljeno poročilo).
 20. Slovenske Konjice (532991, 132803). *Tip, datacija*: posamezne najdbe (kamnite sekire, lončenina; neolitik / eneolitik, bronasta doba, rimsko obdobje, pozni srednji vek). *Lit.*: Pahič 1998, 162; Pekovšek 2009, 22–23.
 21. Zbelovska gora nad Zbelovim (540415, 127972). *Tip, datacija*: višinsko najdišče (bronasta, železna doba). *Lit.*: Firšt 2015, 35–36 (neobjavljeno poročilo).
 22. Žičnica – Klokočovnik (536978, 129868). *Tip, datacija*: nižinsko najdišče (TP: prazgodovina, rimska doba, srednji vek). *Lit.*: Bricelj 2009, 16–18 (neobjavljeno poročilo).
- Zreče
23. Brinjeva gora (531790, 136955; EŠD 889). *Tip, datacija*: višinska naselbina (bronasta in železna doba, rimsko obdobje). *Lit.*: Pahič 1955, 324; 1962–1963, 349; 1981; Oman 1981; Teržan 1990, 36–42, Sl. 4, 6; Črešnar 2010, 76–77, sl. 38–40.
 24. Brinjeva gora – Gračič (532100, 136670). *Tip, datacija*: plano žarno grobišče (pozna bronasta doba). *Lit.*: Pahič V. 1988–1989, 181–216; Črešnar 2010, 77, sl. 40; Črešnar et al. 2014, 305–311; Koprivnik, Teržan 2021; Teržan 2021.
 25. Zreče – Nova Dobrava, Župnikova hosta (530088, 136268; EŠD 10348). *Tip, datacija*: nižinska naselbina (pozna bronasta doba), gomilno grobišče (rimska doba). *Lit.*: Klasinc, Laharnar 2007 (neobjavljeno poročilo); Črešnar 2010, 77, sl. 40.
 26. Zreče – Pavlakova jama (529200, 136588). *Tip, datacija*: jamska naselbina (pozna bronasta in zgodnja železna doba). *Lit.*: Pahič 1965, 170; 1998, 386; Pekovšek 2009, 18; Črešnar 2010, 76, sl. 39.

ZGORNJA SAVINJSKA DOLINA

Ljubno ob Savinji

27. Ljubno ob Savinji (487322, 133899). *Tip, datacija*: nižinsko najdišče (TP: prazgodovina). *Lit.*: Draksler et al. 2010 (neobjavljeno poročilo).

Mozirje

28. Brezje pri Mozirju – višinska naselbina Štruceljevo gradišče (5495983, 5132798; EŠD 4458). *Tip, datacija*: posamezna najdba (kamnita sekira; prazgodovina), naselbina (zgodnji srednji vek). *Lit.*: Kolšek, Bolta, 1962c, 218; Ciglencečki 1978; Draksler, Vučkovič 2008 (neobjavljeno poročilo).
29. Jazbine pri Selah – sv. Radeveda (5496169, 5135848; Arkas ID 140408.00). *Tip, datacija*: posamezna najdba (bronast srp; pozna bronasta doba). *Lit.*: Pahič 1975a, 269; Draksler, Vučkovič 2008 (neobjavljeno poročilo).
30. Šmihel nad Mozirjem – Mozirska planina (5494310, 5136376; Arkas ID 140409.03). *Tip, datacija*: posamezne najdbe (bronasta sulična ost; pozna bronasta doba). *Lit.*: Pahič 1975a, 269; Šinkovec 1995, 82; Horvat 2002a, 194; 2002b, 120; 2020; Draksler, Vučkovič 2008 (neobjavljeno poročilo).

Nazarje

31. Čreta pri Kokarjah (497798, 126311; EŠD 30092). *Tip, datacija*: depo (bronasti srpi; pozna bronasta doba). *Lit.*: Šinkovec 1995, 147–148, t. 50A; Draksler 2008 (neobjavljeno poročilo).
32. Dobletina – arheološko območje Dobletina (496010, 130013; EŠD 30097). *Tip, datacija*: posamezne najdbe (TP: keramika; prazgodovina), domnevna gomila (li-dar: domnevna datacija). *Lit.*: Kolšek, Bolta 1962a, 219; Draksler 2008 (neobjavljeno poročilo); Mlekuž 2011 (neobjavljeno poročilo).
33. Kokarje – arheološko najdišče Studenica (495997, 127834; EŠD 30094). *Tip, datacija*: najdišče (TP: keramika; prazgodovina). *Lit.*: Draksler 2008 (neobjavljeno poročilo).
34. Nazarje – Gradišče, Marijin grad (496778, 130667; EŠD 30096). *Tip, datacija*: posamezne najdbe (bronasta sekira, lončenina; prazgodovina), naselbina (srednji vek). *Lit.*: Pahič 1975a, 269; Draksler 2008 (neobjavljeno poročilo); Murko et al. 2021 (neobjavljeno poročilo).
35. Potok pri Kokarjah – arheološko območje Tlake (495431, 127784; EŠD 30095). *Tip, datacija*: najdišče (TP: keramika; prazgodovina). *Lit.*: Draksler 2008 (neobjavljeno poročilo).
36. Šmartno ob Dreti – arheološko območje Tiber (492094, 127104; EŠD 30091). *Tip, datacija*: najdišče (TP: keramika; prazgodovina). *Lit.*: Draksler 2008 (neobjavljeno poročilo).
37. Šmartno ob Dreti – arheološko območje Zgornje polje (492560, 126134; EŠD 30093). *Tip, datacija*: najdišče (TP: keramika; prazgodovina). *Lit.*: Draksler 2008 (neobjavljeno poročilo).

Rečica ob Savinji

38. Korita (x: 494096, y: 131370). Tip najdišča: posamezne najdbe (bronasta igla; bronasta doba). *Lit.*: Draksler, Vučkovič 2008 (neobjavljeno poročilo); Horvat 2020, 17.
39. Kugla pri Rečici ob Savinji – gomila Florjan (5494033, 5132009; EŠD 29790). *Tip, datacija*: gomilno grobišče (verjetno starejša železna doba). *Lit.*: Teržan 1990, 112; Draksler, Vučkovič 2008 (neobjavljeno poročilo).
40. Praznikove njive pri Rečici ob Savinji (5493776, 5130988). *Tip, datacija*: najdišče (TP: keramika; prazgodovina, zgodnja rimska doba). *Lit.*: Kolšek, Bolta, 1962b, 196; Draksler, Vučkovič 2008 (neobjavljeno poročilo).
41. Šentjanž pri Rečici ob Savinji – arheološko najdišče Sv. Janez (5492027, 5130407; EŠD 4462). *Tip, datacija*: plano žarno grobišče (starejša železna doba). *Lit.*: Bolta 1965, 174; Teržan 1990, 112–113; Draksler, Vučkovič 2008 (neobjavljeno poročilo).
42. Šentjanž pri Rečici ob Savinji – Gradišče nad Šentjanžem (492027, 130407; EŠD 19660). *Tip, datacija*: gradišče (prazgodovina). *Lit.*: Draksler, Vučkovič 2008 (neobjavljeno poročilo).

SPODNJA SAVINJSKA DOLINA*Braslovče*

43. Orla vas – arheološko območje Juhartove njive (505903, 124225; EŠD 29206). *Tip, datacija*: nižinsko najdišče (TP: keramika; prazgodovina, rimska doba, srednji vek). *Lit.*: Bricelj et al. 2011 (neobjavljeno poročilo).
44. Šmatevž – prazgodovinska naselbina (503720, 123700; EŠD 10403). *Tip, datacija*: naselbina (bronasta doba, mlajša železna doba). *Lit.*: Tica, Djurić 2007.
45. Trnava – arheološko območje Ciglarca (504750, 123174; EŠD 29569). *Tip, datacija*: nižinsko najdišče (TP: keramika; prazgodovina, rimska doba, srednji vek). *Lit.*: Bricelj et al. 2011 (neobjavljeno poročilo).
46. Trnava – arheološko območje Ob cesti (505588, 124768; EŠD 29207). *Tip, datacija*: nižinsko najdišče (TP: keramika; prazgodovina, rimska doba, srednji vek). *Lit.*: Bricelj et al. 2011 (neobjavljeno poročilo).

Celje

47. Celje – Miklavški hrib (520500, 119849; EŠD 56). *Tip, datacija*: višinska naselbina (pozna bronasta doba, starejša železna doba). *Lit.*: Kolšek 1975, 279; Teržan 1990, 106–108.
48. Celje – Savinja (520501, 120363; EŠD 56). *Tip, datacija*: posamezne najdbe (pozna bronasta doba). *Lit.*: Kolšek 1975, 280; Teržan 1990, 354; Šinkovec 1995, 49–50, 85–86, 116.
49. Celje – Polule (519667, 118972; EŠD 56). *Tip, datacija*: posamezne najdbe (bronasta igla; pozna bronasta doba). *Lit.*: Kolšek 1975, 279.
50. Celje – Ložnica pri Celju (519265, 121844; EŠD 56). *Tip, datacija*: posamezne najdbe, naselbina ? (bronasta doba, mlajša železna doba). *Lit.*: Praprotnik 2017 (neobjavljeno poročilo); Merc 2020 (neobjavljeno poročilo); Perko et al. 2021 (neobjavljeno poročilo); Sovdat 2023 (neobjavljeno poročilo).
51. Tremerje – nad Savinjo (518478, 117444). *Tip, datacija*: posamezna najdba (bronasta tulasta sekira; pozna bronasta doba), cesta (rimska doba). *Lit.*: Bolta 1975c, 282.

Dobrna

52. Strmec nad Dobrno – Sv. Jošt na Kozjaku (515244, 138001). *Tip, datacija*: grobišče (žgani žarni grobovi;

pozna bronasta doba, starejša železna doba). *Lit.*: Teržan 1990, 114, t. 79: 14.

53. Vinska Gorica – Stražiškove njive (517871, 131602; ARKAS ID: 160313.02). *Tip, datacija*: naselbina (TP: prazgodovina). *Lit.*: ARKAS.

Vojnik

54. Vojnik – arheološko najdišče (523995, 127497; EŠD 4254). *Tip, datacija*: naselbina (prazgodovina), grobišče, cesta (rimska obdobje). *Lit.*: Brišnik, Bricelj 2008, 236.

Vransko

55. Čeplje – Čepljansko polje (498166, 122870; Arkas ID 163701.01). *Tip, datacija*: nižinsko najdišče (TP: keramika; prazgodovina). *Lit.*: Djurić, Pinter 1994 (neobjavljeno poročilo).
56. Ločica pri Vranskem (494020, 120560; Arkas ID 163704.01). *Tip, datacija*: posamezna najdba (bronasta sulična ost; pozna bronasta doba). *Lit.*: Božič, Turk 1984, 202–203; Šinkovec 1995, 140.

Žalec

57. Gotovlje – bronastodobna naselbina Šiman (512673, 125009; EŠD 10397). *Tip, datacija*: naselbina (bakrena doba, bronasta doba). *Lit.*: Tomažič, Olić 2009, 256–257.
58. Levec – arheološko območje Za grabnom (516542, 121519; EŠD 29558). *Tip, datacija*: nižinsko najdišče (TP: keramika; prazgodovina, rimska doba, srednji vek). *Lit.*: Bricelj et al. 2011 (neobjavljeno poročilo).
59. Liboje – Guzejeva jama (514390, 117355; Arkas ID: 161307.02). *Tip, datacija*: jamska naselbina (bronasta doba). *Lit.*: Dirjec, Turk 1988, 207.
60. Petrovče (515380, 122115; Arkas ID: 161309.02). *Tip, datacija*: posamezna najdba (bronasta plavutasta sekira; bronasta doba). *Lit.*: Šinkovec 1995, 57.
61. Žalec (512865, 123216; Arkas ID: 163910.01 in 163910.02). *Tip, datacija*: posamezne najdbe (dvoje bronastih sekir s tulom; pozna bronasta doba), gomilno grobišče ? (prazgodovina), grobišče, cesta (rimska doba). *Lit.*: Šinkovec 1995, 58, 69; Merc 2010 (neobjavljeno poročilo).

KOZJANSKO*Bistrica Ob Sotli*

62. Bistrica ob Sotli (551609, 101682). *Tip, datacija*: plano grobišče z žarnimi grobovi (pozna bronasta doba, starejša železna doba). *Lit.*: Petru 1975, 246; Ciglencečki 2016a, 9.
63. Bistrica ob Sotli – Kunšperk (101595, 551685; znotraj vasi EŠD 4594 in trškega jedra EŠD 4592). *Tip, datacija*: najdišče (bakrena doba, bronasta doba, železna doba). *Lit.*: Murko, Arh 2018 (neobjavljeno poročilo); Olić 2020 (neobjavljeno poročilo).
64. Silovec nad Orešjem na Bizeljskem (101081, 555463; EŠD 30445). *Tip, datacija*: naselbina (pozna bronasta doba, starejša železna doba). *Lit.*: Kovač 2014, 505–514.
65. Trebče – gradišče Bukovica (549608, 99783; EŠD 4610). *Tip, datacija*: naselbina (prazgodovina). *Lit.*: Ciglencečki, Vogrin 1986, 257.

Kozje

66. Kozje (543396, 103230; Arkas ID: 160904.02). *Tip, datacija*: posamezne najdbe (neolitik, bronasta doba). *Lit.*: Bolta 1975a, 283.
67. Osredok pri Podsredi – gradišče Veliki vrh (548125, 97247; EŠD 4604). *Tip, datacija*: naselbina (pozna bronasta doba, pozna rimska doba). *Lit.*: Ciglencečki 1981, 274; Ciglencečki, Vogrin 1986, 257.

68. Slatina pri Lesičnem – hrib Miza (539310, 107345; Arkas ID:161109.01). *Tip, datacija*: naselbina (keramika, kremenovi odbitki; prazgodovina in pozna antika). *Lit.*: Ciglencečki 2016a, 9.
69. Zagorje pri Lesičnem – gradišče na hribu Gradišče (538406, 105547; EŠD 4613). *Tip, datacija*: naselbina (pozna bronasta doba). *Lit.*: Ciglencečki 1979, 277.
- Podčetrtek*
70. Rudnica – gradišče Rudna (542200, 111600; EŠD 4606). *Tip, datacija*: naselbina (prazgodovina, pozna rimska doba). *Lit.*: Ciglencečki 1987, 281.
- Rogaška Slatina*
71. Zgornji Gabernik – arheološko območje Kota 481 (543749, 125784; EŠD 22899). *Tip, datacija*: naselbina (prazgodovina). *Lit.*: RKD.
72. Kačji Dol – arheološko območje Drogenik (546063, 120771; EŠD 29519). *Tip, datacija*: naselbina (bakrena doba, bronasta doba, rimska doba, srednji vek). *Lit.*: Bricelj, Erjavec 2014, 90–92.
73. Cerovec pod Bočem (550830, 124070; EŠD 30583). *Tip, datacija*: depo (mlajša bronasta doba). *Lit.*: Smodič 1955, 88; Turk 1996, 106–108.
- Rogatec*
74. Čermožiše (560069, 126757; Arkas ID: 182401.02). *Tip, datacija*: depo (bronasta doba). *Lit.*: Smodič 1955; Turk 1996, 108–113.
75. Donačka Gora – arheološko najdišče Dvor (557650, 124100; EŠD 30583). *Tip, datacija*: naselbina (pozna bronasta doba, železna doba, pozna rimska doba, srednji vek). *Lit.*: Odar 2017 (neobjavljeno poročilo).
76. Rogatec (554417, 120882; Arkas ID: 162405.02). *Tip, datacija*: posamezne najdbe (kamniti sekiri, bronasta plavutasta sekira, kosi litega bronu; srednja bronasta doba). *Lit.*: Šinkovec 1995, 42.
- Šentjur*
77. Primož pri Šentjurju – arheološko območje Pod cerkvijo (531541, 121898; EŠD 29520). *Tip, datacija*: nižinska naselbina (prazgodovina, rimska doba, srednji vek). *Lit.*: Bricelj et al. 2014, 204–205.
78. Rifnik (531757, 117194; EŠD 622). *Tip, datacija*: višinska naselbina (pozna bronasta doba, starejša železna doba, poznorimska doba). *Lit.*: Bolta 1959; Teržan 1990, 366–367.
79. Rifnik – Osetovo posestvo, Koroščevo posestvo, Ratajčevo posestvo (531705, 117255; EŠD 622). *Tip, datacija*: grobišče (pozna bronasta doba, starejša železna doba). *Lit.*: Teržan 1990, 366–367; Vrenčur 2018.
80. Rifnik – Črnelica (531924, 117658; EŠD 622). *Tip, datacija*: grobišče (mlajša bronasta doba, starejša železna doba). *Lit.*: Vogrin 1986; Vrenčur 2011.
81. Uniše pri Ponikvi (533680, 122221). *Tip, datacija*: najdišče (prazgodovina). *Lit.*: Bricelj, Košir 2018, 273–274.
- Šmarje pri Jelšah*
82. Orehovec pri Zibiki (115056, 541143; EŠD 30653). *Tip, datacija*: naselbina (pozna bronasta doba). *Lit.*: Novšak et al. 2017.
- ANSl = Arheološka najdišča Slovenije.* – Ljubljana, 1975.
- BAUSOVAC, M. 2011, Študija poznoantične lončenine iz utrjene višinske naselbine Rifnik pri Šentjurju. – Doktorska disertacija / PhD thesis, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani (neobjavljeno / unpublished).
- BOLTA, L. 1959, Ilirska naselbina na Rifniku pri Šentjurju. – *Celjski zbornik* 1959, 258–276.
- BOLTA, A. 1965, Šentjanž pri Rečici. – *Varstvo spomenikov* 9 (1962–1964), 174.
- BOLTA, L. 1962–1963, Neolitska naselbina na Rifniku (The neolithic Settlement at Rifnik). – *Arheološki vestnik* 13–14, 287–291.
- BOLTA, L. 1975a, Kozje. – *ANSl*, 283.
- BOLTA, L. 1975b, Lemberg pri Šmarju, Mestinje. – *ANSl*, 293.
- BOLTA, L. 1975c, Tremenje. – *ANSl*, 282.
- BOLTA, L. 1975d, Zbelovska gora. – *ANSl*, 284.
- BOLTA, L. 1975e, Zibika. – *ANSl*, 287.
- BOŽIČ, D., I. TURK 1984, Ločica pri Vranskem. – *Varstvo spomenikov* 26, 202–203.
- BRICELJ, M. 2014, Slovenske Konjice. – V: B. Teržan, M. Črešnar (ur.) 2014, 287–298.
- BRICELJ, M. 2016, Arheologija na trasi plinovoda Slovenske Konjice – Šmarje pri Jelšah. – V: A. Boldin (ur.), Konjice: 870 let prve pisne omembe, 60–69, Slovenske Konjice.
- BRICELJ, M. 2018, *Poselitev pod Konjiško goro v času kulture žarnih grobišč.* – Doktorska disertacija / PhD thesis, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani (neobjavljeno / unpublished).
- BRICELJ, M., M. RAVNIK 2012, Vodna jama pri poznobronastodobni naselbini Blato pod Konjiško goro. – V: A. Gaspari (ur.), *Potopljena preteklost. Arheologija vodnih okolij in raziskovanje podvodne kulturne dediščine v Sloveniji*, 379–384, Ljubljana.
- BRICELJ, M., R. ERJAVEC 2014, Kačji dol. – *Varstvo spomenikov* 49, 90–92.
- BRICELJ, M., U. KOŠIR 2018, Uniše. – *Varstvo spomenikov* 53, 273–274.
- BRICELJ et al. 2014 = M. Bricelj, S. Vučković, R. Erjavec 2014, Primož pri Šentjurju. – *Varstvo spomenikov* 49, 204–205.
- BRIŠNIK, D., M. BRICELJ 2008, Vojnik. – *Varstvo spomenikov* 43, 236–237.
- BRODAR M., 1960–1961, Slučajna paleolitska najdba (Trouville paléolithique, faite par hasard). – *Arheološki vestnik* 11–12, 46–49.
- BROSSLER, A. 2001, Reading Business Park. The results of phase 1 and 2. – V: J. Brück (ur.), *Bronze Age Landscapes. Tradition and Transformation*, 129–139, Oxford.
- CIGLENEČKI, S. 1974, Zbelovska gora nad Ločami. – *Varstvo spomenikov* 17–19/1, 245.
- CIGLENEČKI, S. 1978, K problemu kulturne in časovne opredelitve nekaterih utrjenih prostorov v Sloveniji (On the problem of the definition and dating of several fortified sites in Slovenia). – *Arheološki vestnik* 29, 482–494.
- CIGLENEČKI, S. 1979, Zagorje. – *Varstvo spomenikov* 22, 277.

- CIGLENEČKI, S. 1981, Osredek pri Podsredi. – *Varstvo spomenikov* 23, 274.
- CIGLENEČKI, S. 1984, Arheološka podoba. – V: M. Žagar, A. Svetina, J. Liška, R. Lešnik (ur.), *Med Bočem in Bohorjem*, 82–91, Šentjur pri Celju, Šmarje pri Jelšah.
- CIGLENEČKI, S. 1987, Rudnica. – *Varstvo spomenikov* 29, 281.
- CIGLENEČKI, S. 2016a, Drobci iz najstarejše preteklosti Kozjanskega. – V: I. Jug (ur.), *Zgodovina Kozjega. Pod Bređičem in Kozjakom*, 5–26, Kozje.
- CIGLENEČKI, S. 2016b, Ljubična nad Zbelovsko goro in Homec nad Žičami: dve mogočni, a slabo poznani arheološki postojanki na Štajerskem. – V: A. Boldin (ur.), *Konjice: 870 let prve pisne omembe*, 36–47, Slovenske Konjice.
- CIGLENEČKI, S., A. VOGRIN 1986, Osredek pri Podsredi. – *Varstvo spomenikov* 28, 257.
- CREMASCHI et al. 2021 = M. Cremaschi, C. Griggs, C. Kocik, A. Mutti, A. Zerboni, S. W. Manning 2021, *Dating the Noceto Vasca Votiva, a unique wooden structure of the 15th century BCE, and the timin of a major societal change in the Bronze Age of northern Italy*. – PLoS ONE 16(6): e0251341. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0251341>
- ČERČE, P., I. ŠINKOVEC 1995, Katalog depojev pozne bronaste dobe / Catalogue of Hoards of the Urnfield Culture. – V: B. Teržan (ur.), *Depojske in posamezne kovinske najdbe bakrene in bronaste dobe na Slovenskem 1 / Hoards and Individual Metal Finds from the Eneolithic and Bronze Ages in Slovenia 1*, Katalogi in monografije 29, 129–333.
- ČERČE, P., P. TURK 1996, Depoji pozne bronaste dobe – najdiščne okoliščine in struktura najdb / Hoards of the Late Bronze Age – The Circumstances of their Discovery and the Structure of the Finds. – V: B. Teržan (ur.), *Depojske in posamezne kovinske najdbe bakrene in bronaste dobe na Slovenskem / Hoards and Individual Metal Finds from the Eneolithic and Bronze Ages in Slovenia*, Katalogi in monografije 30, 7–30.
- ČIŽMÁŘOVÁ, J. 1978, Předběžná zpráva o záchranném výzkumu v Brně – Starém Lískovci (okr. Brno - město). – *Přehled výzkumů* 1976, 122–123.
- ČREŠNAR, M. 2006, Novi žarni grobovi iz Ruš in pogrebni običaji v ruški žarnogrobišni skupini / Die neuen Urnengräber aus Ruše und das Bestattungsritual in der Ruše Gruppe der Urnengfelderkultur. – *Arheološki vestnik* 57, 97–162.
- ČREŠNAR, M. 2007, Wooden house construction types in Bronze Age and Early Iron Age Slovenia. – V: M. Blečić, M. Črešnar, B. Hänsel, A. Hellmuth, E. Kaiser, C. Metzner-Nebelsick (ur.), *Scripta praehistorica in honorem Biba Teržan*, Situla 44, 321–340.
- ČREŠNAR, M. 2010, New research on the Urnfield period of Eastern Slovenia. A case study of Rogoza near Maribor / Nova spoznanja o pozni bronasti dobi vzhodne Slovenije na primeru naselja Rogoza pri Mariboru. – *Arheološki vestnik* 61, 7–119.
- ČREŠNAR, M. 2014, Rogoza pri Mariboru / Rogoza near Maribor. – V: B. Teržan, M. Črešnar (ur.) 2014, 225–248.
- ČREŠNAR, M., V. KOPRIVNIK 2014, Brezje pod Brinjevo goro / Brezje below Brinjeva gora. – V: B. Teržan, M. Črešnar (ur.) 2014, 299–303.
- ČREŠNAR et al. 2014 = M. Črešnar, V. Koprivnik, C. Bonsall, J.-L. Thomas 2014, Gračič pod Brinjevo goro / Gračič below Brinjeva gora. – V: B. Teržan, M. Črešnar (ur.) 2014, 305–311.
- ČREŠNAR, M., M. MURKO 2014, Miklavž na Dravskem polju. – V: B. Teržan, M. Črešnar (ur.) 2014, 205–215.
- ČREŠNAR, M., B. TERŽAN 2014, Absolutno datiranje bronaste dobe na Slovenskem / Absolute dating of the Bronze Age in Slovenia. – V: B. Teržan, M. Črešnar (ur.) 2014, 661–702.
- DIRJEC, J., I. TURK 1988, Liboje. – *Varstvo spomenikov* 30, 207.
- DULAR, J. 2013, Severovzhodna Slovenija v pozni bronasti dobi / Nordostslowenien in der späten Bronzezeit. – Opera instituti archaeologici Sloveniae 27. <https://doi.org/10.3986/9789612546038>
- DULAR et al. 2002 = J. Dular, I. Šavel, S. Tecco Hvala 2002, *Bronastodobno naselje Oloris pri Dolnjem Lakošu / Bronze-zeitliche Siedlung Oloris bei Dolnji Lakoš*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 5. <https://doi.org/10.3986/9789612544980>
- GABROVEC, S. 1983, Kasno brončano doba (kultura polja sa žarama). Ostave. – V: A. Benac et al. (ur.), *Praistorija jugoslavenskih zemalja IV. Bronzano doba*, 72–87, Sarajevo.
- GRAHEK, L. 2014, Slivnica pri Mariboru, Orehova vas / Slivnica near Maribor, Orehova vas. – V: B. Teržan, M. Črešnar (ur.) 2014, 249–273.
- GRAHEK et al. 2015 = L. Grahek, T. Tolar, N. Zupančič, B. Djurić 2015, *Orehova vas*. – Arheologija na avtocestah Slovenije 46.
- GUTJAHR, C., G. TIEFENGREBER (ur.) 2011, *Beiträge zur Mittel- und Spätbronzezeit sowie zur Urnengfelderzeit am Rande de Südostalpen. Akten des 1. Wildoner Fachgespräches vom 25. bis 26. Juni 2009 in Wildon/Steiermark, Österreich*, Internationale Archäologie 15.
- HELLERSCHMID, I. 2006, *Die Urnengfelder- / Hallstattzeitliche Wallanlage von Stillefried an der March*. – Mitteilungen der Prähistorischen Kommission 63.
- HILL, J. D. 1995, *Ritual and Rubbish in the Iron Age of Wessex. A study in the formation of a specific archaeological record*. – British Archaeological Reports. British Series 242.
- HORVAT, J. 2002a, *Arheološki sledovi v slovenskem visokogorju*. – Kamniški zbornik 16, 193–202.
- HORVAT, J. 2002b, Archäologische Zeugnisse im Slowenischen Alpengebiet. – *La culture matérielle – sources et problèmes*, Histoire des Alpes 7, 117–133.
- HORVAT, J. 2005, Poselitev na Pivškem in ob zgornjem toku Reke od pozne bronaste dobe do pozne antike. – V: A. Mihevc (ur.), *Kras. Voda in življenje v kamniti pokrajini*, 220–249, Ljubljana.
- HORVAT, J. 2020, Arheološke sledi v slovenskem visokogorju. – V: Življenje v Alpah. Življenje v Alpah nekoč in danes – od prve obljudenosti visokogorskega sveta pred več tisoč leti do trajnostnega turizma danes, 11–25, Bohinjska Bistrica.
- JEVREMOV, B. 1988–1989, Grobovi z začetka kulture žarnih grobišč (Gräber vom Anfang der Urnengfelderkultur aus Ptuj). – *Arheološki vestnik* 39–40, 171–179.
- KAERNER, J. 1988–1989, Chronologische Probleme der Rušegruppe der Südostalpinen Urnengfelderkultur (Kro-

- nološki problemi ruške skupine jugovzhodnoalpske kulture žarnih grobišč). – *Arheološki vestnik* 39–40, 217–234.
- KARAVANIĆ, S. 2011, The end of the Middle Bronze Age and the beginning of the Urnfield Culture in Central Croatia. – V: C. Gutjahr, G. Tiefengraber (ur.) 2011, 11–36.
- KAVUR, B. 2011, This is how we do it. The pottery depot from Sodolek as an external memory storage device. – V: C. Gutjahr, G. Tiefengraber (ur.) 2011 / *Steiermark, Österreich*, 81–88.
- KERMAN, B. 2011, Die spätbronzezeitliche Siedlung Pod Grunti-Pince (Slovenien). – V: C. Gutjahr, G. Tiefengraber (ur.) 2011, 89–102.
- KERMAN, B. 2014, Pod Kotom – sever. – V: B. Teržan, M. Črešnar (ur.) 2014, 159–176.
- KLEMENC, J. 1961, Celeia v antiki. – *Celjski zbornik* 1961, 427–456.
- KOLŠEK, V. 1975, Celje. – *ANSI*, 279–282.
- KOLŠEK, V., A. BOLTA 1962a, Doblečina pri Nazarju. – *Varstvo spomenikov* 8 (1960–1961), 219.
- KOLŠEK, V., A. BOLTA 1962b, Rečica ob Savinji. – *Varstvo spomenikov* 8 (1960–1961), 196.
- KOLŠEK, V., A. BOLTA 1962c, Štruljevo gradišče pri Mozirju. – *Varstvo spomenikov* 8 (1960–1961), 218.
- KOPRIVNIK, V., B. TERŽAN 2021, Gračič pod Brinjevo goro – Nekropola kulture žarnih grobišč. II. Analiza sestavov grobnih pridatkov in družbena struktura / Gračič below Brinjeva gora – A necropolis of the Urnfield Period. II. Analysis of the grave-good compositions and social structure. – V: B. Teržan, M. Črešnar (ur.), *Pohorsko Podravje pred tremi tisočletji. Tradicija in inovativnost v pozni bronasti in starejši železni dobi / Pohorsko Podravje three millennia ago. Tradition and Innovation in the Late Bronze and Early Iron Ages*. – Katalogi in monografije 44, 279–298.
- KOVAČ, O. 2014, Orešje na Bizeljskem. – V: B. Teržan, M. Črešnar (ur.) 2014, 505–514.
- KRAMBERGER, B. 2018, Najdbe in sledovi poselitve iz bakrene dobe pod gomilo v Brezju pod Brinjevo goro / Funde und Besiedlungsspuren aus der Kupferzeit unter dem Grabhügel in Brezje unterhalb der Brinjeva gora. – *Arheološki vestnik* 69, 69–133.
- KREMPUŠ et al. 2007 = R. Krempuš, A. Gaspari, M. Novšak 2007, Die neuen späteltischen und frühkaiserzeitlichen Heiligtümer von Celeia. – V: *Götterwelten. Tempel, Riten, Religionen in Noricum, Katalog zur Sonderausstellung*, 39–44, Klagensfurt.
- LAMUT, B. 1988–1989, Kronološka skica prazgodovinske naselbine v Ormožu (Chronologische Skizze der vorgeschichtlichen Siedlung in Ormož). – *Arheološki vestnik* 39–40, 235–276.
- LAZAR, I. 2009, Vera Kolšek – celjska arheologinja in muzealka (1930–2007). – *Arheološki vestnik* 60, 333–344.
- LIPPERT, A. 2001, Zur späturnenfelder- und eisenzeitlichen Besiedlung der Landschaft zwischen Mur und Raab. – V: A. Lippert (ur.), *Die Drau-, Mur- und Raab-Region im 1. vorchristlichen Jahrtausend*, Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 78, 49–55.
- LOŽAR, R. 1930, Poročilo o arheološkem delu Narodnega muzela v Ljubljani v letih 1928–1930. – *Glasnik muzejskega društva za Slovenijo* 11, 13–35.
- LOŽNJAK DIZDAR, D. 2011, Starija faza kulture polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj – novi izazovi (Early Urnfield Culture in Northern Croatia – New Challenges). – V: M. Dizdar, D. Ložnjak Dizdar, S. Mihelić (ur.), *Starija faza kulture polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj – novi izazovi (Early Urnfield Culture in Northern Croatia – New Challenges)*, 12–33, Zagreb, Osijek.
- LUBŠINA-TUŠEK, M. 1993, Kamnito orodje v severovzhodni Sloveniji. – V: B. Lamut (ur.), *Ptujski arheološki zbornik. Ob 100-letnici muzeja in muzejskega društva*, 31–158, Ptuj.
- LUBŠINA-TUŠEK, M. 2008a, Zgornja Hajdina – arheološko najdišče Gajče. – *Varstvo spomenikov* 44 (2007), 313–315.
- LUBŠINA-TUŠEK, M. 2008b, Zgornja Hajdina – arheološko najdišče Za vrtom. – *Varstvo spomenikov* 44 (2007), 321–323.
- LUBŠINA-TUŠEK, M. 2008c, Zgornja Hajdina – arheološko najdišče Štuki. – *Varstvo spomenikov* 44 (2007), 319–321.
- MELIK, A. 1957, Štajerska s Prekmurjem in Mežiško dolino. – Slovenija. Geografski opis II. Opis slovenskih pokrajin 2, Ljubljana.
- METZNER-NEBELSICK 2002, *Der »Thrako-Kimmerische« Formenkreis aus der Sicht der Urnenfelder- und Hallstattzeit im südöstlichen Pannonien 1. – Vorgeschichtliche Forschungen* 23.
- MLAKAR, M. 2005, *Regionalnogeografske značilnosti doline Dravinje z vidika problematike poplav*. – Diplomsko delo / Diploma thesis, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani (neobjavljeno / unpublished).
- MLEKUŽ, D. 2014, Na poti nikamor? Razpletanje prepletovalnih ugreznjenih poti. – *Arheo* 31, 7–18.
- MUCHAR, A. von 1844–1847, *Geschichte des Hertzogthums Steiermark I–IX*. – Graz.
- MURGELJ, I. 2014, Podsmreka pri Višnji Gori / Podsmreka near Višnja Gora. – V: B. Teržan, M. Črešnar (ur.) 2014, 437–450.
- MURGELJ, I. 2022, The pottery from the Bronze Age settlement at Podsmreka in the Dolenjska region / Keramika iz bronastodobne naselbine v Podsmrekina Dolenjskem. – *Arheološki vestnik* 73, 49–97.
- MURGELJ, I. et al. 2013 = I. Murgelj, D. Svoljšak, M. Culiberg, P. Leben Seljak, T. Verbič, A. Šemrov 2013, *Podsmreka pri Višnji Gori*. – *Arheologija na avtocestah Slovenije* 42.
- MÜLLER-KARPE, H. 1959, *Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen*. – *Römisch-germanische Forschungen* 22.
- NOVŠAK et al. 2006 = M. Novšak, M., B. Djurić, L. Orengo, F., Philippe 2006, *Trnava*. – *Arheologija na avtocestah Slovenije* 2.
- OMAN, D. 1981, Brinjeva gora – 1953. Obdelava prazgodovinske keramike (Brinjeva gora near Slovenske Konjice, excavation 1953). – *Arheološki vestnik* 32, 144–216.
- PAHIČ, S. 1955, Prazgodovinska seliščna najdba v Zrečah (Urgeschichtliche Fundstelle in Zreče). – *Arheološki vestnik* 6/2, 258–263.
- PAHIČ, S. 1956, Neolitske jame v Brezju pri Zrečah (Neolithische Siedlungsreste in Brezje bei Zreče). – *Arheološki vestnik* 7/3, 227–241.
- PAHIČ, S. 1962–1963, Bronastodobna gomila pod Brinjevo goro (Das bronzezeitliche Hügelgrab von Brinjeva gora). – *Arheološki vestnik* 13–14, 349–373.

- PAHIČ, S. 1965, Nova Dobrava pri Zrečah. – *Varstvo spomenikov* 9 (1962–1964), 170.
- PAHIČ, S. 1972, *Pobrežje*. – Katalogi in monografije 6.
- PAHIČ, S. 1975a, Brezje, Jazbine, Mozirska planina, Doblatina, Vrbovec. – *ANSI*, 269.
- PAHIČ, S. 1975b, Neolitsko in eneolitsko obdobje. – *ANSI*, 45–79.
- PAHIČ, S. 1981, Brinjeva gora 1953. – *Arheološki vestnik* 32, 71–143.
- PAHIČ, S. 1983, Bistriški svet v davnini. – V: J. Čar et al. (ur.), *Zbornik občine Slovenska Bistrica* 1, 39–90.
- PAHIČ, S. 1985, Podob. – *Varstvo spomenikov* 27, 299.
- PAHIČ, S. 1998, *Topografski zapiski* 1953. – Doneski k pradžini Podravja 11. – Maribor.
- PAHIČ, S. 2000, Lojze Bolta (1923–1998). – *Arheološki vestnik* 51, 254–256.
- PAHIČ, S., V. KOPRIVNIK 2002, *Sledovi davne preteklosti. Brinjeva gora z okolico*. – Maribor.
- PAHIČ, V. 1984, Koble. – *Varstvo spomenikov* 26, 208–210.
- PAHIČ, V. 1988–1989, Žarno grobišče na Brinjevi gori (Das urnenfelderzeitliche Gräberfeld von Brinjeva gora). – *Arheološki vestnik* 39–40, 181–216.
- PAKESCH, P., H. MUHITSCH (ur.) 2011, *200 Jahre Universalmuseum Joanneum 1811–201*. – Graz.
- PALATOVA, H., M. SALAŠ 2002, *Depoty keramických nádob doby bronzové na Moravě a v sousedních zemích*. – Pravěk. Supplementum 9.
- PAVIŠIČ, I. 1993, *Kasnobrončanodobno naselje Špičak u Bojačnom – prilog poznavanju Ruške grupe*. – V: B. Lamut (ur.), *Ptujski arheološki zbornik. Ob 100–letnici muzeja in muzejskega društva*, 171–189, Ptuj.
- PEKOVŠEK, M. 2009, *Arheološka najdišča in ljudsko izročilo ob zgornjem toku Dravinje*. – Diplomatska naloga / Diploma thesis, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani (neobjavljeno / unpublished).
- PERKO, D., M. OROŽEN ADAMIČ 2001, *Slovenija – pokrajina in ljudje*. – Ljubljana.
- PETRU, P. 1975, Bistrica ob Sotli. Kunšperk. – *ANSI*, 246.
- PICHLER, F. 1865–1875, *Repertorium der steierischen Münzkunde I–III*. – Graz.
- PICHLER, F. 1867, *Numismatische Karte von Steiermark in der Römerzeit mit Rücksicht auf die Antiken–Fundstellen überhaupt*. – Graz.
- PICHLER, F. 1879, *Text zur Archaeologischen Karte von Steiermark*. – Graz.
- PICHLER, F. 1880, *Archäologische Karte von Steiermark*. – Graz.
- PIRKMAJER, D. 1983, *Prazgodovinska naselbina na Rifniku, Materialne ostaline iz arheoloških izkopavanj v letih 1956–1961*. – Diplomatska naloga / Diploma thesis, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani (neobjavljeno / unpublished).
- PIRKMAJER, D. 1985, Konjiška vas. – *Varstvo spomenikov* 27, 193, sl. 4.
- PIRKMAJER, D. 1986, Zbelovska gora. – *Varstvo spomenikov* 28, 252.
- POLŠAK, A. 2003, Nekateri regionalnogeografske značilnosti Kozjanskega. – V: Kladnik, D. (ur.), *Slovenija. Vodniki Ljubljanskega geografskega društva* 3, 79–94.
- SARIA B., J. KLEMENC 1936, *Archaeologische Karte von Jugoslavien. Blatt Ptuj*. – Beograd, Zagreb.
- SARIA B., J. KLEMENC 1939, *Archäologische Karte von Jugoslavien. Blatt Rogatec*. – Zagreb.
- SCHOLZ, H. 2012, Hoard Find Places in the Context of Climatic and Environmental Changes. – V: J. Kneisel, W. Kirleis, M. Dal Corso, N. Taylor, V. Tiedtke (ur.), *Collapse or Continuity? Environment and Development of Bronze Age Human Landscapes*, Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 205, 153–167.
- SMOLNIK, R. 1994, Der Burgstallkogel bei Kleinklein II. Die keramik der vorgeschichtlichen Siedlung. – Veröffentlichungen des vorgeschichtlichen Seminars Marburg, Sonderband 9. – Münster, Hamburg.
- SMODIČ, A. 1955, Bronaste depojske najdbe v Črmožišah in v severovzhodni Sloveniji (Bronzene Depotfunde in Črmožiše und im Nordöstlichen Slowenien). – *Arheološki vestnik* 6/1, 82–96.
- STARE F. 1958–1959, Dobova. – *Varstvo spomenikov* 7, 279.
- STRMČNIK GULIČ, M. 1988–1989, Bronastodobni naselitveni kompleks v Rabelčji vasi na Ptuj (Der bronzezeitliche Siedlungskomplex in Rabelčja vas auf Ptuj). – *Arheološki vestnik* 39–40, 147–170.
- ŠAVAL, I. 1994, *Prazgodovinske naselbine v Pomurju*. – Murska Sobota.
- ŠAVAL, I., B. KERMAN 2008, *Gornje njive pri Dolgi vasi*. – Arheologija na avtocestah Slovenije 6.
- ŠAVAL, I., B. KERMAN 2014, 3. Dolga vas pri Lendavi / Dolga vas near Lendava. – V: B. Teržan, M. Črešnar (ur.) 2014, 79–82.
- ŠAVAL, I., S. SANKOVIČ 2014, 4. Nedelica pri Turnišču / Nedelica near Turnišče. – V: B. Teržan, M. Črešnar (ur.) 2014, 83–90.
- ŠERCELJ, A. 1987, Podnebje in rastlinstvo. – V: N. Trampuž Orel, B. Teržan, D. Svoljšak (ur.), *Bronasta doba na Slovenskem*, 18.–8. st. pr. n. š., Razstavn katalog, Ljubljana, 19–24, Ljubljana.
- ŠIFRER, M., 1974, Kvarterni razvoj Dravinjskih gor in bližnjega obrobja. – *Geografski zbornik* 14, 103–178.
- ŠINKOVEC, I. 1995, Katalog posameznih kovinskih najdb bakrene in bronaste dobe / Catalogue of Individual Metal Finds from the Eneolithic and Bronze Ages. – V: B. Teržan (ur.), *Depojske in posamezne kovinske najdbe bakrene in bronaste dobe na Slovenskem 1 / Hoards and Individual metal Finds from the Eneolithic and Bronze Ages in Slovenia 1*, Katalogi in monografije 29, 29–127.
- ŠKVOR JERNEJČIČ, B. 2014, *Žarna nekropola v Ljubljani in preobrazba ljubljanske skupine na prehodu iz bronaste v železno dobo*. – Doktorska disertacija / PhD thesis, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani (neobjavljeno / unpublished).
- TERŽAN, B. 1983, Das Pohorje – ein vorgeschichtliches Erzrevier? (Pohorje – prazgodovinski rudarski revir?). – *Arheološki vestnik* 34 (1984), 51–84.
- TERŽAN, B. 1987, Verovanje in obredi. – V: *Bronasta doba na Slovenskem*, 18.–8. st. pr. n. š. Razstavn katalog, 65–78, Ljubljana.
- TERŽAN, B. 1990, *Starejša Železna doba na Slovenskem Štajerskem / The Early Iron Age in Slovenian Styria*. – Katalogi in monografije 25.
- TERŽAN, B. 1999, An Outline of the Urnfield Culture Period in Slovenia / Oris obdobja kulture žarnih grobišč na Slovenskem. – *Arheološki vestnik* 50, 97–143.

- TERŽAN, B. 2001, Die spätbronze- und früheisenzeitliche Besiedlung im nordöstlichen Slowenien. Ein Überblick. – V: A. Lippert (ur.), *Die Dra-, Mur- und Raab-Region im 1. vorchristlichen Jahrtausend*, Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 78, 125–135.
- TERŽAN, B. 2021, Gračič pod Brinjevo goro – Nekropola kulture žarnih grobišč. III. Kronološki oris / Gračič below Brinjeva gora – A necropolis of the Urnfield Period. III. Chronological outline – V: B. Teržan, M. Črešnar 2021 (ur.), *Pohorsko Podravje pred tremi tisočletji. Tradicija in inovativnost v pozni bronasti in starejši železni dobi / Pohorsko Podravje three millennia ago. Tradition and Innovation in the Late Bronze and Early Iron Ages.* – Katalogi in monografije 44, 299–328.
- TERŽAN, B., M. ČREŠNAR (ur.) 2014, *Absolutno datiranje bronaste in železne dobe na Slovenskem / Absolute dating of the Bronze and Iron Age in Slovenia*, Katalogi in monografije 40.
- TICA, G., B. DJURIĆ 2007, Šmatevž. – Arheologija na avtocestah Slovenije 4.
- TICA, G., M. RAVNIK 2016, Rimskodobni objekt v Konjiški vasi. – V: A. Boldin (ur.), *Konjice: 870 let prve pisne omembe*, 48–58, Slovenske Konjice.
- TIEFENGRABER, G. 2005, Untersuchungen zur Urnenfelder- und Hallstattzeit im Grazer Becken. – *Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie* 124.
- TOMAŽ, A. 2010, *Gomile pri Lenartu v Slovenskih Goricah.* – Arheologija na avtocestah Slovenije 11.
- TOMAŽ, A. 2014, 8. Lenart v Slovenskih Goricah / Lenart in Slovenske Gorice. – V: B. Teržan, M. Črešnar (ur.) 2014, 191–195.
- TOMAŽIČ, S., S. OLIČ 2009, Šiman pri Gotovljah. – Arheologija na avtocestah Slovenije 9.
- TURK, P. 1996, Datacija poznobronastih depojev / The Dating of Late Bronze Age Hoards. – V: B. Teržan (ur.), *Depoje in posamezne kovinske najdbe bakrene in bronaste dobe na Slovenskem 1 / Hoards and Individual Metal Finds from the Eneolithic and Bronze Ages in Slovenia 1*, Katalogi in monografije 30, 89–124.
- TURK, P. 2012, Die Horte der Bronzezeit und ihre Fundplätze im "Kreuzungsbereich der Welten". – V: S. Hansen, D. Neumann, T. Vachta (ur.), *Hort und Raum. Aktuelle Forschungen zu bronzezeitlichen Deponierungen in Mitteleuropa*, Berlin Studies of the Ancient World 10, 211–226.
- VINSKI-GASPARINI, K. 1973, *Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj.* – Monografije 1.
- VINSKI-GASPARINI, K. 1983, Virovitička grupa. – V: *Praistorija jugoslavenskih zemalja* 4, Bronzano doba, 547–647, Sarajevo.
- VOGRIN, A. 1986, Črnlolica pri Rifniku. Gomila iz starejše železne dobe. – *Arheološki pregled* 27, 68.
- VOGRIN, A. 1988, Buče. – *Varstvo spomenikov* 30, 192.
- VRENČUR, I. 2011, Črnlolica pod Rifnikom. Bronastodobno grobišče in železnodobna gomila. – Diplomsko delo / Diploma thesis, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani (neobjavljeno / unpublished).
- VRENČUR, I. 2018, *Prazgodovinska naselbina Rifnik pri Šentjurju.* – Doktorska disertacija / PhD thesis, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani (neobjavljeno / unpublished).
- Neobjavljena poročila / Unpublished reports
- BRICELJ, M. 2009, *Poročilo o arheološkem nadzoru pri izgradnji plinovoda R21A Šmarje pri Jelšah – Slovenske Konjice* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- BRICELJ et al. 2011 = M. Bricelj, Š. Karo, N. Veršnik, B. Nadbath, R. Erjavec, M. Murko, M. Lavrič, M. Arh 2011, *Ocena arheološkega potenciala območja DPN za zagotavljanje poplavne varnosti v Spodnji savinjski dolini* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- BRICELJ et al. 2012 = M. Bricelj, N. Veršnik, M. Černe, T. Mulh, G. Rutar, B. Nadbath 2012, *Ocena arheološkega potenciala na območju DPN za prenosni plinovod Zanka Zreče, metodi 5–6, II. faza* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- ČUFAR et al. 2015 = K. Čufar, L. Krže, M. Merela, 2015, *Raziskava lesa z bronastodobnega najdišča Blato pri Slovenskih Konjicah* (hrani: Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani / kept by: Biotechnical Faculty, University of Ljubljana).
- DJURIĆ, B., E. I. PINTER 1994, *Poročilo o ekstenzivnem arheološkem pregledu 2* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- DRAKSLER, M. 2008, *Arheološka topografija Zgornje savinjske doline, občina Nazarje* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- DRAKSLER, M., S. VUČKOVIČ 2008, *Arheološka topografija Zgornje Savinjske doline, občini Mozirje in Rečica ob Savinji* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- DRAKSLER et al. 2010 = M. Drakslar, I. Vrenčur, L. Rožič 2010, *Arheološka topografija občine Ljubno ob Savinji* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- FIRŠT, S. 2015, *Arheološka topografija zgornjega dela Dravinjske doline v času od mlajše kamene dobe do srednjega veka* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- KLASINC, R., B. LAHARNAR 2007, *Poročilo o arheoloških raziskavah na lokaciji Terme Zreče – Nova Dobrava* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- MERC, V. 2010, *Poročilo o predhodnih arheoloških raziskavah v Žalcu* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- MERC, V. 2015, *Poročilo o predhodnih arheoloških raziskavah v Oplotnici na območju dediščine Oplotnica – arheološko območje Oplotnica* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- MERC, V. 2019, *Poročilo o opravljenih predhodnih arheoloških raziskavah na arheološkem območju Oplotnica* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- MERC, V. 2020, *Poročilo o predhodnih arheoloških raziskavah – arheološka raziskava ob gradnji na projektu izgradnje objekta »kablovod 20 Kv, RTP Lava – TP magistrala zahod«, na območju arheološkega najdišča Celje* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- MLEKUŽ, D. 2011, *Arheološka interpretacija lidar posnetkov.* – V: N. Veršnik, D. Mlekuž, M. Bricelj, B. Nadbath, Š. Karo, G. Rutar, M. Lavrič, M. Murko, R. Erjavec, M. M. Horvat, M. Vinazza, J. Rihter, V. Mozetič, A. Inkret 2011, *Ocena arheološkega potenciala območja DPN za zagotavljanje poplavne varnosti v Spodnji savinjski dolini, metode 1–6* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- MURKO, M., M. ARH 2018, *Poročilo o izvedenih arheoloških raziskavah ob gradnji zaradi dograditve optičnega*

- omrežja na območju FL Bistrica ob Sotli – GPON Bistrica ob Sotli (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- MURKO et al. 2021 = M. Murko, T. Mulh, N. Veršnik 2021, *Poročilo o izvedenih arheoloških raziskavah na območju gradnje parkirišča in rekonstrukciji ceste ob samostanu Nazarje* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- NOVŠAK et al. 2017 = M. Novšak, M. Pekovšek, T. Verbič, T. Leskovar, I. Bekljanov Zidanšek, P. Vojaković, A. Šemrov, R. Erjavec, J. Brečić, B. Plohl, J. Skorupan, J. Lorber, *Poročilo o arheoloških raziskavah ob statični sanaciji podružnične cerkve sv. Janeza Krstnika v Orehovcu pri Zibiki* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- ODAR, B. 2017, *Poročilo o izvedbi arheoloških raziskav na Donački gori* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- OLIČ, S. 2020, *Poročilo o arheološkem testnem izkopu in raziskavi ob gradnji na lokaciji Bistrica ob Sotli* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- PERKO et al. 2021 = M. Perko, M. Draksler, S. Hvalec 2021, *Arheološke raziskave ob izgradnji več enostanovanjskih hiš v Ložnici pri Celju* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- PRAPROTNIK, T. 2017, *Poročilo o izvedbi arheoloških raziskav na lokaciji komunalne ureditve parcel 1149/6, 1149/11, 1151/1 in 1076 k. o. Medlog (OPPN Babno – Ložnica IV)* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- RIŽNAR, I. 2015, *Geološka analiza najdišča Blato pri Slovenskih Konjicah* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- SOVDAT, N. 2023, *Poročilo o arheološkem nadzoru pri projektu Gradnja večstanovanjskih objektov Babno 1* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- STERGAR, P. 2013, *Poročilo o predhodni arheološki raziskavi na območju OPPN za ureditev izven-nivojskega križanja železniške proge Maribor-Zidani most in prestavitve regionalne ceste R1-219/1236 v Brežnici* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).
- TOŠKAN, B. 2009, *Živalski ostanki s poznobronastodobnega najdišča Blato 2 pri Slovenskih Konjicah* (hrani: arhiv ZVKDS / kept by: archive ZVKDS).

Bronze age sites in the upper Dravinja Valley, Savinja Valley and in the Kozjansko region

Summary

The paper presents sites from the area of the Upper Dravinja Valley, the Savinja Valley and the Kozjansko area (NE Slovenia), which date to the Bronze Age and the transition to the Early Iron Age (*Fig. 1*).

This area has been considered in previous topographical surveys of the region of Štajerska (Lower Styria). The development of the understanding of the archaeological landscape of the area under consideration is best reflected by the archaeological map of Friedrich Pichler (1879, 1880), the archaeological map of Balduin Saria and Josip Klemenc (1939) and the contributions of Stanko Pahič in the *Arheološka najdišča Slovenije* (The Archaeological Sites of Slovenia) publication (1975). The survey of prehistoric sites is more extensive and chronologically heterogeneous now.

THE UPPER DRAVINJA VALLEY

It forms a major part of the Dravinjske gorice and is characterised by the eponymous river drainage system. In its upper stream, the Dravinja River flows rapidly through a steep gorge, but in the middle and

lower streams, the valley widens gradually, and the riverbed finally meanders through flat lowlands.¹

The settlement at Blato below the Konjiška gora ridge

It was possible to reconstruct four small vertical wooden post-built, single-roomed buildings of similar size and orientation in the settlement at Blato (*Fig. 2–4*). Despite the small number of finds, above all of cooking and storage vessels, clay spindle whorls, clay daub and animal bone, the author suggests that this site represents an agricultural settlement with a predominantly stock-raising economy, which was supplemented by cloth and pottery production for local consumption. The existence of a northwest-southeast oriented path is also posited close to the Blato settlement on the river terrace beneath Konjiška gora. It represents a border zone between the seasonally flooded Dravinja river valley in the north and the forested area of the Konjiška gora

¹ Melik 1957, 363; Šifrer 1974, 105; Mlakar 2005, 18.

uplands to the south. The settlement analysis also takes into account the relationship between the settlement at Blato and the contemporary upland settlements, especially Brinjeva gora.

The large pit SE 2012

A large pit (7.4 × 9.5–10 m, max. depth 2.5 m) was located on the edge of the terrace, approximately 250 m from the settlement at Blato. It was cut into the water table and contained a considerable amount of Late Bronze Age pottery, large river cobbles, animal bone, charcoal and wood fragments. A relatively well-preserved waterlogged oak trunk lay on the base of the pit (Fig. 5–7).

Its form and location close to the edge of the river terrace, as well as the large quantity of pottery fragments in the fill, indicate the anthropogenic origin of the pit. The silty clays in the lower part (SE 2005, SE 2015, SE 2004) are deposits from standing water derived from groundwater, whilst the latest prehistoric fill is a flood sediment of the Dravinja River (SE 2014). Thus, the pit represents a closed prehistoric context up to the level of modern plough soil and turf line (SE 2002, SE 2001). The interpretation of the Dravinja River filling the pit with sediments during a flood is based on the study of the wider watershed in the Upper Dravinja Valley and the natural narrows between Homec and Vrh above Podob (Fig. 8: A) and around Mlače and Zbelovo (Fig. 8: B, C).

Typological–chronological analysis of the pottery from pit SE 2012

The density of pottery finds peaked in the central part of the pit.² Reconstructions suggest that it contained at least 126 different vessels and two pyramidal loom weights.³ The pottery assemblage in the pit was dominated by storage vessels, including large jars of various forms, often decorated with a finger-tipped rib and furnished with tongue-shaped lug handles, smaller jars, two-handled jars (*amphorae*) in characteristic fine ware with a variety of incised decorations, numerous bowls, occasional examples of small cups, jugs and trays (Pl. 1–3). On the basis

of comparative analysis, the results of the typological and chronological analysis were embedded in the network of the other sites that are known so far in the regions of Podravje, Posavinje and Pomurje, which permitted the inclusion of the Blato site in the wider area of the Ruše cultural group. Many of the vessels are of relatively long-lived types, but they can be dated to the chronological period of the Hallstatt A (Ha A) – Hallstatt B (Ha B) phases, with emphasis on the latter. Some of the best-preserved vessels are on display at the Celje Regional Museum.

Globular L1 (Pl. 1: 98) and oval jars L2 (Pl. 1: 97) with an everted rim are among the long-living types, appearing in inventories of almost all settlements and cemeteries of the Late Bronze and Early Iron Age.⁴ The bucket-shaped jars with a more or less everted rim L3a, L3b (Pl. 1: 19, 141) are more likely to be associated with the Ha A phase (the Rogoza–Orehova vas horizon),⁵ although individual ones also appear in the Late Urnfield Culture horizon, as do the pots from Grajski grič in Ptuj.⁶ The same applies to the large belly-shaped storage pots L5 (Pl. 1: 171), which were found in Ha A and Ha B deposits, but seem to show an older tradition of the Ha A phase.⁷ One such pot from Blato has a tongue-shaped handle with three vertical holes on the greatest circumference, which have been filled with resin (Pl. 1: 171). Pinholes on the grips are not very common, three of them being an exception.⁸ A large biconical pot with a conical neck and a strongly twisted rim L4 (Pl. 1: 116) dates to the Ha B2 phase.⁹

⁴ See pot analogies for degree Ha A from Ormož (Lamut 1988–1989, 237–239, t. 1: 12, t. 15: 1), Rogoza (Črešnar 2010, 35, sl. 14, tip L4, t. 1: 2, t. 10: 5; 11: 6, 7), Orehova vas (Grahek *et al.* 2015, 34, G103, G251, G228) and for degree Ha B from Poštela (Teržan 1990, 31–32, sl. 1: 2, 4, t. 22: 1), Pobrežje (Pahič 1972, t. 3: 8), Grajski grič – Ptuj (Dular 2013, 145–146, t. 29: 1, 3, 5, 8, t. 12: 3, t. 30: 1), Stillfried (Hellerschmid 2006, 168, t. 2/1, 36/4, 86/5, 98/7, 4/2, 101/4, 92/6, t. 72/6, 92/6, 98/7) and Burgstallkogel (Smolnik 1994, t. 64: 8, t. 8: 11, 62: 2).

⁵ See pot analogies from Rogoza (Črešnar 2010, t. 10: 6) and Orehova vas (Grahek *et al.* 2015, G286, G287).

⁶ Dular 2013, 32–33, sl. 8: L9, t. 5: 1; see Bricelj 2018, t. 22: 99.

⁷ See finds from Brinjeva gora (Oman 1981, 145, t. 14: 1) and from the I. cultural horizon from Gornja Radgona (Šavel 1994, 90).

⁸ One or two vertical holes are known from handles on pots from Brinjeva gora (Oman 1981, t. 57: 10, 11), Oloris by Dolnji Lakoš (Dular *et al.* 2002, t. 21: 1, t. 55: 3) and from Grajski hrib in Gornja Radgona (Dular 2013, t. 64: 6).

⁹ See finds from Ruše (Müller–Karpe 1959, 118, t. 108: C, 114: A), Pobrežje (Pahič 1972, t. 1: 15, 2: 1, 31: 8) and

² Out of a total of 5192 fragments of pottery in the pit, 4859 were prehistoric; the remaining 333 finds belong to the Roman, Late Medieval and Modern periods.

³ Bricelj 2018, 79–80, t. 1. The finds are numbered the same as in the catalogue in the Bricelj 2018 dissertation, where the catalogue descriptions are given. The most numerous were pots (50), bowls (26) and smaller pots (12), there was less amphorae (7), small cups (4), two pyramidal loom weights and a jug.

Smaller globular M11 (*Pl.* 2: 96) and oval pots M12 (*Pl.* 2: 82) are dated to the Ha A–Ha B phases.¹⁰ The pot from Grajski grič in Ptuj¹¹ is decorated with incised zigzag lines and a spruce branch motif, similar to the pot from Blato (*Pl.* 2: 96). A smaller belly-shaped pot M13 (*Pl.* 2: 83) and pots with a conical neck, some with a pronouncedly everted rim M14 (*Pl.* 2: 12,164) show characteristics of the Late Urnfield culture horizon.¹² Similarities can also be found in the material from the flat cremation necropolis at Miklavž na Dravskem polju, Grave 2, which also contains a twisted iron torque, a fragmented bronze bracelet with incisions, and a blue glass bead. A radiocarbon-dated sample of burnt bone is available, which places the grave in the 9th century BC.¹³

Bowls are the second most numerous vessel type in the pit SE 2012. Bowls with an everted rim S3a, S3b belong to the Rogoza–Orehova vas horizon (Ha A; *Pl.* 2: 93,111).¹⁴ Closed contexts from Rogoza¹⁵ and Orehova vas¹⁶ containing similar bowls have been radiocarbon dated to the same period. Shallow S1a (*Pl.* 2: 89,143) and deep S1b (*Pl.* 2: 92) bowls with inverted rims belong to the broader time range of Ha A–Ha B phases and to the transition to the Early Iron Age. A shallow bowl with an inverted rim, as well as a horizontal and stripes of vertical furrowed incisions combined by zigzag incisions, all filled with white incrustation (*Pl.* 2: 143) and a bowl with oblique grooves (*Pl.* 2: 89) are important for a narrower dating to the Ha B phase. The closest comparisons to both are found in the bowls from

Brinjeva gora layers 4 and 5 (Ha B) and other sites in Podravje.¹⁷ B. Teržan pointed out the connections with cultural groups of the Early Iron Age of the Danube and the Balkans when discussing the decorative features of pottery from Brinjeva gora.¹⁸

Among the fine ware, we highlight a small cup with a high handle, as well as short parallel oblique impressions filled with white incrustation on the shoulder Sk1 (*Pl.* 2: 156), which dates to the early Ha B period,¹⁹ as does the only jug from the pit SE 2012 (*Pl.* 2: 112). The finds also included biconical amphorae with high conical necks, with everted rims and various decorations on the neck-to-shoulder transition A1 (*Pl.* 3: 158,160,161,8,117), which belong to the Ha B phase.²⁰ Smaller wide-bodied amphorae with low necks A2 (*Pl.* 3: 95) are similar examples from Brinjeva gora²¹ and Pobrežje.²² Among the finds were fragments of various baking lids with handles P1, P2 (*Pl.* 2: 107,108; 137) and two pyramidal loom weights (*Pl.* 3: 81,139), to which we find analogies in many of the already mentioned sites.

Dendrochronological analysis and radiocarbon dating of samples from the pit SE 2012

The wood from the bottom of the pit (*Fig.* 7) is oak (*Quercus* sp.) with 156 preserved annual rings, without sapwood.²³ Eight radiocarbon-dated samples of charcoal, wood and animal bones from the pit SE 2012 have been published individually,²⁴ so here we present an additional radiocarbon analysis of two oak samples from the bottom of the pit (SE 2005). Due to the narrow annual rings and the poor preservation of the wood, 10 annual rings were removed from the two extreme parts of the sample (Beta-431718 is a sample of ten annual rings next

Ljubljana cemetery SAZU (Škvor Jernejčič 2014, 16–17, sl. 4.2).

¹⁰ See finds from the third settlement layer on Brinjeva Gora (Oman 1981, t. 28: 5), Oloris by Dolnji Lakoš (Dular *et al.* 2002, 148, fig. 5, t.1: 6,7, t. 15: 11), from I. in II. cultural horizon from Gornja Radgona (Šavel 1994, 90, app. 48: 3, app. 50: 9).

¹¹ Dular 2013, t. 54: 10.

¹² See finds from settlement Stillfried (Hellerschmid 2006, 158, 209, t. 42/4).

¹³ Črešnar, Murko 2014, 207–209, fig. 10.4: 6, fig. 10.5; Črešnar, Teržan 2014, 697, fig. 32: 10_KIA39670.

¹⁴ See finds from Brinjeva gora (Oman 1981, 144, 149, t. 5: 3, 9: 3), Ormož (Lamut, 1988–1989, 237, t. 1: 17), Batina in southeastern Pannonia (Metzner–Nebelsick 2002, 137, Abb. 52: 4) and in ceramic depots from the site Pavlov 1 (Palatova, Salaš 2002, fig. 18: 59, t. 12 A) and Stari Liskovec 2 (Palatova, Salaš 2002, fig. 18: 73, 43–44, t. 15 B: 6,7; Čižmarova 1978).

¹⁵ Črešnar 2010, 18–19, fig. 6: So5, t. 2: 5; 8: 2; 9: 5; Črešnar 2014, 242, 693–694, fig. 13.20, 30.

¹⁶ Grahek 2014, 255–256, 260, 268, fig. 14.1.8: 4, 14.1.12; Črešnar, Teržan 2014, 693–694, fig. 30.

¹⁷ Oman 1981, 145–151, t. 3: 17, 20; 7: 9, 11; 34: 3; 40: 1–2.

¹⁸ Teržan 1990, 36–42.

¹⁹ See finds from Rogoza (Črešnar 2010, 29, Skd4, t. 4: 5), Ruše (Müller–Karpe 1959, t. 108: A; 109: M; 110: D; Kaerner 1988–1989, 228, fig. 9: 11; Črešnar 2006, 128, Skd3) and cemetery Kalsdorf (Tiefengraber 2005, 107, Abb. 36: IXa).

²⁰ See finds from Ormož (Lamut 1988–1989, 237–239, t. 5: 3; 7: 2; 2: 16 [Ha B1 – B2]; t. 12: 21 [Ha B3]), Ruše, grave 99 (Müller–Karpe 1959, t. 111: J3), Maribor (Müller–Karpe 1959, t. 122: 20; S. Pahič 1966, 117) and Pobrežje (Müller–Karpe 1959, t. 123: 16; Pahič 1972, t. 25: 10).

²¹ Oman 1981, t. 55: 1.

²² Pahič 1972, t. 4: 14.

²³ Čufar *et al.* 2015, 1–3, fig. 1.

²⁴ Bricelj 2014, 287–298.

to the cut, Beta-431719 is a sample of ten annual rings closer to the bark; *Fig. 9*).

The sample from the outer part of the trunk (*Fig. 10: B*) is important for approximating the time of the cutting, and the second sample, which we know is 146 years older, as there were 146 annual rings between them, narrows the interval (*Fig. 10: A*). Since the sample has no sapwood, we assume that the tree was felled at least 15 years after the radiocarbon date. Modelling using the wiggle-match method to narrow the interval of the two dated samples and for the calculation of the probable time the tree was cut down showed that the oak tree was cut between 916–876 BC (68.3% probability) or between 962–831 BC (95.4% probability) (*Fig. 10: C*).²⁵

Next, we wanted to understand the entire context better by modelling the dating of samples from SE 2004, SE 2005, SE 2015, created within one phase.²⁶ Despite the expected narrower time range, the modelled dating still points to an approximate time span from the second half of the 10th to the first half of the 8th century BC, with an emphasis on the 9th century BC. We believe that the most reliable older dating limit is represented by the dendrochronologically modelled oak sample (between 916–876 BC [68.3% probability] and 962–831 BC [95.4% probability]) and that the cave context is chronologically completed by the youngest samples animal bones from approximately the first half of the 8th century BC (*Fig. 11*). The reasons for the demise of the Blato settlement may be linked to the climate changes around 800 BC and more precisely to a flooding event, which caused the river Dravinja to cross the banks of the terrace, as the deposits in the pit confirm. Climate changes, in relation to natural and anthropogenic factors, have always strongly influenced the settlement of individual areas.²⁷

Deposition of pottery in the pit SE 2012

The pit is exceptional in terms of its shape, position, waterlogged character and finds, but it is more difficult to explain its purpose. Taking into account the various environmental and archaeological factors, an attempt has been made to explain

the formation and function of the pit and suggest a series of hypotheses. The large quantity of pottery vessel sherds suggests that the pit may be interpreted as a storage pit or rather as a form of cooler, in which large jars and pythoi containing foodstuffs were placed in cold water. Varieties of pits in settlements are also often interpreted as rubbish pits. However, those on contemporary sites in Slovenia are usually smaller in dimension, closer to the other buildings and rarely contain complete vessels. Based on the range and large quantity of complete and broken vessels, the non-local quarry stone and river cobbles, as well as the oak trunk on the pit base, an interpretation of the complex as a ritual deposit associated with the adjacent Late Bronze Age settlement is suggested (*Fig. 12*).

We assume that it was not a single event, but rather a series of ritual activities related to the settlement. The analysis of the finds showed a difference between the method of depositing older and younger types of vessels. It is assumed that initially broken vessels or their parts were deposited in the pit, but later, the method of the practice changed and whole, mostly finely made and decorated vessels with organic contents were deposited in the pit. Traces of organic remains are preserved on the walls of some containers. There were also 39 animal bones in the cave, which lay individually in layer SE 2004 and slightly fewer in layer SE 2005.²⁸ Therefore, we interpret the pit SE 2012 in Blato as a ceramic depot, typical of the Late Bronze Age but still unparalleled in our area. Ceramic hoards were usually deposited in a variety of contexts, such as pits, natural depressions, or submerged in water. Entire vessels with their contents may have been deposited, or only their parts; often there were also other ceramic objects, animal bones, stones, or other artefacts.²⁹

The analysis of radiocarbon dates, dendrochronology and the pottery assemblage show that the deposition in Blato was carried out in a relatively short period – presumably in a range of 100 years, within the Late Urnfield Culture horizon (Ha B1–B2 or the second half of the 10th and 9th centuries BC, *Fig. 11*). A similar but larger structure made of wood, which Italian archaeologists called a “pool” (*vasca*), was discovered in Noceto, in the Emilia-Romagna region. Among other things, a

²⁵ Čufar *et al.* 2015, 3, fig. 1.

²⁶ The geological analysis of the pit with the definition of water-bearing layers and the assembly of ceramic vessels indicate probably different events within one phase – within Late Urnfield culture horizon (Bricelj 2018, 161–162, fig. 76).

²⁷ Šercelj 1987, 20.

²⁸ report Toškan 2009 (specimens of domestic animals predominate (domestic cattle, pig, piglet, dog), specimens of wild animals are rare (wild pig, doe?)).

²⁹ Bricelj 2018, 221–257.

large quantity of completely preserved ceramic vessels belonging to the Middle Bronze Age (15th century BC) was ritually deposited there.³⁰

UPPER DRAVINJA VALLEY IN THE BRONZE AGE

(Fig. 1: 1–26)

There is still only superficial knowledge about the Early and Middle Bronze Ages in this area. The chronologically heterogeneous composition of a batch of six bronze objects from the gorge of the Bela stream near Poljčane (cat. no. 5) indicates the deposition of objects over a long period of time, from the Early to the Late Bronze Age (Bd A/B1 – Ha B1). A small number of finds from Brinjeva gora (cat. no. 23), finds from the barrow at the homestead Sadek in Brezje near Oplotnica (cat. no. 1) and some pottery fragments from Pavlakova jama (cave) near Zreče are belonging to the Middle Bronze Age (cat. no. 26).³¹ In the Urnfield Culture of Ha A phase increased occupation of the hilltop settlement at Brinjeva gora (cat. no. 23) is attested, continuing into the Late Urnfield Culture horizon and into the time of the Early Iron Age (Ha B, Ha C). Finds from Ljubična above Zbelovska gora (cat. no. 11), from the lowland settlement Blato (cat. no. 8) and from Nova Dobrava near Zreče (cat. no. 25), as well as a small number of fragments of pottery from Pavlakova jama (cat. no. 26) also belong to the Late Bronze Age. Excavations in the village Gračič below Brinjeva gora (cat. no. 24) revealed a flat cremation cemetery from this period. On the basis of typo-chronological comparative analysis, Teržan attributed the finds from Gračič between the Ha A2/B1 and Ha B1/B2 phases, which was confirmed by radiocarbon dates; it is, therefore, a relatively short-lived burial site of three or four generations.³² Occupation of the settlements on Brinjeva gora and Blato, which are only 5.3 km apart, was contemporaneous during the Late Bronze Age. The settlement on the mountain developed and expanded over time, but on the other hand, the stratigraphy and the absence of traces of any building repairs on Blato indicate a short-term settlement with a single occupation phase.

The hilltop settlement at Ljubična above Zbelovska gora (cat. no. 11) played a dominant role in the southeastern part of the valley. It had several settlement phases of varying lengths, dating from at least the 11th century BC to the 10th century AD. The area of the prehistoric enclosure is almost entirely visible in the LiDAR image.³³ In addition to a fragment of a bronze sickle,³⁴ an anthropomorphic bronze pendant, a bronze spear, a sword and a long-handled sickle,³⁵ which are believed to be contemporaneous with the material from Blato, attention should also be drawn to three new hoard finds: two completely extant sickles, found on the southern slopes of Ljubična,³⁶ a hoard of three bronze axes with lugs and a hoard of 25 bronze ingots.³⁷ This places Ljubična among the important sites during the 11th and 10th centuries BC. The settlement retained its importance even at the beginning of the Iron Age, as parts of Thraco-Cimmerian horse equipment, an iron tubular axe, a kettle with double-cross handle holders and an iron needle with a biconical head were found.³⁸ The importance of the Ljubična area (Fig. 13) is also confirmed by individual finds of prehistoric pottery and stone tools from the topographical tours on Laze in Zgornje Ljubično (cat. no. 12), on Vrh above Laze (cat. no. 14) and on Ranča (cat. no. 13).

The Early Iron Age hill settlements at Vrhek nad Podobom (cat. no. 17; the associated flat cremation cemetery from the Ha C period at Laze, cat. no. 18) and at Homec above Žiče (cat. no. 9) have as well been occupied since the transition of the Late Bronze Age into the Iron Age. East of Loče, the hill Zbelovska gora above Zbelovo (cat. no. 21) rises steeply, a site sporting artificial terraces on the western peak, where prehistoric pottery finds were collected during topographical surveys. The Železnik hill in Loče (cat. no. 15), with its artificially transformed plateau and fragments of prehistoric pottery, was also a suitable place for settlement along the Dravinja. The individual finds in Malahorna (cat. no. 3), Konjiška vas – Podmočle (cat. no. 10), Slovenske Konjice (cat. no. 20), Železnik in Loče (cat. no. 15) and next to the church of Sv. Duh (the Holy Spirit) in

³⁰ Cremaschi *et al.* 2021.

³¹ Pahič, Koprivnik 2002.

³² Črešnar *et al.* 2014, 305–311; Črešnar, Teržan 2014, 695–697, fig. 32; Teržan 2021.

³³ Ciglencečki 2016b, 38–39, fig. 6.

³⁴ Šinkovec 1995, 127, t. 144: 15.

³⁵ Ciglencečki 2016b, 40, fig. 8.

³⁶ Ciglencečki 2016b, 40, fig. 8.

³⁷ Turk 2012, 211–226; Ciglencečki 2016b, 40.

³⁸ Ciglencečki 2016b, 41.

Loče (cat. no. 16) indicate some land use of the lowland area as well.

On the river terrace below Konjiška gora, south of the Blato settlement, we assume the course of one of the paths to the northwest to Brinjeva gora and southeast to Homec, Podob, Loče and further to Ljubična gora. It is a border zone of a wide terrace between the flood valley of Dravinja in the north and the forested slopes of Konjiška gora in the south, which we name Corridor A (*Fig. 14: A*). Due to modern land use, past traces in the Corridor A area have already been heavily blurred, so LiDAR imaging is not of much help. This changes when we approach the slope of Konjiška gora, where at least two traces of hollow ways are clearly visible crossing Konjiška gora (Corridors B and C). Archaeological finds from the Corridor B (*Fig. 14: B*) area are absent for the time, but due to the strenuous steepness, it was only recently called "Kill Horse" among the locals. In the Corridor C area (*Fig. 14: C*), a polished stone axe was found at the hunting lodge above Konjiška vas.

THE UPPER SAVINJA VALLEY IN THE BRONZE AGE

(*Fig. 1: 27–42*)³⁹

The Upper Savinja Valley is an extensive Alpine landscape in the heavily forested area of the Kamnik-Savinja Alps, in the basin of the upper reaches of the Savinja River. Streams and rivers in higher areas create narrow valleys, depositing different sediments in lower locations. This paper considers the lower part of the Upper Savinja Valley, the area of the municipalities Ljubno ob Savinji, Mozirje, Rečica ob Savinji and Nazarje.

Although Bronze Age settlements are not attested in this area, the locations of individual finds indirectly indicate that human presence gradually increased in density, pointing to potential settlement sites. These are mostly naturally somewhat elevated and sometimes levelled spaces, such as the terrace at the confluence of Ljubnica and Savinja rivers, which rise above Ljubno (cat. no. 27). Finds of prehistoric pottery, a bronze axe and pieces of bronze and iron slag attest human activity on Gradišče hill at the confluence of the Savinja and Dreta rivers in Nazarje (cat. no. 34). A probable Early Iron Age tumulus (cat. no. 39) is situated

near Rečica ob Savinji. On the Prazikove njive plot near Rečica ob Savinji (cat. no. 40) prehistoric pottery fragments were found. A small part of an Early Iron Age flat cremation cemetery is known from Šentjanž near Rečica ob Savinji (cat. no. 41), dating from the second half of the 8th century to the mid-7th century BC by Teržan. The associated settlement might be located on the Gradišče above Šentjanž hill (cat. no. 42), which is distinguished by artificial terraces and drystone ramparts. The two bronze flame-formed spears from Šmihel nad Mozirjem (cat. no. 30) and a bronze sickle from Jazbine near Sela–St. Radegunda (cat. no. 29) belong to the Late Bronze Age (Bd D/Ha A). On the small plateau at the top of Štrucljevo gradišče (cat. no. 28), two ditches are visible on the northwest side. In 1960, two test trenches were cut, one crossing the ditches, the other on the edge of the plateau; a stone axe was found in addition to medieval remains, thus far the sole prehistoric remnant. We obtained some potential prehistoric sites in the vicinity of Nazarje, Potok near Kokarji and Šmartno ob Dreti (cat. no. 32–33, 35–37), where Bronze Age and/or Early Iron Age pottery fragments were discovered during topographic surveys, added by a flint tool in the case of Dobletina. Also, in the area of Dobletina, V. Kolšek and L. Bolta mentioned finds of amorphous ceramic fragments. The sole metal hoard from the Urnfield Culture period, composed of three bronze two-handed sickles with three ribs on the handle, was discovered in Čreta pri Krokarjah (cat. no. 31).

THE LOWER SAVINJA VALLEY IN THE BRONZE AGE

(*Fig. 1: 43–61*)⁴⁰

The Lower Savinja Valley comprises the western and central part of the Celje basin, decisively shaped by the Savinja River and its tributaries. Most of the central part of the area on both sides of the Savinja valley is covered with unconsolidated quaternary deposits.⁴¹

During excavations prior to road construction of a highway, a Bronze Age settlement was discovered on the slope above the Ložnica stream, at the site Šiman near Gotovlje (cat. no. 57). The remains of residential buildings, numerous frag-

³⁹ The literature for the mentioned sites is listed in the site catalogue.

⁴⁰ The literature for the mentioned sites is listed in the site catalogue.

⁴¹ Perko, Orožen Adamič 2001.

ments of pottery and stone tools bear witness to multiple settlements in the prehistoric and later Roman periods. Ceramic finds indicate settlement in the Middle Bronze Age horizon: the Bronze Age tumulus culture and possibly the Virovitica group (*Pl.* 4). The cave Guzejeva jama in Liboje (cat. no. 59) was also inhabited in the Early Bronze Age, where a clay floor, pottery, bone awls, a stone axe, a flint chip, a grindstone, charcoal, and animal bones were found. The outset of the settlement at Šmatevž (cat. no. 44) dates to the beginning of the Late Bronze Age, but it was abandoned for some time at the end of the Virovitica-group period, only to be reoccupied during the Ha B phase and again in the Early La Tène period. The Miklavški hrib above Celje (cat. no. 47) settlement, rising above the Savinja, which then flowed further north than today, was also inhabited from the end of the Bronze Age and during the Earlier Iron Age. Late Bronze Age (Bd D/Ha A) individual metal finds were also found in the Savinja River (cat. no. 48) and in nearby Polule (cat. no. 49). In the north-western part of Celje, in the area of Ložnica (cat. no. 50), fragments of prehistoric pottery have been discovered in recent years in addition to numerous remains from the Roman period. Scarce Bronze Age settlement remains and fragments of pottery were also found in Vojnik (cat. no. 54). On the basis of Bronze Age and/or Iron Age pottery, the following potential lowland sites Ciglarca (cat. no. 45), Ob cesti (cat. no. 46) and Juhantove njive near Orla vas (cat. no. 43) can be listed, which show that the valley along with road and water communications was used continuously. Bronze Age burials from this area are not yet known, but it is worth noting the presence of the large Early Iron Age cemetery between Griže and Sv. Lovrenc near Prebold, comprising circa 180 tumuli, which is associated with the prehistoric settlement on the Hom hill.

KOZJANSKO IN THE BRONZE AGE

(*Fig. 1: 62–81*)⁴²

Kozjansko is situated in the eastern part of Slovenia, between the rivers Voglajna, Savinja, Sava, and Sotla. An important settlement centre was at Rifnik (cat. no. 78, 79), occupied in the

Early Copper Age (individual finds), in the Late Bronze Age and in the Early Iron Age (settlement, flat cremation and mound burials along the slopes; Ha B1–Ha D) and again in the Late Antique period. In Črnomica, northeast of Rifnik (cat. no. 80), Late Bronze Age finds from the Bd D phase were discovered, the inventory of nine flat incineration graves lying buried under a large Hallstatt tumulus.

At the site of Primož pri Šentjurju (cat. no. 77), colluvial layers with prehistoric pottery and fragments of charcoal were deposited in a larger basin on the lower terrace, presumably originating from the southeastern slopes of the Koblek hill. At the Uniše near Ponikva settlement (cat. no. 81), a layer was discovered in a karstic valley containing fragments of prehistoric ceramics, charcoal, burnt earth, pieces of slag and a stone structure; on the edge of the valley, a stone tool and two chipped stone flakes were found. In the direction to the east, on a rather steep terrain of a mountain pass in Kačji dol, between Rogaska Slatina and Mestinj, prehistoric, Roman, and medieval settlement remains were partially excavated (cat. no. 72). The prehistoric pottery dates from the Copper Age to the Early and Middle Bronze Age. In addition to a stone axe, fragments of ceramic ladles, with a rather short horizontally pierced sleeve with a wooden handle attachment, typical of the Lasinja cultural circle, stand out. Such locations and finds aid in understanding the past use of the land outside the classical sites like settlements or cemeteries. The area of Rogatec is dominated by the mountain of Donačka gora (cat. no. 75). Numerous prehistoric pottery fragments and fired clay loom weights and spindle whorls and rock-hewn terraces show that the southern slope was inhabited during the Late Bronze Age and at the transition to the Early Iron Age. Two bronze hoards were discovered in the vicinity of Donačka gora. The smaller one, from Cerovec pod Bočem (cat. no. 73), dates to the early stage of the Urnfield culture or Horizon I according to P. Turk; in Čermožiše a larger hoard of mixed composition was found (cat. no. 74), dating to Horizon II according to Turk.

The Late Gothic church of St. John the Baptist in Orehovec near Zibika (cat. no. 82) was partially damaged in an earthquake in 1974. In the following decades, the situation worsened, so in 2015, maintenance work and archaeological research were carried out, which revealed a Late Bronze Age settlement in the period from the 13th to the 8th century BC. The settlement at Veliki vrh near

⁴² The literature for the mentioned sites is listed in the site catalogue.

Osredok pri Podsredi (cat. no. 67) with a partially preserved ditch and artificial terraces dates to the same period. Perhaps the smaller but naturally protected Gradišče near Gaberje in Zagorje near Lesično (cat. no. 69), with a partially visible ditch and terraces, and the small hill of Miza in Slatina pri Lesičnem (cat. no. 68) were also inhabited at the same time.

On the hill Silovec above Orešje (cat. no. 64), research was carried out in 2004 on one of the terraces, where settlement structures and finds from the Late Bronze Age and especially from the Early Iron Age were discovered. Based on radiocarbon dating and pottery finds the site can be dated to the Ha B3 and Ha D1/2 phase. In Bistrica ob Sotli (cat. no. 62, 63), an Early Iron Age flat cremation cemetery was damaged, and in the wider area, Copper Age and Bronze Age fragments of pottery were discovered. Traces of a small settlement with a plateau at the top and surrounded by a ditch are also known at the Bukovica hilltop settlement (the Reber hill), located south above the village of Spodnje Trebče (cat. no. 65), where fragments of prehistoric pottery and house decoration were found.

CONCLUSION

There is only superficial knowledge available for the Early and Middle Bronze Ages in the study area because sites from these periods are rare. The Guzejeva jama (cave) in Liboje was occupied in the Early Bronze Age, whilst a settlement was present at Šiman near Gotovlje in the Middle Bronze Age. In addition to these two sites, a small number of finds from Brinjeva gora exist, as well as finds from five graves from the barrow near the Sadek farmstead in Brezje near Oplotnica and some pottery fragments from the Pavlakova jama (cave) near Zreče.

In the late part of the Middle Bronze Age (the Oloris – Podsmreka Horizon; Bd B2/C1 – Bd D/Ha A1), settlement activity appears to have been concentrated mainly in the lowlands, at the foot of the hills and near the rivers, while the upland areas were more sparsely populated. However, Brinjeva gora and Ljubična above Zbelova gora were important settlement areas in this period. This is also indicated by the grave goods in the nine flat cremation graves from Črnelica. This period was first interpreted by Ksenja Vinski-Gasparini as the initial stage of the Urnfield Culture period, the Virovitica-Sirova Katalena horizon, which was

concentrated in the area between the Drava and Sava rivers.⁴³ In recent years, excavations in Slovenia (the Prekmurje region,⁴⁴ the Ptuj area,⁴⁵ the wider Ljubljana area and the Dolenjska region⁴⁶) and Croatia (Podravina in northern Slavonia, Posavina and parts of eastern Slavonia, which are attributed to the Barice-Gredani group⁴⁷) have revealed a number of new sites from this period.

Remains from the Late Bronze Age are significantly more numerous. However, the preference for settlement location did not change much. High river terraces, set back from the floodplains and with a guaranteed water source, were crucial, as were the foothills of the escarpments and some rare high-altitude areas.⁴⁸ In the Savinja Valley, attention should be particularly drawn to the lowland settlement at Šmatevž. Hilltop settlements at Rifnik, Donačka gora, Orehovec near Zibika and Silovec above Orešje were important in the Kozjansko area. In the Upper Dravinja valley, the hilltop settlements Brinjeva gora and Ljubična above Zbelovska gora played a dominant role, as did the lowland settlement at Blato for a short period (presumably in a range of 100 years within the Late Urnfield Culture horizon or the second half of the 10th and 9th centuries BC). An unusually large pit SE 2012, located approximately 250 m from the settlement at Blato, is exceptional in terms of its shape, position, waterlogged character and finds. On the basis of the large quantity of complete and fragmented vessels, the non-local quarry stone, and river cobbles, as well as the oak trunk in the base of the pit, an interpretation of the complex as a ritual deposit, pottery hoard, associated with the adjacent Late Bronze Age settlement is suggested. It is assumed that it does not represent a single event, but rather a series of ritual activities related to the settlement. The reasons for the end

⁴³ Vinski-Gasparini 1973.

⁴⁴ See Dolga vas pri Lendavi – Gornje njive (Šavel, Kerman 2008; 2014, 79–82); Pince – Pod Grunti (Kerman 2011; 2014, 31–63); Nedelica pri Turnišču (Šavel, Sankovič 2014, 83–90); Gomila pri Lenartu (Tomaž 2010; 2014, 191–195); Sodolek (Kavur 2011). See also Kerman in this publication.

⁴⁵ See Rabelčja vas (Strmčnik Gulič 1988–1989, 160; Dular et al. 2002, 163–168); Zgornja Hajdina (Lubšina Tušek 2007a; 2007b; 2007c); Potrčeva cesta in Ptuj (Jevremov 1988–1989). See also Kramberger in this publication.

⁴⁶ Murgelj et al. 2013; Murgelj 2014, 437–450; Črešnar, Teržan 2014, 681–689; Murgelj 2022, 49–97.

⁴⁷ Karavanić 2011; Ložnjak Dizdar 2011.

⁴⁸ Teržan 1999, 133; 2001; Dular 2013.

of settlement at Blato can perhaps be linked, on the one hand, to climate change around 800 BC and consequently with flooding caused by the Dravinja at some point, visible in the pit SE 2012. Climate change, in relation to natural and anthropogenic factors, has always had a strong impact on settlement in specific areas.⁴⁹ Relatively warm climatic conditions prevailed during most of the Bronze Age, but there were at least two phases of heavy rainfall with falling temperatures around 2140 BC and 1600 BC. A wetter period with lower temperatures is suggested for the period at the end of the Bronze Age, around 800 BC. Prior to this, a climatic optimum was posited between around 1000 and 800 BC.⁵⁰ Data from pollen cores in the vicinity of hilltop settlements in the border area between Austria and Slovenia (Novine, Gornja Radgona, Königsberg bei Tieschen, Stadtbergen bei Altenmarkt) have shown that in the Late Urnfield

period (approximately 1050–800 BC) there were larger areas of grassland and other plants, and a major increase in grasses and grass-like plants.⁵¹ In this context, the historical maps are also interesting. They show mainly marshy meadows in the valleys, pastures and fields on the slope of Konjiška gora with the settlement Blato, whilst the cadastral plot on the edge of the terrace, where the pit SE 2012 was located, was defined as an overgrown terrain with tall trees as late as the 19th century (*Fig. 15*). This seems interesting in terms of understanding the development of the cultural landscape, the preservation of certain structures or specific spaces dedicated to cult or religious practices and how information about them has been passed down over the centuries.

Translation: Phil Mason, Robert Krempuš

⁴⁹ Šercelj 1987, 20.

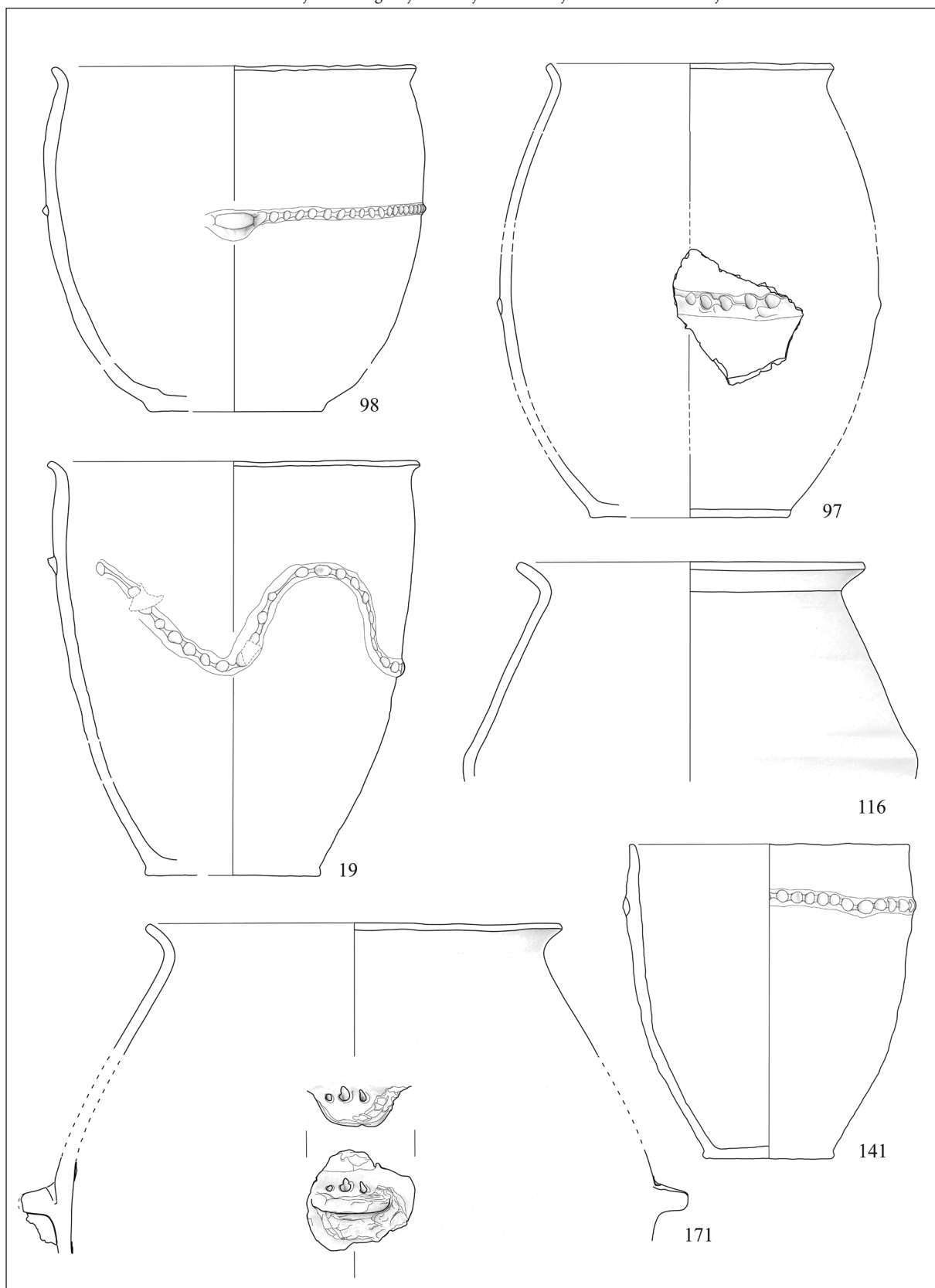
⁵⁰ Scholz 2012, 161 with the literature cited therein.

⁵¹ Lippert 2001, 51, t. 1.

Maja Bricelj
Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
Območna enota Ljubljana
Tržaška 4
SI-1000 Ljubljana
maja.bricelj@zvkd.si

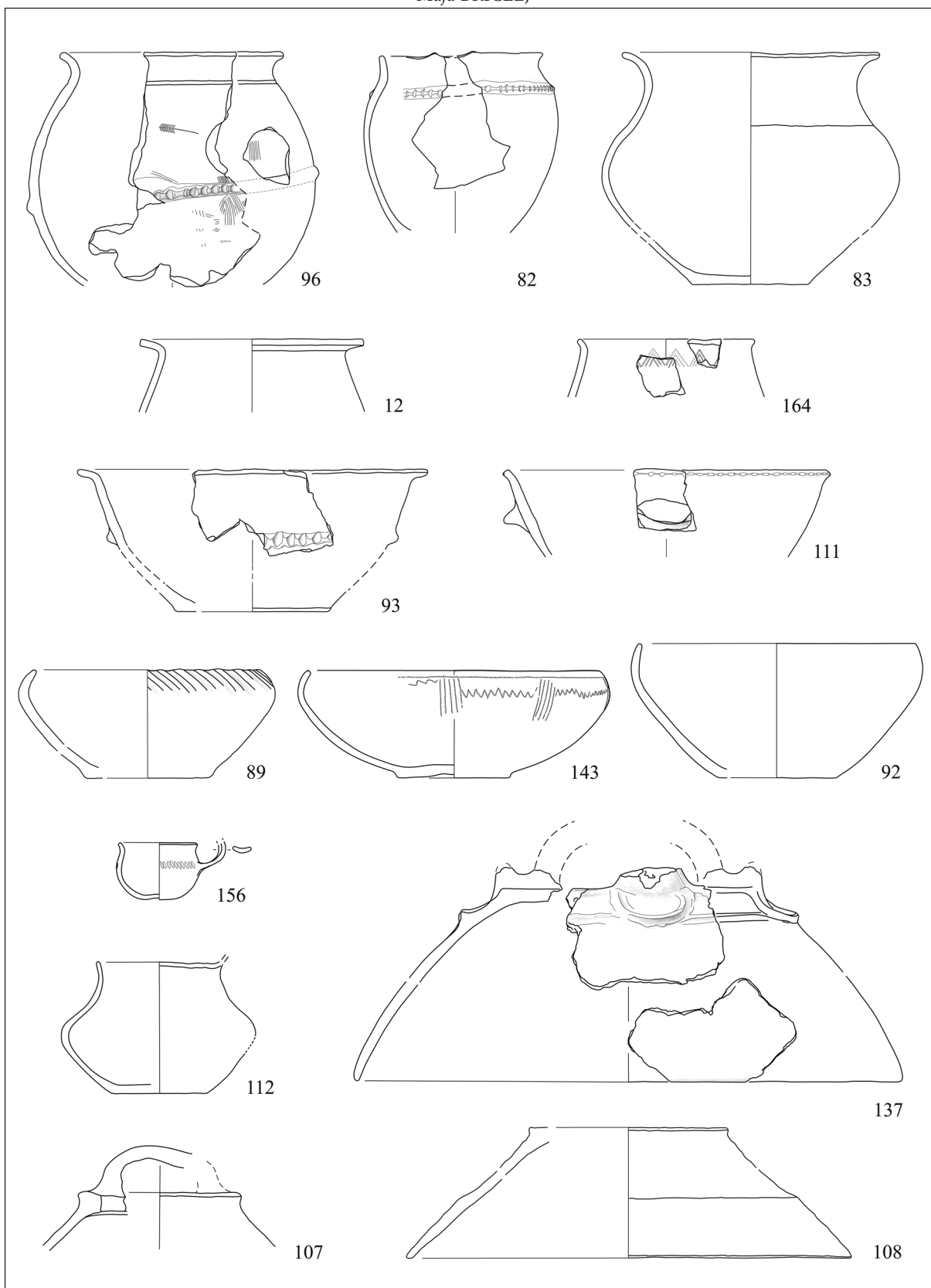
Slikovno gradivo: Sl. 1, 13 (izdelava: G. Rutar). – Sl. 3, 6, 7 (foto: arhiv Tica Sistem, d. o. o.). – Sl. 4, 5 (izdelava: M. Golob, E. Zorc). – Sl. 8 (izdelava: I. Rižnar). – Sl. 12 (foto: N. Sovdat, PMC). – T. 1–3 (risba: N. Svenšek, ZVKDS CPA). – T. 4 (risba: N. Spudič).

Illustrations: Fig. 1, 13 (elaborated by: G. Rutar). – Fig. 3, 6, 7 (photo: arhiv Tica Sistem, d. o. o.). – Fig. 4, 5 (elaborated by: M. Golob, E. Zorc). – Fig. 8 (elaborated by: I. Rižnar). – Fig. 12 (photo: N. Sovdat, PMC). – Pl. 1–3 (drawing: N. Svenšek, ZVKDS CPA). – Pl. 4 (drawing: N. Spudič).

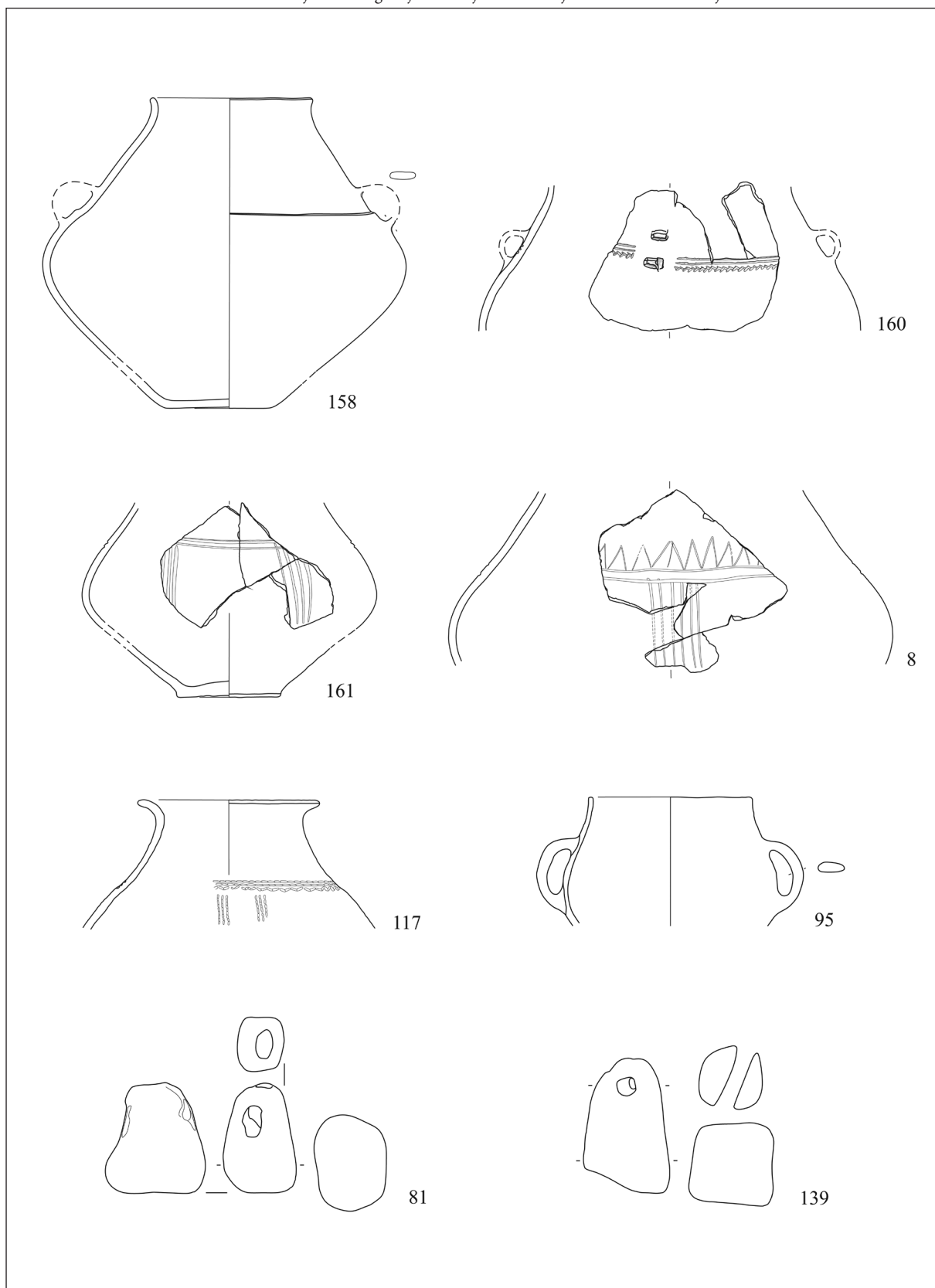
T. 1: Blato pri Slovenskih Konjicah, jama SE 1212. Lonci: 98, 97, 171 (SE 2004), 19 (SE 2005), 116 (SE 2015), 141 (SE 2004, 2015). Vse lončenina. M. = 1:5.

Pl. 1: Blato near Slovenske Konjice, pit SE 1212. Jars: 98, 97, 171 (SE 2004), 19 (SE 2005), 116 (SE 2015), 141 (SE 2004, 2015). All pottery. Scale = 1:5.

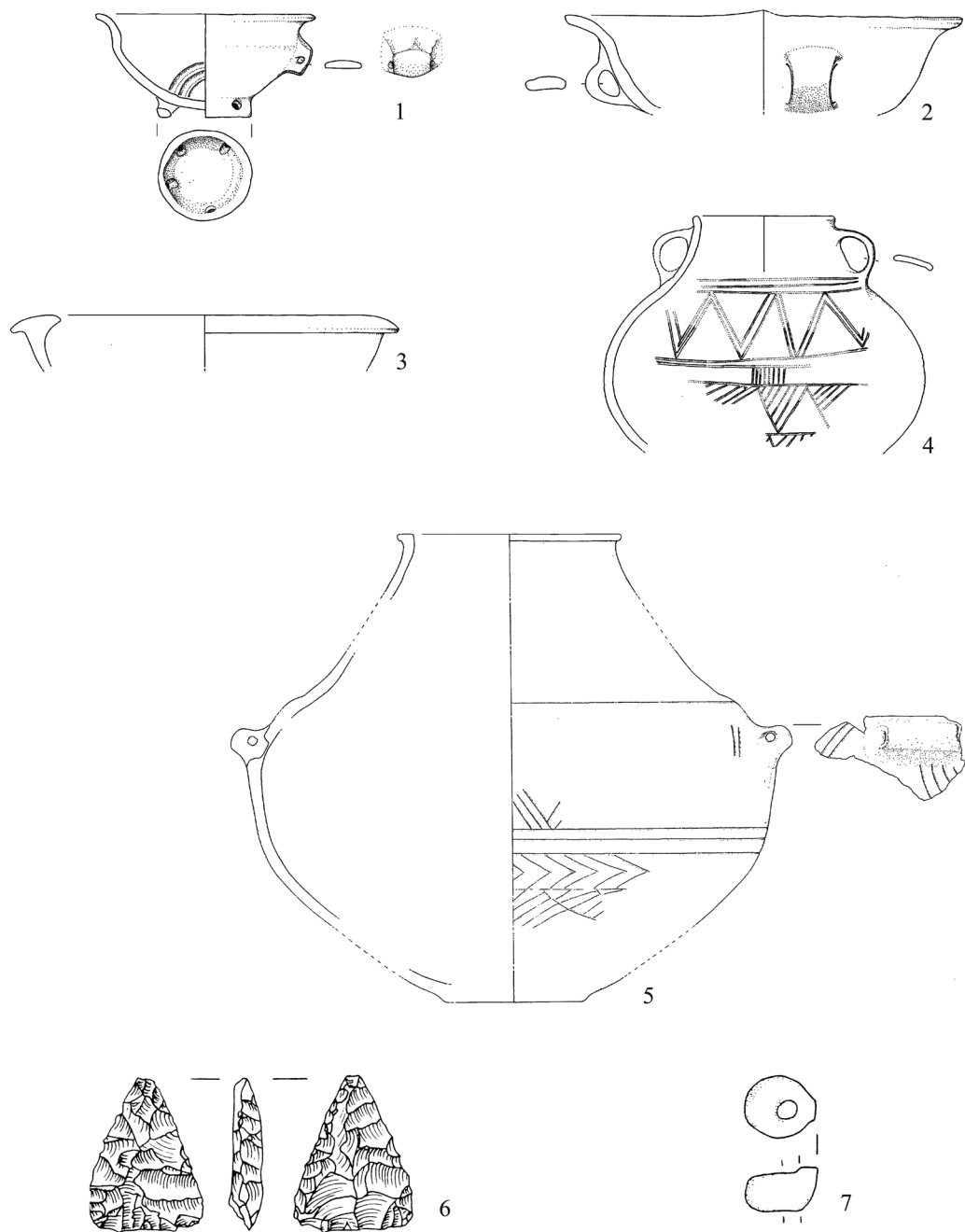
T. 2: Blato pri Slovenskih Konjicah, jama SE 2012. Mali lonci: 96 (SE 2004, 2005), 82, 83 (SE 2005, 2015), 12 (SE 2005), 164 (SE 2004). Sklede: 93, 89 (SE 2004, 2005), 111 (SE 2015), 143 (SE 2004), 92 (SE 2005). Skodelica: 156 (SE 2004). Vrch: 112 (SE 2015). Pokrovi: 107, 108 (SE 2004, 2005), 137 (SE 2015). Vse lončenina. M. = 1:5.

Pl. 2: Blato near Slovenske Konjice, pit SE 2012. Smaller pots: 96 (SE 2004, 2005), 82, 83 (SE 2005, 2015), 12 (SE 2005), 164 (SE 2004). Bowls: 93, 89 (SE 2004, 2005), 111 (SE 2015), 143 (SE 2004), 92 (SE 2005). Small cup: 156 (SE 2004). Jug: 112 (SE 2015). Lids: 107, 108 (SE 2004, 2005), 137 (SE 2015). All pottery. Scale = 1:5.

T. 3: Blato pri Slovenskih Konjicah, jama SE 2012. Amfore: 158, 160, 161 (SE 2004), 8 (SE 2005), 117 (SE 2015), 95 (SE 2004, 2005). Uteži: 81 (SE 2005), 139 (SE 2015). Vse lončenina. M. = 1:5.

Pl. 3: Blato near Slovenske Konjice, pit SE 2012. Amphorae: 158, 160, 161 (SE 2004), 8 (SE 2005), 117 (SE 2015), 95 (SE 2004, 2005). Loom weights: 81 (SE 2005), 139 (SE 2015). All pottery. Scale = 1:5.

T. 4: Šiman pri Gotovljah. Izbor srednjebronastodobnih najdb (po Tomažič, Olič 2009, G250, G367, G368, G373, G378, G385, G386, G383).

Pl. 4: Šiman near Gotovlje. A representative sample of Middle Bronze Age finds (after Tomažič, Olič 2009, G250, G367, G368, G373, G378, G385, G386, G383).